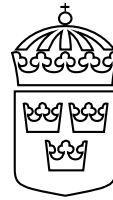

Regeringens proposition

2016/17:158

Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd

Prop.
2016/17:158

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 16 mars 2017

Stefan Löfven

Anna Ekström
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny lag om studiestartsstöd. Stödet syftar till att öka rekryteringen till studier bland personer med kort utbildning och stort utbildningsbehov för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Stödet ska bestå av bidrag utan inslag av lån och utgöra ett komplement till studiemedelssystemet. Bestämmelserna ska i stor utsträckning överensstämma med reglerna för studiemedel. Stödet ska vara ett redskap som kommunerna kan använda inom ramen för deras befintliga uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning. Om kommunerna väljer att använda sig av stödet ska kommunerna i nära samarbete med Arbetsförmedlingen och efter synpunkter från Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen ta fram riktlinjer för hur stödet ska användas. Kommunen ska pröva och fatta beslut om vilka personer som uppfyller vissa av villkoren för stödet och Centrala studiestödsnämnden (CSN) ska fatta beslut om övriga förutsättningar och betala ut stödet. Varje kommun som anmält intresse för att använda sig av stödet får en årlig resursram för studiestartsstödet och stödet lämnas i mån av tillgängliga medel.

Den befintliga möjligheten för studerande som går vidare till högskolestudier att skriva av studielån som tas i samband med behörighetsgivande studier ska avskaffas.

Lagen om studiestartsstöd och följdändringar i vissa lagar föreslås träda i kraft den 2 juli 2017. Reglerna om avskrivning av studielån för behörighetsgivande studier föreslås dock fortsätta gälla för studiemedel som lämnats för tid före den 1 januari 2018.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Författningsförslag	6
2.1	Förslag till lag (2017:000) om studiestartsstöd	6
2.2	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	14
2.3	Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	17
2.4	Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	18
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag.....	22
3	Ärendet och dess beredning	23
4	Det finns stora utbildningsbehov bland vuxna	23
4.1	Ett kunskapslyft för att möta behoven.....	24
4.2	Studiestödet är inte tillräckligt rekryterande för vuxna med kort utbildning	25
5	Nuvarande reglering.....	26
6	Ett nytt studiestartsstöd införs.....	30
6.1	Ett nytt rekryteringsinriktat bidrag ska införas för att locka personer med stora utbildningsbehov till studier	30
6.2	Stödet ska lämnas till personer med stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå	34
6.3	Stödet ska kunna användas i kommunens rekryterande verksamhet	37
6.4	Kommuner som väljer att använda sig av stödet ska anta riktlinjer för rekryteringsarbetet.....	40
7	Närmare om målgruppen för studiestartsstödet	43
7.1	En tidsgräns ska finnas för att säkerställa att stödet lämnas till dem som annars inte hade valt att studera	43
7.2	Stödet ska kunna lämnas till den som är 25–56 år.....	45
7.3	Status som arbetssökande ska vara ett krav	46
7.4	Stödet ska få lämnas till svenska och vissa utländska medborgare.....	49
8	Den närmare utformningen av stödet.....	51
8.1	Hur hög ska stödets nivå vara för att vara rekryterande?	51
8.2	Studiernas omfattning ska uppgå till minst 50 procent av heltid	54
8.3	Tiden med stöd ska vara begränsad	55
8.4	I vissa fall ska det göras en studieresultatsprövning.....	57
8.5	Stödet ska behovsprövas	60
8.6	Stödet ska bara lämnas till den som skött tidigare åtaganden kring årsbelopp och återkrav	62
8.7	Stödet ska samordnas med studiemedel och andra förmåner	63

8.8	Stödet bör kunna behållas vid sjukdom och annan ledighet	67
8.9	Felaktigt utbetalt stöd ska kunna återkrävas	68
8.10	Årsbeloppet ska kunna sättas ned under studietiden	70
9	Handläggning och administration av ärenden om studiestartsstöd	71
9.1	Kommunen ska pröva utbildningsbehov och utbildningsbakgrund	71
9.2	CSN ska pröva övriga förutsättningar	75
9.3	CSN ska betala ut studiestartsstödet och stödet kan förverkas under vissa förutsättningar.....	76
9.4	CSN behöver vissa uppgifter från andra för sin handläggning	77
9.5	Vissa justeringar på förordningsnivå behövs för CSN:s behandling av personuppgifter	81
9.6	Den befintliga sekretessregleringen är tillräcklig	89
10	Överklagande av kommunens och CSN:s beslut och uppgiftskyldighet till Överklagandenämnden för studiestöd.....	92
11	Kommunen bör få en årlig resursram.....	94
12	Uppföljning av reformen behövs.....	97
13	Möjligheten till avskrivning av studielån tagna vid behörighetsgivande studier avskaffas.....	100
13.1	Nuvarande reglering	100
13.2	Möjligheten till avskrivning avskaffas till förmån för det nya studiestartsstödet	100
13.3	Andra frågor som rör skuldsättning och studielån.....	103
14	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	104
15	Konsekvenser	107
15.1	Ekonomiska konsekvenser	107
15.2	Konsekvenser för enskilda	107
15.3	Konsekvenser för utrikes föddas etablering.....	108
15.4	Konsekvenser för kommuner.....	109
15.5	Konsekvenser för Arbetsförmedlingen.....	110
15.6	Konsekvenser för CSN	110
15.7	Konsekvenser för ÖKS.....	111
15.8	Konsekvenser för domstolar	111
15.9	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män	111
15.10	Sveriges medlemskap i Europeiska unionen (EU)	112
15.11	Påverkan på företag och konkurrensförhållanden	112
16	Författningskommentar	112
16.1	Förslaget till lag (2017:000) om studiestartsstöd.....	112
16.2	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken	126
16.3	Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)	128

Prop. 2016/17:158	16.4	Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	129
	16.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag.....	131
	Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd (U2016/02685/SF)	132
	Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	134
	Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	150
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 2017	151
		Rättsdatablad.....	152

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2016/17:158

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om studiestartsstöd,
2. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
3. lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229),
4. lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395),
5. lag om ändring i lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag.

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag (2017:000) om studiestartsstöd

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om studiestartsstöd, som är ett statligt studiestöd.

Syftet med lagen är att öka rekryteringen till studier bland personer med stort utbildningsbehov, för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Studiestartsstöd får lämnas i den mån det finns tillgång på medel.

Rekrytering till studier

2 § Studiestartsstöd är ett verktyg som kommunerna kan välja att använda inom ramen för sitt ansvar enligt 20 kap. 10 och 17 §§ skollagen (2010:800) att rekrytera personer till studier.

En kommuns rekryteringsarbete enligt denna lag ska ske i samverkan med Arbetsförmedlingen. Kommunen ska i nära samarbete med Arbetsförmedlingen anta riktlinjer för rekryteringsarbetet, efter att ha inhämtat synpunkter från Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen.

Prisbasbelopp

3 § Med prisbasbelopp avses i denna lag och i föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Målgrupp

Utbildningsbehov

4 § Studiestartsstöd får lämnas till den som har kort utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Ytterligare villkor för att en studerande ska anses tillhöra målgruppen för stödet finns i 5–10 §§.

Ålder

5 § Studiestartsstöd får lämnas från och med det kalenderår som den studerande fyller 25 år och längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 56 år.

6 § Studiestartsstöd får bara lämnas till den som är anmäld som arbetsökande hos den offentliga arbetsförmedlingen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om till vilka arbetsökande stöd får lämnas.

Krav på nyrekrytering

7 § Studiestartsstöd får inte lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395).

Betalat årsbelopp och återkrävt studiestöd

8 § En studerande som senast tre år före studiestarten har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) kan beviljas studiestartsstöd bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 § studiestödslagen, som ska betalas före det kalenderår som studiestartsstödet avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. studiestödslagen att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiestartsstöd beviljas trots bestämmelserna i första stycket.

Medborgarskap

9 § Studiestartsstöd får lämnas till studerande som är svenska medborgare. De utländska medborgare som har rätt till studiestöd enligt bestämmelserna i 1 kap. 4–6 §§ studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna ska jämföras med svenska medborgare också när det gäller studiestartsstöd.

10 § Studiestartsstöd får lämnas till studerande som inte är svenska medborgare, om de uppfyller de villkor för att beviljas studiemedel som anges i 3 kap. 4 § andra–fjärde styckena studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna.

Övriga förutsättningar för studiestartsstöd

Utbildning som stödet får lämnas för

11 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vid vilka läroanstalter och för vilka utbildningar studiestartsstöd får lämnas.

Studiernas omfattning

12 § Studiestartsstöd får lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst halvtid. Studierna måste dock pågå under en sammanhängande tid om minst tre veckor.

Prop. 2016/17:158 Studiestartsstöd får lämnas bara för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

13 § Studiestartsstödet storlek bestäms i förhållande till studiernas omfattning. För studerande som inte bedriver heltidsstudier lämnas studiestartsstöd med

1. 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, eller
2. 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Studiestartsstöd utan prövning av studieresultat

14 § Till den som för första gången ansöker om studiestartsstöd får stödet lämnas utan föregående prövning av den studerandes tidigare studieresultat.

Studiestartsstöd med prövning av studieresultat

15 § I andra fall än som avses i 14 § ska en prövning av studieresultat göras för den som tidigare har beviljats studiestartsstöd. Studiestartsstöd får lämnas till en studerande som bedrivit sina studier i normal takt.

Studiestartsstöd får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat från perioder med studiestartsstöd som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt.

Tid som studiestartsstöd lämnas för

16 § Studiestartsstöd får lämnas under sammanlagt högst 50 veckor vid studier på heltid.

- Vid studier på deltid får studiestartsstöd lämnas under högst
1. 67 veckor vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, eller
 2. 100 veckor vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Beräkning av studiestartsstöd

Studiestartsstödet storlek

17 § Studiestartsstöd får lämnas med ett belopp som för varje vecka motsvarar

1. 4,75 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,
2. 3,56 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
3. 2,38 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Detta gäller bara om något annat inte följer av 19–23 §§.

Tilläggsbidrag

18 § Utöver det ersättningsbelopp som följer av 17 § får studiestartsstöd lämnas i form av tilläggsbidrag till studerande som har vårdnad om barn. Sådant bidrag får lämnas till och med det kalenderhalvår barnet fyller 18 år. För varje barn kan högst ett tilläggsbidrag motsvarande studiebidraget vid heltidsstudier enligt 3 kap. 12 § studiestödslagen (1999:1395) lämnas.

Vid beräkning av tilläggsbidraget enligt första stycket och vid fördelning av tilläggsbidrag om båda vårdnadshavarna studerar, ska föreskrifter som meddelats i anslutning till 3 kap. 13 b § studiestödslagen också tillämpas när det gäller studiestartsstöd i form av tilläggsbidrag.

Inkomstprövning

19 § Studiestartsstöd får lämnas med fullt belopp bara om den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår inte är högre än ett visst belopp (fri-beloppet).

20 § Vid studier om 20 veckor under ett kalenderhalvår ska fri-beloppet motsvara

1. 160 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,
2. 200 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
3. 240 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

I andra fall ska fri-beloppets andel av prisbasbeloppet ökas eller minskas för varje vecka som studietiden är kortare eller längre än 20 veckor med

1. 8 procentenheter vid studier på heltid,
2. 6 procentenheter vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
3. 4 procentenheter vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

21 § Om den studerandes inkomst är högre än det beräknade fri-beloppet enligt 20 §, ska det belopp som får lämnas enligt 17 § första stycket minskas med 52 procent av den överskjutande inkomsten.

22 § Som den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår enligt 19 § räknas vad som hänför sig till det halvåret av den studerandes överskott i inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt beslut om slutlig skatt för kalenderåret.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur inkomsten ska räknas för studerande som inte beskattas för sin huvudsakliga inkomst i Sverige.

Ett beslut om studiestartsstöd ska grunda sig på den uppgift om beräkning inkomst som den studerande lämnar i ansökan om studiestartsstöd.

23 § Studiestartsstöd får inte lämnas, om beloppet per vecka motsvarar eller är lägre än 0,25 procent av prisbasbeloppet.

24 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiestartsstöd får lämnas för tid då den studerande är sjuk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiestartsstöd också får lämnas vid ledighet

1. för tillfällig vård av barn,
2. för närståendevård, eller
3. i samband med att ett barn under 18 år har avlidit.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiestartsstöd som lämnas vid sjukdom eller sådan ledighet som anges i andra stycket får ingå i det antal veckor som studiestartsstöd högst får lämnas för enligt 16 §.

Samordning med andra förmåner

25 § Om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas studiemedel. Vidare får studiestartsstöd heller inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken studiemedel enligt 3 kap. 25 § första stycket 1–7 och andra och fjärde styckena studiestödslagen inte får lämnas.

Om tilläggsbidrag lämnas enligt 18 § denna lag och tilläggsbidrag kan lämnas för samma barn och för samma tidsperiod enligt studiestödslagen ska bidragen samordnas så att sammanlagt högst ett tilläggsbidrag lämnas enligt båda lagarna för samma tidsperiod.

Rekryteringsarbete, ansökan, beslut och utbetalning

Rekryteringsarbete och ansökan

26 § En kommun som väljer att använda studiestartsstödet ska, i enlighet med de riktlinjer för rekryteringsarbetet som kommunen har antagit enligt 2 § andra stycket, uppmana personer i hemkommunen, som kommunen anser kan antas höra till målgruppen för stödet och som kommunen bedömer är prioriterade, att ansöka om stöd. En sådan ansökan ska den sökande lämna in till kommunen.

Kommunens prövning

27 § Kommunen ska vid prövningen av en ansökan enligt 26 § bedöma om den sökande tillhör målgruppen för studiestartsstödet enligt 4 § första meningen och 5 §. Om kommunen vid sin prövning bedömer att den sökande inte uppfyller dessa villkor, eller om en ansökan kommit in till kommunen utan att den enskilde uppmanats att ansöka enligt 26 §, ska kommunen avslå ansökan.

Om kommunen vid sin prövning enligt första stycket bedömer att den sökande uppfyller villkoren, ska kommunen överlämna sitt beslut tillsammans med den sökandes ansökan till Centrala studiestödsnämnden.

28 § Om en kommun har beslutat att en sökande uppfyller villkoren enligt 4 § första meningen och 5 §, ska Centrala studiestödsnämnden pröva övriga förutsättningar för att studiestartsstöd ska kunna beviljas enligt denna lag och föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen.

Utbetalning av studiestartsstöd

29 § Centrala studiestödsnämnden får betala ut studiestartsstöd endast om det är styrkt att den studerande bedriver de studier som stödet har beviljats för.

Studiestartsstödet är förverkat, om den studerande inte inom en månad från starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har styrkt att han eller hon bedriver studier. Styrks detta senare, får studiestartsstödet ändå betalas ut, om det finns särskilda skäl.

Studiestartsstödet är förverkat om den studerande avlider innan studie-startsstödet har betalats ut.

Överklagande

30 § I fråga om överklagande av en kommuns beslut enligt 27 § finns bestämmelser i 10 kap. kommunallagen (1991:900) om laglighetsprövning.

Centrala studiestödsnämndens beslut i ärenden om studiestartsstöd får överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd. Centrala studiestödsnämndens beslut ska gälla omedelbart, om inte Centrala studiestödsnämnden bestämmer något annat. Om ett beslut överklagas, kan överklagandenämnden besluta att det tills vidare inte ska gälla.

Överklagandenämndens beslut med anledning av ett överklagande får inte överklagas.

Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet för myndigheter

31 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att andra myndigheter ska vara skyldiga att lämna Centrala studiestödsnämnden eller Överklagandenämnden för studiestöd de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Uppgiftsskyldighet för läroanstalter

32 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en läroanstalts skyldighet att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en läroanstalts skyldighet att till Överklagandenämnden för studiestöd lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

33 § En studerande som har beviljats studiestartsstöd ska till Centrala studiestödsnämnden anmäla en sådan ändring av sina förhållanden som har betydelse för rätten till studiestartsstöd eller stödets storlek.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om en studerandes skyldighet att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Återkrav, ränta och avgifter

34 § Studiestartsstöd som betalats ut felaktigt eller med för högt belopp ska kunna återkrävas. Bestämmelserna om återkrav, ränta, avgifter och avskrivning i 5 kap. 1, 2 och 4–6 §§ studiestödslagen (1999:1395), bestämmelsen om återbetalning av inte utnyttjat studiestöd i 6 kap. 2 § samma lag och föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna ska också tillämpas när det gäller studiestartsstöd.

Uppföljning och utvärdering

35 § Centrala studiestödsnämnden ska följa upp och utvärdera kommunens rekryteringsarbete enligt denna lag.

En kommun som väljer att använda studiestartsstödet ska dokumentera sitt rekryteringsarbete enligt denna lag och lämna sådana uppgifter om rekryteringsarbetet till Centrala studiestödsnämnden som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om den dokumentation som ska göras och om vilka uppgifter som ska lämnas enligt andra stycket.

Övriga bestämmelser

Särskilda föreskrifter om studiestartsstöd

36 § Följande bestämmelser om studiestöd i studiestödslagen (1999:1395) ska också tillämpas när det gäller studiestartsstöd:

- 5 kap. 6 a § om skyldighet att lämna uppgift om adress,
- 6 kap. 1 § om tillämpningen av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt,
- 6 kap. 3 § om att fordran på studiestöd inte kan överlåtas och inte får tas i anspråk genom utmätning,
- 6 kap. 3 a § om att Centrala studiestödsnämnden under vissa förutsättningar får besluta att studiestödet ska hållas inne eller lämnas med lägre belopp till dess ett slutligt beslut om rätt till studiestöd har fattats,
- 6 kap. 5 § om avrundning av belopp, och
- 6 kap 12 § om preskription av fordran som avser återkrav av studiestöd.

37 § Regeringen får meddela föreskrifter om att Centrala studiestödsnämnden får ta ut avgifter för sina administrativa kostnader i samband med återkrav av studiestartsstöd.

Ytterligare föreskrifter

38 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2017.

2.2 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 15 §, 28 a kap. 6 §, 31 kap. 12 §, 50 kap. 6 §, 97 kap. 13 § och 98 kap. 9 § och rubriken närmast före 19 kap. 15 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Studiemedel och förmögenhet

Studiemedel och studiestartsstöd

19 kap.

15 §

Till beloppen enligt 11–14 §§ ska läggas studiemedel i form av studiebidrag, utom *den del* som avser tilläggsbidrag.

Till beloppen enligt 11–14 §§ ska läggas studiemedel i form av studiebidrag *enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) och studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd*, utom *de delar* som avser tilläggsbidrag.

28 a kap.

6 §¹

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte när den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), eller

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) *eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd*, eller

2. deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd.

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte heller när den försäkrade deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program men är avstängd från rätt till aktivitetsstöd.

31 kap.

12 §

Rehabiliteringspenningen ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som

1. föräldrapenningsförmån,

2. sjukpenning,

3. sjukpenning eller livränta vid arbetsskada eller annan skada som avses i 40–44 kap. eller motsvarande ersättning enligt någon annan författning, dock endast till den del ersättningen avser samma inkomstbortfall som rehabiliteringspenningen är avsedd att täcka, eller

4. studiestöd enligt studiestöds-

4. studiestöd enligt studiestöds-

¹ Senaste lydelse 2015:119.

lagen (1999:1395) eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del studiestödet är återbetalningspliktigt.

lagen (1999:1395), *studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd* eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del studiestödet är återbetalningspliktigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även för motsvarande förmån som lämnas till den försäkrade på grundval av utländsk lagstiftning.

50 kap.

6 §²

Vid tillämpning av 4 och 5 §§ ska med en person som förvärvsarbetar likställas

1. en studerande som får studiestöd enligt studiestödlagen (1999:1395) eller som endast på grund av bestämmelser om behovsprövning inte får studiestöd, och

1. en studerande som får studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) *eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd* eller som endast på grund av bestämmelser om behovsprövning inte får studiestöd *eller studiestartsstöd*, och

2. en studerande som deltar i kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå och får utbildningsbidrag för den utbildningen.

97 kap.

13 §³

Med vissa andra inkomster enligt 2 § 6 avses följande:

1. inkomst som på grund av 3 kap. 9–13 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) eller skatteavtal inte ska tas upp som intäkt i inkomstlaget näringsverksamhet, tjänst eller kapital,

2. studiemedel i form av studiebidrag, utom *den del* som avser tilläggsbidrag,

2. studiemedel i form av studiebidrag *enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) och studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd*, utom *de delar* som avser tilläggsbidrag,

3. skattefria stipendier över 3 000 kronor per månad,

4. skattepliktiga inkomster enligt 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, och

5. etableringsersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

² Senaste lydelse 2016:700

³ Senaste lydelse 2015:758.

Prop. 2016/17:158 Inkomster som avses i första stycket 2 och 3 och som i slutet av ett år betalas ut i förskott som hänförliga till nästföljande år ska beaktas för det senare året.

98 kap.

9 §⁴

Om den försäkrades beslut om slutlig skatt *eller* studiemedel i form av studiebidrag ändras efter det att slutligt bostadsbidrag bestämts och ändringen innebär att bostadsbidraget skulle ha varit högre eller lägre, ska ett nytt bostadsbidrag bestämmas, om den försäkrade begär det eller om Försäkringskassan självmant tar upp frågan.

Om den försäkrades beslut om slutlig skatt, *beslut om* studiemedel i form av studiebidrag *eller beslut om studiestartsstöd* ändras efter det att slutligt bostadsbidrag bestämts och ändringen innebär att bostadsbidraget skulle ha varit högre eller lägre, ska ett nytt bostadsbidrag bestämmas, om den försäkrade begär det eller om Försäkringskassan självmant tar upp frågan.

En fråga om nytt slutligt bostadsbidrag enligt denna paragraf får inte tas upp efter utgången av sjätte året efter det år beslutet om slutlig skatt avser eller sjätte året efter det att studiebidraget lämnades.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2017.

⁴ Senaste lydelse 2011:1434.

2.3 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229) Prop. 2016/17:158

Häri genom föreskrivs att 11 kap. 34 § inkomstskattelagen (1999:1229)¹ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt propositionen Föreslagen lydelse
Kunskap i samverkan – för
samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft (prop.
2016/17:50)

11 kap. **34 §**

Följande ersättningar i samband med studier ska tas upp:

1. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), och

2. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.

Studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) ska inte tas upp. Detta gäller också

1. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för

– kortare studier om *funktionshinder*,

– kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med *funktionshinder*, och

– studier inom särskild utbildning för vuxna,

2. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska, *eller*

3. kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden.

– kortare studier om *funktionsnedsättning*,

– kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med *funktionsnedsättning*, och

2. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,

3. kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden, *eller*

4. *studiestartsstöd som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden.*

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2017.

¹ Lagen omtryckt 2008:803.

2.4 Förslag till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1999:1395)¹
dels att 4 kap. 22 § ska upphöra att gälla,
dels att 3 kap. 25 och 26 §§ och 4 kap. 13 § ska ha följande lydelse,
dels att punkt 16 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 3 kap. 25 a §, av följande lydelse.

Lydelse enligt propositionen Föreslagen lydelse
Kunskap i samverkan – för
samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft (prop.
2016/17:50)

3 kap.

25 §

Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. studiehjälp enligt 2 kap.,
2. aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
3. sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning enligt socialförsäkringsbalken,
4. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för

– kortare studier om <i>funktionshinder</i>, – kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med <i>funktionshinder</i>, och – studier inom särskild utbildning för vuxna,	– kortare studier om <i>funktionsnedsättning</i>, – kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med <i>funktionsnedsättning</i>, och
5. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,
6. ersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, *eller*
7. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.
6. ersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare,
7. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå, *eller*
8. *studiestartsstöd enligt lagen*

¹ Senaste lydelse av 4 kap. 22 § 2006:1457.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer.

Studiemedel får inte lämnas för högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som ska omfattas av detta stycke.

Regeringen får meddela föreskrifter om avvikelser från första stycket.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

25 a §

Om tilläggsbidrag lämnas enligt 13 a och 13 b §§ denna lag och tilläggsbidrag kan lämnas för samma barn och för samma tidsperiod enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd ska bidragen samordnas så att sammanlagt högst ett tilläggsbidrag lämnas enligt båda lagarna för samma tidsperiod.

26 §

En studerande som tidigare har fått studiestöd enligt denna lag kan beviljas studiemedel bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 §, som *skall* betalas före det kalenderår som de nya studiemedlen avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala.

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 §, som *ska* betalas före det kalenderår som de nya studiemedlen avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. *eller återkrävt studiestartsstöd enligt 34 § lagen (2017:000) om studiestartsstöd* att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd *eller studiestartsstöd* återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiemedel beviljas trots bestämmelsen i första stycket.

Lydelse enligt propositionen Föreslagen lydelse
Kunskap i samverkan – för
samhällets utmaningar och stärkt
konkurrenskraft (prop. 2016/17:50)

4 kap.

13 §

Årsbeloppet får sättas ned

1. om låntagaren tar emot studie- 1. om låntagaren tar emot studie-
hjälp eller studiemedel, hjälp, studiemedel, eller studie-
startsstöd,
2. om låntagaren fullgör en längre grundutbildning än 60 dagar enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer, eller
3. om det i något annat fall finns synnerliga skäl.

16.

16.² *Utöver det som anges i 8 kap. 6 § första stycket 1 studiestödslagen (1973:349), i lydelsen efter den 31 december 1988, får årsbeloppet sättas ned också om den återbetalningsskyldige tar emot studiestartsstöd. Utöver det som anges i punkt 2 e i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:877) om ändring i studiestödslagen (1973:349) får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att preliminär och slutlig avgift får sättas ned också om den återbetalningsskyldige tar emot studiestartsstöd.*

I stället för vad som anges i 8 kap. 6 § första stycket 2 studiestödslagen (1973:349), i lydelsen efter den 31 december 1988, får årsbeloppet sättas ned preliminärt om låntagarens inkomst under betalningsåret kan beräknas bli väsentligt lägre än den inkomst efter vilken årsbeloppet har beräknats. Om årsbeloppet har beräknats till en tjugondel av låneskulden eller lägst femton procent av prisbasbeloppet enligt punkt 14, får årsbeloppet sättas ned preliminärt till fyra procent av låntagarens beräknade inkomst under betalningsåret. Nedsättningen gäller i avvaktan på att underlaget för att ta ut skatt eller avgift för betalningsåret fastställs. Det preliminära årsbeloppet ska grunda sig på den uppgift om beräknad inkomst som låntagaren lämnar i ansökan om nedsättning.

Efter det att underlaget för att ta ut skatt eller avgift för betalnings- Efter det att underlaget för att ta ut skatt eller avgift för betalnings-

² Senaste lydelse 2015:941.

året har fastställts ska ett slutligt årsbelopp fastställas. Beloppet ska motsvara fyra procent av låntagarens sammanlagda överskott av inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital. Det slutliga årsbeloppet kan dock högst bestämmas till det belopp som fastställts enligt *punkten* 14. Som fastställt underlag gäller beslut om slutlig skatt i första instans.

året har fastställts ska ett slutligt årsbelopp fastställas. Beloppet ska motsvara fyra procent av låntagarens sammanlagda överskott av inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital. Det slutliga årsbeloppet kan dock högst bestämmas till det belopp som fastställts enligt *punkt* 14. Som fastställt underlag gäller beslut om slutlig skatt i första instans.

Om det preliminära årsbeloppet är lägre än det slutliga årsbeloppet, ska mellanskillnaden betalas i efterhand som ett resterande slutligt årsbelopp. Regeringen meddelar föreskrifter om att låntagaren dessutom ska betala en tilläggsavgift.

Om det preliminära årsbeloppet är högre än det slutliga årsbeloppet, ska det överskjutande beloppet inte betalas ut till låntagaren utan i stället räknas av från lånet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 2 juli 2017.
 2. Den upphävda paragrafen gäller dock fortfarande för studiemedel som lämnats för tid före den 1 januari 2018.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag

Härigenom föreskrivs att lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bostadsbidrag enligt socialförsäkringsbalken lämnas med följande avvikelse.

Vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten enligt 97 kap. 2 och 13 §§ socialförsäkringsbalken ska studiebidrag enligt studiestödslagen (1999:1395) ingå med 80 procent.

Föreslagen lydelse

Vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten enligt 97 kap. 2 och 13 §§ socialförsäkringsbalken ska studiebidrag enligt studiestödslagen (1999:1395) och *studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd* ingå med 80 procent.

Denna lag träder i kraft den 2 juli 2017.

¹ Senaste lydelse av lagen 2010:1290.

Promemorian Studiestartsstöd – ett nytt rekryterande studiestöd (U2016/02685/SF) har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats och en förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2016/02685/SF).

Lagrådet

Regeringen bedömer att lagförslagen i denna proposition endast i två avseenden berör sådan reglering som faller inom Lagrådets granskningsområde (19 kap. 15 § socialförsäkringsbalken och 11 kap. 34 § inkomstskattelagen [1999:1229]). Ändringarna i dessa bestämmelser är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat Lagrådets yttrande.

4 Det finns stora utbildningsbehov bland vuxna

Möjligheten till utbildning är avgörande för enskildas utveckling, delaktighet, självbestämmande och arbetsmarknadsutsikter samt för att arbetsmarknaden ska fungera väl. Många vuxna har inte fullt ut den kunskap och kompetens som motsvarar arbetsmarknadens behov. För dessa måste det finnas möjligheter till omskolning eller vidareutbildning. Utbildning är av avgörande betydelse för att människor ska kunna förbättra sin anställningsbarhet. I dagens samhälle ställs det krav på kompetensutveckling under i princip hela yrkeslivet. Utbildning ska därför vara tillgänglig genom hela livet.

Utbildningsbehoven är stora bland arbetslösa

Personer med kort utbildning löper betydligt högre risk för arbetslöshet än personer med högre utbildning. En särskild utmaning är därför att rusta och matcha den stora grupp vuxna arbetslösa som saknar relevant utbildning. År 2016 var i genomsnitt 301 000 personer i åldern 25–64 år arbetslösa och anmälda hos Arbetsförmedlingen. Av dessa var drygt 100 000 kortutbildade, dvs. de hade inte fullföljt gymnasiet eller en motsvarande utbildning. En stor del av dem som inte har grundläggande eller gymnasial utbildning är utrikes födda. Utrikes födda kvinnor med kort utbildning är en grupp vars utbildningsbehov kan framhållas särskilt. Bland de arbetslösa finns även ett stort antal personer med funktionsnedsättning. Många av de arbetslösa är dessutom yngre än 45 år, dvs. relativt unga. Många arbetslösa har alltså betydande utbildningsbehov för

4.1 Ett kunskapslyft för att möta behoven

Under 2015 inledde regeringen ett nytt kunskapslyft. Kunskapslyftet består av olika utbildningssatsningar för vuxna som ska ge människor chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter och bilda sig för ökat deltagande i samhällslivet eller för personlig utveckling. Kunskapslyftet ska också bidra till att förkorta tiden för nyanländas etablering i samhället och på arbetsmarknaden. Ett kunskapslyft stärker Sveriges konkurrenskraft och förbättrar samhällets omställningsförmåga. Kunskapslyftet är centralt för regeringens mål att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020.

Vuxenutbildningen har byggts ut

I en globaliserad värld där arbetsmarknaden ständigt förändras krävs en kraftigt utbyggd vuxenutbildning som ger människor möjlighet till återkommande utbildning. Inom ramen för kunskapslyftet har det bl.a. avsatts medel för fler utbildningsplatser inom komvux och yrkesvux, folkhögskola, yrkeshögskola och högskola. I samband med detta har det även avsatts medel för studiestöd till de studerande.

En rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux har införts

Kunskapslyftet innefattar sedan den 1 januari 2017 även en rätt till behörighetsgivande utbildning inom komvux. Rätten omfattar dels en utökad rätt att delta i komvux på gymnasial nivå i syfte att uppnå grundläggande och särskild behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som vänder sig till nybörjare, dels en rätt att delta i komvux på gymnasial nivå i syfte att uppnå grundläggande behörighet till och särskilda kunskaper för utbildning inom yrkeshögskolan.

Den 1 januari 2017 trädde också förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning i kraft. Regional yrkesinriktad vuxenutbildning, s.k. regionalt yrkesvux, syftar till att stärka regional samverkan för att bl.a. i högre grad möta arbetsmarknadens behov av kompetens. Förordningen innehåller bl.a. bestämmelser om statsbidrag för sådan yrkesinriktad utbildning på gymnasial nivå inom kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna som planeras och bedrivs i samverkan mellan flera kommuner under medverkan av arbetslivet i de samverkande kommunerna och som syftar till att leda till kompetenser som efterfrågas på arbetsmarknaden.

Förbättrade utbildningsmöjligheter för arbetslösa har införts

Utöver omfattande utbildningsreformer har det även tillkommit vissa arbetsmarknadsreformer inom ramen för regeringens jobsatsning. Det har införts ett s.k. utbildningskontrakt för ungdomar som syftar till att en arbetslös ungdom ska studera inom komvux eller på folkhögskola med målsättningen att fullfölja en gymnasieutbildning. Dessa ungdomar har

möjlighet att få studiemedel med den högre bidragsnivån. Det har även införts en möjlighet till studiemedel för ungdomar i åldern 20–25 år, långtidsarbetslösa som är 25 år eller äldre och nyanlända som kombinerar arbete med en relevant yrkesutbildning, s.k. traineejobb.

För att öka drivkraften till studier för dem som saknar fullföljd gymnasieutbildning har det också införts en möjlighet för deltagare i jobb- och utvecklingsgarantin att studera som längst ett år på heltid med bibehållet aktivitetsstöd. Inom jobb- och utvecklingsgarantin finns även möjligheten att studera på deltid i sex månader, vid sidan av deltagandet i jobb- och utvecklingsgarantin. De som behöver läsa kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (sfi) inom jobb- och utvecklingsgarantin kan numera göra det i upp till tolv månader. Studiemotiverande kurser inom folkhögskolan kan ges under tre månader till sådana arbetslösa inom jobb- och utvecklingsgarantin som varken har gymnasieexamen eller grundläggande behörighet till högskoleutbildning. För personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga finns möjlighet till att läsa studiemotiverande kurs under längre tid.

Det behöver även vidtas åtgärder inom studiestödet

Som framgått ovan har en mängd olika åtgärder vidtagits inom ramen för kunskapslyftet i syfte att fler vuxna ska utbilda sig. Ytterligare insatser behövs dock och det finns därför skäl att vidta åtgärder inom ramen för studiestödet i syfte att fler vuxna ska utbilda sig för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

4.2 Studiestödet är inte tillräckligt rekryterande för vuxna med kort utbildning

Studiestödet ska bidra till ett högt deltagande i utbildning

Det svenska studiestödet i form av bidrag och lån är en del av utbildningspolitiken och ska bidra till att förverkliga målen för detta område. Studiestödet ska verka rekryterande för både kvinnor och män och därmed bidra till ett högt deltagande i utbildning. Det ska vidare utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Studiestödet ska även ha en god effekt på samhällsekonomin över tiden. Målen för studiestödet slogs fast i samband med studiestödsreformen 2001 (prop. 1999/2000:10, bet. 1999/2000:UbU7, rskr. 1999/2000:96) och justerades därefter något med anledning av regeringens strategi kring jämställdhetsintegrering (prop. 2015:16:1, utg.omr. 15, bet. 2015/16:UbU2, rskr. 2015/16:58).

Målen ska uppnås genom ett effektivt, sammanhållet, flexibelt och rättssäkert studiestödssystem som ska vara enhetligt och överblickbart för den enskilde. De utbetalningar som görs från systemet ska vara korrekta, och den del av studiestödet som utgörs av lån ska återbetalas fullt ut (prop. 2010/11:1, utg.omr. 15, bet. 2010/11:UbU2, rskr. 2010/11:136).

Prop. 2016/17:158 Dagens studiestöd ger de allra flesta ekonomiska möjligheter att studera. Det har därmed under lång tid varit en viktig förklaring till att Sverige är en kunskapsnation i framkant.

Det finns en tveksamhet till studielån bland kortutbildade

Trots att det svenska studiestödet är mycket förmånligt finns det ett stort antal kortutbildade med stora utbildningsbehov som är arbetslösa men som ändå inte tar steget till studier. Det finns personer som avstår från studier för att de inte vill, vågar eller kan använda studiemedelssystemet. En betydande orsak till att vuxna väljer att inte studera med studiemedel är att de är tveksamt inställda till att ta studielån. Detta gäller i synnerhet lite äldre studerande som har behov av att studera på lägre utbildningsnivåer. Inte sällan kan denna tveksamhet bero på en osäkerhet när det gäller den egna studieförmågan. Tveksamheten att ta studielån kan även hänga samman med en social bakgrund där det inte förekommit studielån. Vidare kan det vara ett hinder att studie- och yrkesvägledning, antagning till utbildning och beslut om de studieekonomiska förutsättningarna inte alltid är tillräckligt integrerade, vilket för den som är tveksamt inställd till studier kan leda till ytterligare osäkerhet.

Studiestödet bör utvecklas för att öka rekryteringen bland arbetslösa med kort tidigare utbildning

Som nämnts ovan är ett viktigt mål för studiestödet är att det ska utjämna skillnader mellan individer och grupper i befolkningen och i och med det bidra till ökad social rättvisa. Mot denna bakgrund bör samhällets insatser för att främja lärande hos den vuxna befolkningen i större utsträckning än tidigare riktas mot dem med störst behov av utbildning. Det innebär att personer med kort tidigare utbildning som har stora utbildningsbehov bör prioriteras. Särskilt de som är arbetslösa, och har varit det under viss tid, bör prioriteras eftersom de ofta är mer utsatta än dem som har ett arbete. Inriktningen bör därför vara att utveckla studiestödet för att öka rekryteringen till studier bland dessa personer. Genom att arbetslösa påbörjar studier ökar de sin anställningsbarhet och bidrar på sikt med skatteintäkter och till att förbättra samhällets kompetensförsörjning. Även matchningen på arbetsmarknaden kommer att förbättras.

5 Nuvarande reglering

Bestämmelser om studiestöd finns i både lag och förordning

Studiestödet består huvudsakligen av studiehjälp och studiemedel. Studiehjälp, som består av studiebidrag, inackorderingstillägg och extra tillägg, är bidrag som får lämnas längst till och med det första kalenderhalvåret det år den studerande fyller 20 år. Studiemedel består av en bidragsdel och en lånedel och får lämnas till studerande på eftergymnasial nivå och till vuxna studerande på grundläggande och gymnasial nivå. Förslaget i denna proposition avser ett nytt kompletterande studie-

stöd som riktar sig till vuxna. Av denna anledning redogörs det endast för bestämmelserna om studiemedel i det följande.

I 8 kap. regeringsformen (RF) anges när föreskrifter ska meddelas av riksdagen och när föreskrifter kan meddelas av regeringen. Regeringen får bl.a. meddela sådana föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen (8 kap. 7 § första stycket 2 RF). Med stöd av denna s.k. restkompetens kan regeringen t.ex. meddela gynnande föreskrifter, som visserligen avser förhållandet mellan enskilda och det allmänna, men som inte gäller skyldigheter för enskilda eller ingrepp från det allmänna sida. Riksdagen är dock inte förhindrad att meddela föreskrifter inom regeringens kompetensområde. Om riksdagen vill att regeringen fortfarande ska ha möjlighet att använda sig av restkompetensen för att meddela föreskrifter på området kan riksdagen genom en s.k. upplysningsbestämmelse markera att regeringen, trots lagregleringen, kan använda sig av restkompetensen för att meddela föreskrifter om undantag från en huvudregel i lag eller ytterligare föreskrifter om något som har reglerats i lag.

Bestämmelser om studiemedel finns såväl i studiestödslagen (1999:1395) som i studiestödsförordningen (2000:655) och i föreskrifter som har meddelats av Centrala studiestödsnämnden. Regleringen när det gäller rätten till studiemedel faller i huvudsak under regeringens s.k. restkompetens, dvs. regeringen har normalt befogenhet att reglera villkoren för studiemedel eftersom bestämmelserna i stort rör gynnande föreskrifter. Trots detta är många av de övergripande bestämmelserna reglerade i lag. Det finns dock i studiestödslagen ett stort antal upplysningsbestämmelser som tydliggör att regeringen kan använda sig av restkompetensen inom en rad olika områden. Därför finns bestämmelser både i studiestödslagen och i studiestödsförordningen.

Därutöver finns det också vissa bestämmelser som rör studiemedel i annan lagstiftning, bl.a. i socialförsäkringsbalken, inkomstskattelagen (1999:1229) och i lagen (1998:674) om statlig ålderspension. Exempelvis är skatteområdet ett sådant område som enligt bestämmelserna i 8 kap RF alltid ska regleras i lag.

Alla som uppfyller vissa grundvillkor har rätt till studiemedel

Alla studerande som uppfyller vissa grundvillkor har rätt till studiemedel. Studiemedel är främst avsedda att täcka studerandes levnadsomkostnader under studietiden.

Studiemedel ges både vid heltids- och vid deltidstudier. Totalbeloppet (bidrag och lån) per studiemånad uppgår till 10 851 kronor vid heltidsstudier (2017). Studiemedel tas inte upp till beskattning och den del av studiemedlet som består av studiebidrag är också pensionsgrundande (11 kap. 34 § inkomstskattelagen och 3 kap. 24 § lagen om inkomstgrundad ålderspension).

Det finns två olika nivåer på studiebidraget

Studiemedel lämnas som en kombination av bidrag och lån med ett totalbelopp som är lika för alla studerande. Det finns emellertid två olika nivåer för den andel av studiemedlet som består av studiebidrag. De olika bidragsnivåerna påverkar inte studiemedlets totalbelopp men påverkar

Prop. 2016/17:158 nivån på skuldsättningen. Den s.k. generella bidragsnivån uppgår till 28,4 procent av totalbeloppet eller 3 085 kronor per studiemånad vid heltidsstudier (2017). Studiebidrag kan även i några särskilt reglerade fall lämnas med en högre nivå, s.k. högre bidrag. Denna nivå uppgår till 66,2 procent av totalbeloppet eller 7 180 kronor per studiemånad vid heltidsstudier (2017). Den högre bidragsnivån lämnas framför allt för studier på grundläggande och gymnasial nivå till studerande som är minst 25 år och som saknar sådan utbildning. Även arbetslösa ungdomar yngre än 25 år kan under vissa förutsättningar få den högre bidragsnivån. Från och med hösten 2015 innefattas också ungdomar med utbildningskontrakt. Det högre bidraget kan även lämnas till högskolestuderande på viss kompletterande pedagogisk utbildning (3 kap. 9, 9 a, och 10 §§ studiestödsförordningen).

Det finns möjligheter till kompletterande bidrag och lån

Till studerande med barn får även ett tilläggsbidrag lämnas. Bidraget utgör ett differentierat kompletterande stöd beroende på antal barn (3 kap. 13 a § studiestödslagen).

I vissa fall kan den studerande även få tillägglån och merkostnadslån. Tillägglån kan lämnas till studerande som är minst 25 år och som har haft en viss arbetsinkomst före studiestarten. Merkostnadslån kan lämnas för vissa merkostnader som den studerande har i samband med sina studier, t.ex. resor, dubbel bosättning eller undervisningsavgifter (3 kap. 14 och 15 §§ studiestödslagen).

Det finns vissa åldersbegränsningar

Studerande på grundläggande och gymnasial nivå kan få studiemedel fr.o.m. det andra kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Det finns ingen nedre åldersgräns för studerande på eftergymnasial nivå (3 kap. 2 § studiestödslagen).

Studiemedel får lämnas längst till och med det kalenderår då den studerande fyller 56 år. Rätten att låna begränsas dock fr.o.m. 47 års ålder genom en s.k. lånetrappa. Denna innebär att rätten att låna minskar med 20 veckor per år fr.o.m. 47 års ålder (3 kap. 3 och 9 §§ studiestödslagen).

Längsta tiden med studiemedel varierar med utbildningsnivån

Studiemedel kan lämnas under olika lång tid beroende på utbildningsnivån och den studerandes utbildningsbakgrund. På grundläggande nivå lämnas studiemedel i högst 40 veckor till den som har en grundskoleutbildning sedan tidigare. Den som inte har det kan få studiemedel i högst 80 veckor. Den som dessutom behöver grundläggande träning i att läsa, skriva och räkna kan få studiemedel i högst 100 veckor. På gymnasial nivå lämnas studiemedel i maximalt 80 eller 120 veckor beroende på om den studerande har en gymnasieutbildning eller motsvarande sedan tidigare, eller inte. Studiemedel för studier på eftergymnasial nivå kan lämnas i högst 240 veckor.

Till den som är 40 år eller äldre kan, utöver vad som anges ovan, studiemedel lämnas i ytterligare högst 40 veckor om det finns särskilda skäl. Därutöver kan, utan någon särskild åldersbegränsning, studiemedel

endast lämnas för längre tid än vad som anges ovan om det finns synnerliga skäl (3 kap. 8 § studiestödslagen). Prop. 2016/17:158

Normalt görs det en studieresultatsprövning

Den som tidigare har haft studiemedel måste uppvisa tillräckliga studieresultat för att kunna beviljas nya studiemedel. Det finns dock vissa undantag när studiemedel får lämnas även utan prövning av studieresultat, t.ex. om det är fråga om äldre studieresultat (3 kap. 6 och 7 §§ studiestödslagen).

Studiemedlen behovsprövas gentemot den studerandes egen inkomst

Den som har en inkomst som överstiger ett s.k. fribelopp får reducerade studiemedel. Fribeloppet beräknas med utgångspunkt i antalet veckor med studiemedel per halvår (3 kap. 16 och 17 §§ studiestödslagen). På årsbasis kan en heltidsstuderande ha en inkomst på 173 564 kronor utan att studiemedlen reduceras (2017).

Vissa utländska medborgare kan få studiemedel

En studerande som inte är svensk medborgare kan under vissa förutsättningar få studiemedel för studier i Sverige. Det gäller utländska medborgare med permanent uppehållstillstånd i Sverige som är bosatta i Sverige i annat syfte än att genomgå utbildning här. Studiemedel får även i vissa fall lämnas om kravet på permanent uppehållstillstånd inte är uppfyllt, om det finns särskilda skäl för det. Studiemedel får också lämnas till utländska medborgare med uppehållsrätt som bedöms ha en varaktig anknytning till Sverige (3 kap. 4 § studiestödslagen). Vidare ska vissa utländska medborgare i studiestödshänseende jämföras med svenska medborgare. Det rör sig främst om migrerande arbetstagare och egenföretagare som är medborgare i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz och deras familjemedlemmar samt personer med permanent uppehållsrätt i Sverige (1 kap. 4 och 5 §§ studiestödslagen).

Kommunerna har ett visst ansvar för att rekrytera personer till studier

Varje kommun ska aktivt verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning. Vidare ska varje kommun informera om möjligheterna till utbildning på gymnasial nivå och aktivt verka för att vuxna i kommunen deltar i sådan utbildning (20 kap. 10 och 17 §§ skollagen [2010:800]).

Vid studier på grundläggande nivå har kommunen en skyldighet att se till att den som avser att påbörja utbildning på grundläggande nivå erbjuds studie- och yrkesvägledning (20 kap. 10 a § skollagen). För alla som ska studera inom komvux ska dessutom en individuell studieplan upprättas (20 kap. 8 § skollagen). Den individuella studieplanen ska utarbetas i samverkan med den som ska studera. I samband med utarbetandet ska den studerande erbjudas studie- och yrkesvägledning. I vägledningen ska det ingå information om bl.a. studieekonomiska förutsättningar (2 kap. 16 § förordningen [2011:1108] om vuxenutbildning).

6 Ett nytt studiestartsstöd införs

6.1 Ett nytt rekryteringsinriktat bidrag ska införas för att locka personer med stora utbildningsbehov till studier

Regeringens förslag: Ett nytt rekryterande studiestöd, studiestartsstöd, ska införas för att öka rekryteringen till studier bland personer med stort utbildningsbehov som annars inte hade valt att studera, i syfte att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. Stödet ska enbart bestå av bidrag och lämnas i den mån det finns tillgång på medel.

Regelverket för studiestartsstödet ska så långt som möjligt ansluta till bestämmelserna för studiemedel.

Bestämmelser om grundläggande mål och villkor för det nya stödet ska regleras i en ny lag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*, *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, *Arbetsförmedlingen*, *Migrationsverket*, *Statens skolverk*, *Specialpedagogiska skolmyndigheten*, *Stockholms kommun*, *Kommunförbundet Stockholms län (KSL)*, *Folkbildningsrådet*, *Handikappförbunden*, *Landsorgansisationen i Sverige (LO)*, *Läraryrket*, *Lärarnas Riksförbund*, *Sveriges förenade studentkårer* och *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)*, tillstyrker eller ställer sig i huvudsak positiva till det övergripande förslaget.

Ett flertal av remissinstanserna anser att det är positivt att nya insatser riktas till målgruppen och menar att ett förstärkt rekryterande studiestöd sannolikt kan bidra till att motivera och möjliggöra för fler vuxna att söka och studera inom vuxenutbildningen. Detta gäller bl.a. *SKL* som delar bedömningarna att det behövs mer av aktiva rekryteringsinsatser för att få individer som har behov av att höja sin kompetens för att kunna få ett fäste i arbetslivet att komma igång med studier. *Arbetsförmedlingen* anför att myndigheten tidigare har påtalat behovet av både generella satsningar på grundläggande och gymnasial utbildning och satsningar på yrkesinriktad utbildning. För arbetslösa med kort tidigare utbildning är studier viktiga för att i längden nå en varaktig etablering på arbetsmarknaden. *Stockholms kommun* anser att förslaget är ett viktigt steg framåt för att säkra kompetensförsörjningen och minska arbetslösheten. *KSL* ställer sig positivt till nya statliga insatser riktade till denna målgrupp i syfte att underlätta studier och på så sätt komma närmare arbetsmarknaden och eventuellt lämna ett bidragsberoende i form av försörjningsstöd.

CSN, som tillstyrker förslaget, delar också bedömningen att det för den tänkta målgruppen är viktigt att rekryterande verksamhet, vägledning och erbjudande om en mera förmånlig form av studiefinansiering hålls sam-

man. CSN påpekar samtidigt att det föreslagna nya stödet kommer att bidra till att studiefinansieringssystemet blir svårare att överblicka.

Malmö kommun, som tillstyrker förslaget, vill särskilt betona vikten av att bestämmelserna för studiestartsstödet så långt som möjligt överensstämmer med reglerna för studiemedel. Detta har stor betydelse för att informationen om de ekonomiska förutsättningarna under hela studietiden ska bli så tydlig som möjligt, för att den enskilde lättare ska kunna planera sin ekonomiska situation och att övergången mellan studiestartsstöd och studiemedel ska underlättas.

Handikappförbunden, som tillstyrker förslaget, anser att det är tveksamt att redan från början slå fast att medlen ska vara begränsade.

Jönköpings kommun anser att det finns bättre sätt att motivera människor till studier än studiestartsstöd. Utsikten att få ett önskat arbete torde enligt kommunen vara den bästa drivkraften för att stimulera till studier. *Svenskt Näringsliv* avstyrker förslaget. Svenskt Näringsliv är kritiskt till att använda generösa bidrag som lockmedel till studier och menar att en viktig faktor för att framgångsrikt klara av sina studier är att det finns en uppriktig studiemotivation hos den studerande.

Skälen för regeringens förslag

Det behövs ett studiestöd som har rekryterande effekt och som kan användas i samband med aktiva rekryteringsinsatser

Studier bör vara ett möjligt handlingsalternativ för alla som har arbetsmarknadsmässiga behov av att utbilda sig. Det måste därför finnas tillgång till både relevant utbildning och ekonomiska möjligheter för enskilda att studera. Studiemedlen är i dag inte utformade så att alla arbetslösa som är 25 år eller äldre ser utbildning och studier som ett realistiskt alternativ. Det behövs därför, vilket också framförs av bl.a. *SKL, Arbetsförmedlingen* och *CSN*, mer aktiva rekryteringsinsatser för att få fler personer med stora utbildningsbehov att studera på grundläggande och gymnasial nivå. Regeringen delar Arbetsförmedlingens bedömning om att det för arbetslösa med kort tidigare utbildning är viktigt med studier för att i längden nå en varaktig etablering på arbetsmarknaden.

Ett nytt studiestöd bör i första hand bidra till att underlätta rekryteringen av personer med kort tidigare utbildning, som annars inte hade valt att studera, och som behöver inleda sina studier på grundläggande eller gymnasial nivå. De som blir aktuella för stödet kommer att vara personer som många gånger känner en oro för att ta lån. Denna oro kan dels bero på att individerna har en social bakgrund som innebär att det inte faller sig naturligt att skuldsätta sig för studier, dels på en osäkerhet kring den egna studieförmågan och de framtida utsikterna på arbetsmarknaden. I betänkandet *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet (SOU 2013:20)* visades att tveksamheten att ta lån i många fall kan anses välgrundad eftersom oproportionellt många låntagare som tagit studielån för studier på framför allt grundläggande nivå, får återbetalningsproblem. Nästan hälften av låntagarna får problem med att betala tillbaka sina lån och dessa betalningsbekymmer består dessutom ofta under lång tid. Den främsta orsaken till problemen tycks vara att låntagarna har låga inkom-

Prop. 2016/17:158 ster. För att studier ska bli ett mer gångbart alternativ för målgruppen bör därför det nya studiestödet endast bestå av bidrag, utan inslag av lån.

Majoriteten av remissinstanserna är positiva till förslaget att det ska införas ett studiestartsstöd. *Svenskt Näringsliv*, som avstyrker förslaget, och *Jönköpings kommun* anser dock att det finns bättre sätt än studiestartsstöd för att motivera individer till studier. *Svenskt Näringsliv* anför också att Sverige redan har ett generöst studiestödssystem med avgiftsfria studier från grund- till högskola. Studiestartsstödet är dock inte ett vanligt studiestöd, utan tanken är att stödet ska kunna användas i kommunens uppsökande och rekryterande verksamhet och i samband med vägledning (se vidare avsnitt 6.3). För den tänkta målgruppen är det viktigt att rekryterande verksamhet, vägledning och erbjudande om en mera förmånlig form av studiefinansiering hålls samman. Detta är en bedömning som delas av *CSN*. För personer där steget till studier kräver ett långvarigt motivationsarbete är de studieekonomiska förutsättningarna under studietiden av stor betydelse. Information om sådana förutsättningar kan, genom den föreslagna användningen av stödet, lämnas i direkt anslutning till rekryterings- och vägledningssamtalet. Kombinationen av motiverande insatser och ett förmånligt ekonomiskt stöd bör därför ha goda utsikter att öka studiedeltagandet och ett nytt studiestartsstöd bör kunna bli en viktig del av den kedja av insatser som riktas till personer med stora utbildningsbehov. Denna kedja inbegriper för närvarande t.ex. studier med bibehållet aktivitetsstöd, studier inom ramen för en etableringsplan och studier med studiemedel.

Svenskt Näringsliv anför att det har varit svårt att påvisa effekter av tidigare erfarenheter av liknande stöd. Det rekryteringsbidrag för vuxenstuderande som fanns tidigare reglerades i lagen (2002:624) om rekryteringsbidrag till vuxenstuderande. Bidraget hade stora likheter med det studiestartsstöd som föreslås här, exempelvis vad gäller kommunernas medverkan och att stödet enbart bestod av bidrag. I förarbetena till den lagen poängterades bl.a. att kommunernas medverkan var en viktig förutsättning för att det skulle vara möjligt att rekrytera kortutbildade vuxna, som annars inte skulle sökt sig till utbildning (jfr prop. 2001/02:161 s. 27). Det gjordes inte någon uppföljning av arbetsmarknadsutfallet för studerande med rekryteringsbidrag. *CSN* har emellertid redovisat att bland de studerade som hade rekryteringsbidrag 2003 och 2004 studerade nästan hälften därefter vidare med studiemedel (U2006/00665/SV). Av dem som fortsatte sina studier var 78 procent personer som aldrig hade studerat med studiestöd innan de beviljades rekryteringsbidrag. Av detta har *CSN* dragit slutsatsen att rekryteringsbidraget för många fungerade som en väg in i studier.

Regeringen anser därför att ett nytt rekryteringsinriktat bidrag – studiestartsstöd – för studier bör införas för att det ska bli lättare att motivera arbetslösa personer som har ett stort utbildningsbehov att börja studera.

Stödet ska utgöra ett komplement till studiemedelssystemet

Regeringen delar *CSN*:s uppfattning att ett nytt stöd kan bidra till att studiefinansieringssystemet blir svårare att överblicka. Trots detta bedömer regeringen att det är nödvändigt att hålla studiestartsstödet åtskilt

från studiemedelssystemet. Det finns flera skäl för detta. Ett skäl är att studiemedlen bygger på att det är den enskilde som på eget initiativ ansöker om stödet hos CSN. Studiestartsstödet ska i stället användas av kommuner i deras verksamhet att rekrytera vuxna till studier (se avsnitt 6.3). *Folkbildningsrådet* anser att individer själva ska kunna ansöka om studiestartsstöd och inte vara bundna till sin kommun. Regeringen delar inte denna bedömning eftersom ett nytt rekryterande studiestartsstöd inom kunskapslyftet just bör riktas till dem som inte på egen hand tar ett sådant initiativ och som annars inte hade valt att studera.

En annan skillnad mellan studiemedel och studiestartsstöd är att studiemedlen är rättighetsstyrda och lämnas till alla som har rätt till medlen. Som nämnts ovan är studiestartsstödet inte rättighetsstyrt utan ett stöd som kommunerna kan välja att använda sig av i sin verksamhet att rekrytera vuxna till studier. *Handikappförbunden* uttrycker tveksamheter kring att redan från början fastslå att medlen för studiestartsstödet ska vara begränsade. Studiestartsstödet är ett förmånligt stöd som beräknas kosta ca 90 000 kronor per helårsplats och de statliga resurserna är begränsade. Av ekonomiska skäl bör därför medlen för det nya studiestartsstödet vara begränsade, dvs. stödet bör lämnas i mån av tillgång på medel. Stödet bör vidare fördelas ut till de kommuner som vill använda sig av stödet (se avsnitt 11).

De nämnda faktorerna medför sammantaget att ett nytt studiestartsstöd bör utformas som ett komplement till studiemedelssystemet. Regelverket bör dock så långt det är möjligt utformas med studiemedelssystemet som förebild. Det finns flera skäl för att ett nytt studiestartsstöd bör följa samma grundläggande principer som gäller för studiemedlen. Ett viktigt skäl är att detta underlättar för studerande att övergå från studier med studiestartsstöd till studier med studiemedel, vilket *Malmö kommun* bl.a. betonar vikten av. Med samma grundförutsättningar blir det även enklare för den studerande att ”känna igen sig” i studiemedelssystemet vad gäller belopp, utbetalningar m.m. Att använda studiemedlens grunder bör även underlätta administrationen av de båda stöden. Det är vidare viktigt att aktörer som har koppling till studiestartsstödet lämnar god information till de enskilda om de olika studieekonomiska förutsättningar som finns inom hela stödssystemet.

Vissa grundläggande mål och villkor ska regleras i lag

Regeringen gör bedömningen att regleringen av studiestartsstödet i huvudsak faller under regeringens s.k. restkompetens. Endast vissa bestämmelser om bl.a. CSN:s möjligheter att ta ut vissa avgifter kräver lagstöd (se vidare avsnitt 8.9). Regeringen anser trots detta att det ändå är lämpligt att grundläggande mål och villkor för stödet regleras i en ny lag (jfr den tidigare lagen om rekryteringsbidrag till vuxenstuderande). Lagstiftningen bör hållas på en relativt övergripande nivå och de detaljerade bestämmelserna bör i stor utsträckning finnas på förordningsnivå. En sådan lösning ger en flexibilitet att löpande följa upp och justera stödet i förhållande till föränderliga utbildnings- och arbetsmarknadsbehov.

6.2 Stödet ska lämnas till personer med stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå

Regeringens förslag: Studiestartsstöd ska få lämnas till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden.

En upplysningsbestämmelse om att regeringen kan meddela föreskrifter om vid vilka läroanstalter och utbildningar studerande kan få studiestartsstöd ska tas in i lagen om studiestartsstöd.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian framgick inte lika tydligt att det är med stöd av den s.k. restkompetensen som regeringen kan meddela föreskrifter om vid vilka läroanstalter och utbildningar studerande kan få studiestartsstöd.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*, *Umeå kommun*, *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, *Arbetsförmedlingen* och *Statens skolverk*, tillstyrker eller har inget att invända emot förslaget. SKL anser att den föreslagna målgruppen med kort utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden är lämplig. SKL bedömer att det inte är rimligt eller lämpligt att ytterligare precisera den delen av villkoren. *Handikappförbunden* stödjer förslaget i de delar som avser utbildningsbakgrund och utbildningsbehov.

CSN tillstyrker förslaget att studerande med kort utbildning ska utgöra målgruppen för att kunna få studiestartsstöd. CSN anser dock att det kan övervägas om de kriterier som ska ligga till grund för bedömningen, dvs. om den studerande har ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå, bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Arbetsförmedlingen tillstyrker att målgruppsdefinitionen utgår från individens behov av utbildning för att etablera sig på arbetsmarknaden samt att både grundläggande och gymnasial utbildning inkluderas. Arbetsförmedlingen anser dock att det finns en viss otydlighet vad gäller tolkningen av vem som ingår i målgruppen och att det blir en tolkningsfråga om en person som har läst tre år på gymnasial nivå, men saknar slutbetyg eller gymnasieexamen ingår i målgruppen för studiestartsstöd eller inte.

Statens skolverk och *Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)* konstaterar att det av förslaget framgår att studiestartsstödet även kommer att ge personer med funktionsnedsättning förbättrade möjligheter att studera. ÖKS menar dock att det inte är tydligt på vilket sätt personer med funktionsnedsättning gynnas av förslaget. *Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)* anför att det finns en risk att särskild hänsyn inte ges till målgruppen studerande med funktionsnedsättning. Enligt myndigheten är det för dessa många gånger avgörande att få stöd i studierna i form av nödvändiga anpassningar.

Landsorganisationen i Sverige (LO), *Falkenbergs kommun* och *Härryda kommun* m.fl. konstaterar att utbildningsbehoven är stora bland arbetslösa med kort utbildning. Vidare delar LO i stort den bedömning som görs när det gäller målgruppen för det förslagna stödet men vill i sammanhanget påpeka att även många i arbete, men med svag ställning på arbetsmarknaden på grund av brist på yrkesutbildning och/eller i osäkra anställningsformer, är i behov av utbildningsinsatser.

Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) betonar vikten av att även studieförutsättningarna för yrkesverksamma som har gymnasial eller eftergymnasial utbildning men som behöver vidareutbilda sig förbättras.

Täby kommun anser att det även finns personer med eftergymnasial utbildning som har likartade behov och svårigheter på arbetsmarknaden. Utgående från dessa behov och svårigheter och med en generös tolkning av bestämmelserna för studiestartsstödet skulle även högutbildade kunna inkluderas i målgruppen. Kommunen anser att det av texterna till lagförslaget tydligare bör framgå att stödet är avsett endast för kortutbildade och inte kan komma högutbildade till del även om de båda utbildningsgruppernas behov av stöd är mycket snarlika.

Skälen för regeringens förslag

Studiestartsstöd ska få lämnas till den som har kort tidigare utbildning...

Som framgått är avsikten med studiestartsstödet att det ska främja rekryteringen till studier bland personer som är i behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna ta sig in på, eller tillbaka till, arbetsmarknaden. Studiestartsstödet bör, genom att de ekonomiska riskerna minskar, bidra till att dessa personer vågar ta steget att påbörja studier. Erfarenheter från tidigare satsningar visar bl.a. att en tids studier kan förbättra både studieförmågan och självförtroendet. Möjligheten att under en begränsad tid studera utan någon större ekonomisk risk kan bidra till att många som har ett stort utbildningsbehov, går vidare till fortsatta studier där levnadsomkostnaderna finansieras genom det ordinarie studiemedelssystemet.

Som ett flertal remissinstanser påpekar, bl.a. *LO*, *Falkenbergs kommun* och *Härryda kommun*, är utbildningsbehoven stora bland personer med kort utbildning som inte är etablerade på arbetsmarknaden. Studiestartsstödet bör därmed riktas till denna målgrupp. Med kort utbildning avses en tidigare utbildning på högst gymnasial nivå. I första hand innebär detta att personer som inte har en avslutad utbildning på gymnasial nivå bör omfattas. I vissa fall bör dock även personer som har en avslutad utbildning på gymnasial nivå, men där den tidigare utbildningen med hänsyn till dess ålder eller omfattning behöver kompletteras med ytterligare studier på grundläggande eller gymnasial nivå, anses ha kort utbildning. En person som har en gymnasieexamen eller motsvarande äldre utbildning bör därför endast i undantagsfall kunna komma i fråga för studiestartsstöd. *Arbetsförmedlingen* framför att det finns en viss otydlighet kring vad som avses med avslutad utbildning på gymnasial nivå och att det blir en tolkningsfråga om vilka som ingår i målgruppen. Regeringen menar dock, i enlighet med vad *SKL* anför, att det inte är lämpligt att ytterligare precisera villkoren i denna del utöver vad som

Prop. 2016/17:158 framgår ovan. Ytterligare preciseringar kan istället göras inom ramen för de lokala riktlinjer som en kommun, som väljer att använda sig av studiestartstödet i sitt rekryteringsarbete, ska anta i nära samarbete med Arbetsförmedlingen och efter inhämtande av synpunkter från Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarkandens parter och folkbildningen (se vidare avsnitt 6.4). Dessa riktlinjer kan exempelvis avse hur stödet bör användas och vilka tolkningar som bör göras för att bl.a. möjliggöra att utbildningsbehoven anpassas efter lokala eller regionala förutsättningar. Studiestartsstöd bör dock inte kunna lämnas till den som har en utbildning på eftergymnasial nivå, eftersom en sådan person i detta sammanhang inte kan anses ha en kort utbildning.

... och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att etablera sig på arbetsmarknaden

Det räcker inte att en person har kort tidigare utbildning för att studiestartsstöd ska få lämnas till honom eller henne. Stödet bör därtill bara lämnas till den som har ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. CSN anför att det kan övervägas om de kriterier som ska ligga till grund för bedömningen av utbildningsbehovet bör förtydligas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Också i denna del bedömer dock regeringen att ytterligare preciseringar i stället bör göras inom de lokala riktlinjerna, eftersom behoven kan variera i olika delar av landet.

När det gäller frågan om utbildningsbehov instämmer regeringen i de synpunkter som bl.a. TCO framför om att det kan finnas fler grupper som har utbildningsbehov. TCO lyfter fram behovet av likartade satsningar riktade till yrkesverksamma personer med utbildningsbakgrund på både högre och lägre nivåer och påpekar att det även bland tjänstemän finns ett behov av fort- och vidareutbildning i omställningssyfte. Regeringen anser dock att det är rimligt att ett så pass förmånligt studiestöd som föreslås här endast lämnas till personer som har kort tidigare utbildning och ett stort utbildningsbehov för att etablera sig på arbetsmarknaden. Det nuvarande studiestödssystemet är väl avvägt för exempelvis den som har en längre utbildningsbakgrund och som därigenom ofta har en annan inställning till att studera vidare, än den målgrupp som föreslås kunna ta del av nu aktuellt stöd. När det gäller yrkesverksamma har dessa även en starkare ställning på arbetsmarknaden än vad arbetslösa har. Utbildningspremien på studier på framför allt grundläggande nivå, men även på gymnasial nivå, är generellt sett också lägre än på eftergymnasial nivå. Det bör därför vara mer motiverat med riktade resurser mot studerande på dessa lägre utbildningsnivåer som har ett behov av att etablera sig på arbetsmarknaden.

Som SPSM påpekar har ofta personer med funktionsnedsättning behov av en större individanpassning och ett större behov av en långsammare studietakt. Som anges i avsnitten 8.2 och 8.3 föreslås att stödet ska kunna lämnas för deltidsstudier och att den längsta tiden med stöd ska kunna anpassas efter studieomfattningen. Eftersom studier med studiestartsstöd dessutom kan följas av studier med studiemedel bör förslaget innebära att fler personer med funktionsnedsättning kommer att kunna fullfölja sina studier med bibehållet statligt studiestöd jämfört med idag. Regeringen

anser därför att personer med funktionsnedsättning särskilt bör kunna gynnas av förslaget. Prop. 2016/17:158

Regeringen ska kunna meddela föreskrifter om vid vilka läroanstalter och för vilka utbildningar studerande ska kunna få studiestartsstöd

Sammantaget bör studiestartsstöd få lämnas till den som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Detta bör framgå av den nya lagen om studiestartsstöd. Målet med studierna bör givetvis vara att öka anställningsbarheten hos målgruppen. Många av de som beviljas studiestartsstöd kommer exempelvis att kunna studera på utbildningar inom bristyrken, inte minst inom yrkesvux, som också inbegriper regionalt yrkesvux. Enligt studiestödslagen får studiemedel lämnas till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som bestäms av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (3 kap. 2 § studiestödslagen). Regeringen föreslår att det i lagen om studiestartsstöd ska finnas en upplysningsbestämmelse med innebörden att regeringen med stöd av den s.k. restkompetensen kan föreskriva om vid vilka läroanstalter och för vilka utbildningar studerande kan få studiestartsstöd.

6.3 Stödet ska kunna användas i kommunens rekryterande verksamhet

Regeringens förslag: Studiestartsstödet ska vara ett verktyg som kommunerna ska kunna välja att använda inom ramen för sitt ansvar att verka för att vuxna deltar i utbildning, för att rekrytera personer till studier.

Kommunens rekryteringsarbete ska ske i samverkan med Arbetsförmedlingen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända emot förslaget. Det gäller bl.a. *Statens skolverk, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Stockholms kommun.*

SKL ser studiestartsstödet som ett viktigt instrument i kommunens rekryterande verksamhet i avsikt att få fler att delta. Liknande synpunkter framförs av *Malmö kommun* som anser att studiestartsstödet bör kunna fungera väl som ett verktyg i arbetet med att rekrytera personer till studier. Kommunen anser att det är bra att den uppsökande verksamheten och kommunernas uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning uppmärksammas och markeras.

Arbetsförmedlingen konstaterar att målgruppen i promemorian utgörs av personer i behov av utbildning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden och som är arbetslösa och anmälda som arbetssökande på Arbetsförmedlingen och anser därför att myndigheten har en viktig roll i rekryteringen av individer som har behov av att ta del av studiestartsstödet. *SKL* anför att de föreslagna förutsättningarna för stödet kommer att ställa krav på god samverkan mellan kommuner och Arbets-

Prop. 2016/17:158 förmedlingen. Ett antal kommuner, bl.a. Malmö kommun, *Falkenbergs kommun* och *Luleå kommun*, ser positivt på ett samarbete med Arbetsförmedlingen vid rekryteringen av personer som kan erbjudas studiestartsstöd. *Nacka kommun* har däremot vid tidigare samarbete med Arbetsförmedlingen upplevt att myndigheten inte alltid anpassar verksamheten efter de lokala förutsättningarna och efterfrågar därför tydligare former för samarbetet och ansvarsfördelningen mellan myndigheterna. *Vuxenutbildning i Samverkan (ViS)* konstaterar att kommunerna föreslås samverka med Arbetsförmedlingen i rekryteringsarbetet. ViS anser att det är viktigt att Arbetsförmedlingen får motsvarande uppdrag att samverka med kommunerna och att samverkan ska utgå från lokala förutsättningar.

Luleå kommun anser att det är bra om samverkan med Arbetsförmedlingen sker på en mera generell och övergripande nivå. Om den sker på individnivå, finns farhågan att det kan skapa ytterligare förvirring för den enskilde kring vem som fattar beslut. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* ställer sig dock frågande till den skrivning som anger att samverkan bör ske på en övergripande nivå och inte behöver ske på individnivå. Huruvida samverkan sker på en övergripande nivå eller på individnivå bör enligt Länsstyrelsen snarare avgöras utifrån förutsättningarna i respektive kommun.

Skälen för regeringens förslag

Det ska vara frivilligt för kommunerna att använda sig av stödet i sin rekryterande verksamhet

Som framgår av avsnitt 6.2. är målgruppen för det nya studiestartsstödet personer som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Kommunerna är ansvariga för den kommunala vuxenutbildningen och har enligt skollagen en skyldighet att verka för att personer i behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå deltar i vuxenutbildning. Flera remissinstanser, bl.a. *SKL*, ser studiestartsstödet som ett viktigt instrument i kommunens rekryterande verksamhet i avsikt att få fler att delta i studier. Regeringen anser att det bör vara frivilligt för kommunerna att inom ramen för denna rekryteringsverksamhet använda sig av studiestartsstödet. Arbetsförmedlingen bör kunna bidra med kunskap om bl.a. målgruppen inför kommunens ställningstagande. En anledning till att stödet bör vara frivilligt är att medlen för stödet är begränsade och därutöver kan de lokala omständigheterna skilja sig åt mellan olika kommuner, vilket medför att vissa kommuner sannolikt finner ett större behov att använda sig av stödet än andra. Regeringen föreslår att det betonas ännu tydligare i lagtexten än vad som föreslagits i promemorian att det är frivilligt för kommunerna att använda stödet i sin rekryterande verksamhet.

Statens skolverk tillstyrker förslaget, men lyfter fram att myndigheten har erfarenhet att det i vissa kommuner förekommer att personer som får någon form av försörjningsstöd i princip anvisas till studier och till att söka studiestöd för att avlasta kommunens bidragsstöd. Regeringen är medveten om att detta kan förekomma när det gäller studiemedel. Som

regeringen återkommer till i avsnitt 9.1 ska dock kommunen, utifrån de lokala riktlinjer som tagits fram, uppmana de personer som kommunen bedömer tillhör målgruppen för stödet att ansöka om det. Kommunen ska därefter pröva ansökan i vissa delar och CSN ska pröva övriga förutsättningar för stödet. I kommunens prövning ligger att göra en bedömning av utbildningsbakgrund och utbildningsbehov, inte av individernas ekonomiska förhållanden. Mot bakgrund av kommunernas inflytande över stödet är det också viktigt att beakta den kommunala likställighetsprincipen som innebär att det inte är tillåtet att behandla invånarna i en kommun olika om det inte finns sakliga skäl.

Rekryteringsarbetet ska ske i samverkan mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen har god kännedom om målgruppen, genom sitt uppdrag att verka för att förbättra arbetsmarknadens funktionsätt genom att effektivt sammanföra arbetssökande med dem som söker arbetskraft, att prioritera dem som befinner sig långt från arbetsmarknaden och att bidra till att stadigvarande och långsiktigt öka sysselsättningen. Som *Arbetsförmedlingen* påpekar har myndigheten en viktig roll i rekryteringen av individer som har behov av att ta del av studiestartsstödet. Kommunernas rekryterande arbete med studiestartsstödet bör därför ske i samverkan med Arbetsförmedlingen. Flera kommuner, bl.a. *Malmö kommun*, *Falkenberg kommun* och *Luleå kommun*, ser också positivt på den föreslagna samverkan. Regeringen anser till skillnad mot vad *ViS* anför att regleringen kring den samverkan som föreslås mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen måste anses tillräckligt tydlig för de berörda aktörerna och för den samverkan som förutsätts och att någon ytterligare reglering avseende samverkan från Arbetsförmedlingens sida därför inte är nödvändig. Det är dock viktigt att kommunen och Arbetsförmedlingen har en gemensam diskussion om hur samverkan ska utformas för att den ska fungera på ett effektivt och bra sätt kopplat till den regionala arbetsmarknaden.

Att rekryteringsarbetet sker i samverkan mellan kommuner och Arbetsförmedlingen säkerställer att insatser vidtas inom ramen för den kedja av insatser som syftar till att öka möjligheterna för målgruppen att börja studera. Arbetsförmedlingen ska t.ex. inom etableringsuppdraget tillsammans med den sökande och i samverkan med andra aktörer upprätta en etableringsplan som innehåller individuellt anpassade insatser för att påskynda etableringen på arbetsmarknaden. Dessa insatser ska innebära kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare och kan innebära studier på grundläggande eller gymnasial nivå. En nyanländ person som deltar i aktiviteter enligt en etableringsplan har rätt till etableringsersättning. När etableringsplantiden löpt ut, kan personen därefter fortsätta studierna med studiestartsstöd, förutsatt bl.a. att han eller hon uppfyller kriterierna för stöd.

Samverkan bör ske på en övergripande nivå och behöver alltså inte ske på individnivå, vilket *Luleå kommun* ställer sig positiv till. En sådan samverkan är nödvändig för att det rekryterande arbetet ska fungera effektivt och för att stödet ska bli träffsäkert. Hur samverkan utformas i detalj bör dock givetvis, som *Länsstyrelsen i Jönköpings län* påpekar, utgå ifrån

Prop. 2016/17:158 förutsättningarna i respektive kommun. Samverkan mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen bör t.ex. kunna anta liknande former som den befintliga samverkan mellan dessa parter med syftet att minska ungdomsarbetslösheten, som regleras i förordningen (2015:502) om samverkan för att minska ungdomsarbetslösheten. Enligt den förordningen kan Arbetsförmedlingen och en kommun genomföra en kartläggning av omfattningen av ungdomsarbetslösheten i kommunen utifrån gruppens sammansättning, vilka behov av insatser som gruppen har och redan pågående insatser som syftar till att minska ungdomsarbetslösheten. Inget hindrar att samverkan mellan en kommun och Arbetsförmedlingen i vissa former även kan ske på individnivå.

Informations- och vägledningssamtal bör hållas med den enskilde

När personer i målgruppen har identifierats bör kommunen hålla informations- och vägledningssamtal med den enskilde. Vid studier på grundläggande nivå har kommunen en skyldighet att se till att den som avser att påbörja utbildning på grundläggande nivå erbjuds studie- och yrkesvägledning. För alla som ska studera inom komvux ska dessutom en individuell studieplan upprättas. Den individuella studieplanen ska utarbetas i samverkan med den som ska studera. I samband med utarbetandet ska den studerande erbjudas studie- och yrkesvägledning. I vägledningen ska det ingå information om bl.a. studieekonomiska förutsättningar. Vägledningssamtal med den enskilde kan exempelvis ske genom medverkan av både kommunen och Arbetsförmedlingen. På så sätt kan såväl kommunens som Arbetsförmedlingens kompetens inom yrkesvägledning och studie- och yrkesvägledning tas till vara. I anslutning till detta kan det då t.ex. göras en bedömning av om det finns behov av kompletterande insatser för att förbereda eller motivera den enskilde inför studierna, t.ex. genom språkstöd.

Regeringen bedömer sammantaget att samverkan mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen, kommunernas personliga möten med potentiella studerande, kommunernas goda kunskaper om utbildningar och utbildningssystemet och ansvar för att erbjuda utbildning, i kombination med ett förmånligt ekonomiskt stöd, kommer att ge goda möjligheter att rekrytera personer i behov av utbildning, som annars inte hade valt att studera, till studier.

6.4 Kommuner som väljer att använda sig av stödet ska anta riktlinjer för rekryteringsarbetet

Regeringens förslag: En kommun som väljer att använda studiestartsstödet ska i nära samarbete med Arbetsförmedlingen anta riktlinjer för rekryteringsarbetet efter att ha inhämtat synpunkter från Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorian föreslår att kommunerna ska anta riktlinjer för

rekryteringsarbetet efter inhämtande av synpunkter från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Statens skolverk*, *Arbetsförmedlingen*, *Helsingborgs kommun*, *Handikappförbunden* och *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, tillstyrker eller är övervägande positiva till förslaget. Helsingborgs kommun anser att förslaget innebär möjligheter att anpassa stödet efter lokala omständigheter, vilket innebär stora möjligheter för kommunen att anpassa sig efter lokala och regionala förutsättningar på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen anser bl.a. att lokala riktlinjer är ett bra sätt att fastställa användningen av stödet, men föreslår att myndigheten ska ges en tydligare roll i rekryteringsarbetet. Arbetsförmedlingen anser vidare att det är viktigt att klargöra vad som bör gälla nationellt och enhetligt. Det bör även tydliggöras huruvida lokala riktlinjer ska tas fram för varje kommun enskilt och i så fall om det därutöver bör tas fram gemensamma riktlinjer inom eventuella samverkansformer med andra kommuner. *Tillväxtverket* lyfter möjligheten till samverkan mellan kommunerna och regionalt utvecklingsansvariga/de regionala kompetensplattformarna. *LO* understryker vikten av samverkan med Arbetsförmedlingen och företrädare för arbetsmarknadens parter i de branscher eller yrkesområden som är aktuella. *Handikappförbunden* stöder förslaget om lokala riktlinjer men menar att dessa måste bygga på en verklig balans mellan olika gruppers behov av studier och att riktlinjerna inte får innebära att grupper väljs bort.

Folkbildningsrådet anser att folkbildningens roll i framtagandet av riktlinjer bör tydliggöras genom en författningsreglering. Rådet anser att det finns en risk för att kommunen prioriterar sin egen utbildningsform framför folkhögskola.

Flera remissinstanser, däribland *CSN*, *Högskolan i Skövde*, *Mittuniversitetet*, *Luleå kommun* och *Härryda kommun*, uttrycker farhågor för att riktlinjerna ska anta olika former i olika kommuner.

Universitets- och högskolerådet (UHR) ställer sig frågande till ett behov av lokala riktlinjer om det ändå ska finnas en fördelningsnyckel som ska tas fram av *CSN*. Enligt *UHR* kommer det att medföra onödiga administrativa kostnader. Dessutom finns det en risk att villkoren för användning av stödet kommer att skilja sig åt mellan olika kommuner.

Skälen för regeringens förslag

Lokala riktlinjer ska tas fram av kommunerna...

De villkor som presenterats i tidigare avsnitt är förhållandevis allmänt hållna i förslaget till en ny lag om studiestartsstöd. Villkoren bör enligt regeringens mening formuleras på detta sätt för att det ska vara möjligt att anpassa hanteringen till de lokala omständigheter som råder i olika kommuner och på olika regionala arbetsmarknader.

För att kommunen ska kunna hantera studiestartsstödet på ett rättvist och rättssäkert sätt bör det, som ett komplement till dessa villkor, fastställas lokala riktlinjer för hur stödet ska användas och vilka tolkningar som ska göras. Sådana riktlinjer kan t.ex. innehålla principer för den prioritering som ska göras av kommunen vad gäller individers utbild-

Prop. 2016/17:158 ningsbakgrund och utbildningsbehov. En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Statens skolverk* och *Arbetsförmedlingen*, är också positiva till förslaget. Med anledning av Arbetsförmedlingens synpunkt vill regeringen tydliggöra att det inte bör finnas något krav på att lokala riktlinjer måste tas fram enskilt för varje kommun i det fall kommunen samverkar med andra kommuner. I sådana fall kan en möjlig lösning i stället vara att riktlinjer tas fram gemensamt inom samverkansområdet. I arbetet med att ta fram lokala riktlinjer kan det vara av vikt att beakta att det exempelvis behövs samverkan mellan minst tre kommuner för att statsbidrag för regionalt yrkesvux ska kunna lämnas. Regeringen vill dock i detta sammanhang samtidigt poängtera att den särskilda resursram som CSN föreslås beräkna kommer att fördelas ut på varje enskild kommun som önskat använda sig av studiestartsstödet, inte till samverkansområdet (se vidare avsnitt 11).

Folkbildningsrådet anser att det finns en risk för att kommunen prioriterar sin egen utbildningsform framför folkhögskola. Regeringen vill i sammanhanget betona att kommunen föreslås anta lokala riktlinjer för rekryteringsarbetet efter inhämtande av synpunkter från bl.a. folkbildningen. Vilken utbildningsform som är bäst lämpad bör givetvis också utgå ifrån den enskildes önskemål, behov och förutsättningar. Regeringen delar därför inte Folkbildningsrådets oro i denna del.

Flera kommuner, bl.a. *Luleå kommun* och *Härryda kommun*, uttrycker farhågor för att riktlinjerna ska anta olika former i olika kommuner. *Falkenbergs kommun* lyfter vidare fram möjligheten att riktlinjer arbetas fram centralt och att ansökningsförfarandet överläts direkt till CSN. Som *Helsingborgs kommun* anför möjliggör dock lokala riktlinjer en möjlighet till anpassningar av stödet efter bl.a. lokala och regionala förutsättningar på arbetsmarknaden. Regeringen anser att möjligheten att anpassa tillämpningen till lokala eller regionala förhållanden gör att medlen kan användas mest effektivt och att någon ytterligare precisering i författningarna därför inte är lämplig.

Mot bakgrund av kommunernas inflytande över stödet och de synpunkter som *Handikappförbunden* anför är det viktigt att trycka på att den kommunala likställighetsprincipen innebär att det inte är tillåtet att behandla invånarna i en kommun olika om det inte finns sakliga skäl. De lokala riktlinjerna bör också utformas på ett tydligt sätt som minskar risken för godtycke. Ovanstående bör enligt regeringen säkerställa att vissa grupper inte väljs bort av godtyckliga skäl. Kommunens beslut kan vidare bli föremål för laglighetsprövning enligt bestämmelserna i 10 kap. kommunallagen (1991:900), se mer om detta i avsnitt 10.

... i nära samarbete med Arbetsförmedlingen

Även om riktlinjerna bör beslutas av den kommun som väljer att använda studiestartsstödet är det viktigt att andra aktörers kompetens och infallsvinklar tas tillvara för att stödet ska kunna användas så effektivt som möjligt. I promemorian föreslogs att kommunen skulle anta riktlinjer för rekryteringsarbetet efter inhämtande av synpunkter från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen. *Arbetsförmedlingen* har anført att deras roll i rekryteringsarbetet bör förtydligas. Regeringen delar Arbetsförmed-

lingens uppfattning att myndigheten, jämfört med promemorians förslag, ska ges en ännu tydligare roll i det arbetet. I enlighet med vad myndigheten framför bör kommunerna därför i nära samarbete med Arbetsförmedlingen anta riktlinjerna för rekryteringsarbetet efter inhämtande av synpunkter från Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen. Arbetsförmedlingens roll lyfts därigenom fram ytterligare. Ett sådant samarbete blir naturligt eftersom kommunerna även föreslås samverka med Arbetsförmedlingen i det rekryteringsarbete som föreslås bedrivas. En nära samverkan med Arbetsförmedlingen motiveras också av att stor vikt i utarbetandet av riktlinjerna bör läggas vid den lokala och regionala arbetsmarknaden. De riktlinjer som utarbetas kan t.ex. innehålla ett jämställdhetsperspektiv så att rekryteringsinsatserna bl.a. kan anpassas efter de särskilda svårigheter som kan finnas att nå vissa grupper med rekryteringsinsatser, exempelvis gäller detta utbildningsbehov för gruppen utrikes födda kvinnor med kort utbildning.

En målsättning bör vara att rekryteringsarbetet ska leda till att de som rekryteras till studier verkligen ökar sin anställningsbarhet. För att öka individens anställningsbarhet är det inte bara viktigt att personen fullföljer en utbildning utan även att utbildningar med yrkesinriktning i så hög grad som möjligt motsvarar de bristyrken som finns på den regionala arbetsmarknaden och därmed bidrar till bättre matchning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Samverkan mellan kommunerna och de regionalt utvecklingsansvariga samt de regionala kompetensplattformarna kan, som *Tillväxtverket* lyfter fram, vara ett sätt att uppnå detta. Om studierna bedrivs på utbildningar som kan leda till arbete i regionen finns det alltså goda förutsättningar att öka de studerandes anställningsbarhet.

För att få ett brett beslutsunderlag inför framtagandet av riktlinjerna bör kommunen, som framgått ovan, även inhämta synpunkter från Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och företrädare för folkbildningen. Regeringen anser, till skillnad från *Folkbildningsrådet*, inte att den föreslagna regleringen i detta avseende behöver förtydligas ytterligare.

7 Närmare om målgruppen för studiestartsstödet

7.1 En tidsgräns ska finnas för att säkerställa att stödet lämnas till dem som annars inte hade valt att studera

Regeringens förslag: För att säkerställa att studiestartsstöd lämnas till den som annars inte hade valt att studera får stödet inte lämnas till den som har fått studiestöd inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* och *Statens skolverk*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Malmö kommun* anser att det är rimligt att studiestartsstöd inte får lämnas till den som har haft studiemedel under de tre år som föregår studiernas början men anser samtidigt att motsvarande bör gälla även för personer som nyligen har deltagit i en arbetsmarknadsutbildning med aktivitetsstöd. *CSN* anser att det är motiverat med en karenstid för att få studiestartsstöd för dem som tidigare studerat med studiemedel, men anser att en längre karenstid kan övervägas.

Handikappförbunden anser att det är viktigt att fånga upp arbetslösa med kort utbildning i ett tidigt skede så att inte misslyckanden staplade på varandra försvårar ett tillgodogörande av studiestartsstödet. Av denna anledning ställer sig förbundet något tveksamt till förslaget att studiestartsstöd inte får lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd.

Skälen för regeringens förslag: Som framgått bör det rekryterande studiestartsstödet primärt finnas tillgängligt för personer som hade avstått från utbildning om stödet inte hade funnits. Ett sätt att undvika att studiestartsstöd lämnas till den som kan tänka sig att studera med studiemedel, är att införa en tidsgräns som innebär att den som under en viss tidsperiod har studerat med studiestöd, inte bör kunna få studiestartsstöd.

Den som studerat med studiestöd för mer än tre år sedan kan ofta ha gjort det i en annan livssituation och det bör därför inte hindra att studiestartsstöd beviljas. Den som har studerat med studiemedel under de senaste tre åren kan enligt regeringens mening däremot anses ha visat ett aktuellt intresse för att bedriva studier med de befintliga ekonomiska möjligheter som studiemedelssystemet erbjuder. Regeringen anser därför, i likhet med bl.a. *Statens skolverk* och *Malmö kommun*, att studiestartsstöd inte bör få lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd.

CSN påpekar att personer mellan 20 och 25 år som uppfyller vissa villkor kan beviljas studiemedel med en högre bidragsdel samt att en förlängning av karenstiden skulle minska risken för att en person först får ett förmånligt studiestöd med en högre bidragsdel och sedan, efter endast tre år, studiestartsstöd. Regeringen anser dock att tidsgränsen är väl avvägd. Detta mot bakgrund av att den bör kunna rekrytera dem som annars inte hade valt att studera, samtidigt som tidsgränsen inte innebär ett alltför tufft krav för dem som exempelvis har tidigare studiemisslyckanden med sig.

Malmö kommun anser att motsvarande tidsgräns bör gälla också den som har genomgått en arbetsmarknadsutbildning med aktivitetsstöd. Studier kan visserligen bedrivas med hjälp av andra ersättningar än studiemedel, men regeringen anser att tidsgränsen enbart bör avse studier med studiemedel. Detta eftersom arbetsmarknadsutbildning och sådan utbildning som studiestartsstödet är tänkt att finansiera både skiljer sig åt i utbildningsupplägg och möjligheter till studiefinansiering. Studiestartsstödet är ett studiestöd och inte en form av arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Som ett komplement till det ordinarie studiestödssystemet avser stödet att rekrytera personer till studier där det ordinarie studiestöds-

systemet inte är tillräckligt rekryterande. Den föreslagna tidsgränsen syftar därför till att undvika att studiestartsstöd lämnas till den som annars hade kunnat tänka sig att studera med studiemedel, dvs. enligt det ordinarie studiestödssystemet. Mot den bakgrunden anser regeringen att det skulle innebära ett för högt ställt krav på den enskilde om de som under den senaste treårsperioden har genomgått en arbetsmarknadsutbildning, som alltså ligger utanför studiestödssystemet, inte skulle kunna bli aktuella för stödet.

7.2 Stödet ska kunna lämnas till den som är 25–56 år

Regeringens förslag: Studiestartsstöd får lämnas från och med det kalenderår den studerande fyller 25 år till och med det kalenderår den studerande fyller 56 år.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*, *Diskrimineringsombudsmannen* och *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Handikappförbunden ställer sig tveksam till den nedre åldersgränsen på 25 år och önskar en mer flexibel bedömning.

CSN menar att en gemensam övre åldersgräns för studiestartsstöd och studiemedel bidrar till enhetlighet i systemet. *Arbetsförmedlingen* anser att även individer som är äldre och i övrigt uppfyller kriterierna efter en individuell prövning bör kunna ta del av stödet. Även *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* förordar en högre åldersgräns än 56 år med hänvisning till ett ökat behov av livslångt lärande och omställning.

Skälen för regeringens förslag

Det ordinarie studiemedelssystemet bedöms tillräckligt rekryterande för yngre studerande

En lägsta ålder för rätt till stöd bör bl.a. finnas för att undvika att gymnasie-studerande inte uppmuntras att skjuta upp sin gymnasieutbildning i hopp om att få en mer förmånlig ersättning. En nedre åldergräns bör också ta hänsyn till de möjligheter till studiestöd som finns för yngre studerande. Personer som är mellan 20 och 24 år, saknar en gymnasieexamen eller motsvarande kunskaper och som inte har rätt till en etableringsplan kan i många fall studera inom kommunal vuxenutbildning eller folkhögskola inom ramen för ett utbildningskontrakt, enligt vad som anges i förordningen om samverkan för att minska ungdomsarbetslösheten. Dessa studier kan kombineras med arbete, praktik eller annan insats inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Om studerna omfattar minst halvtid, kan personen söka studiemedel från CSN. Många av dessa personer har rätt till studiemedel med den högre bidragsnivån. Det högre bidragsbeloppet får lämnas för studier från och med det andra

Prop. 2016/17:158 kalenderhalvåret det år då den studerande fyller 20 år till och med det kalenderår då den studerande fyller 24 år om den studerande i anslutning till studiernas början är arbetslös och uppfyller vissa övriga villkor (3 kap. 13 § studiestödslagen). Detta gäller bl.a. dem som studerar inom ramen för ett utbildningskontrakt. Mot den bakgrunden måste det ordinarie studiemedelssystemet ur ekonomisk synvinkel anses tillräckligt motiverande för personer som är yngre än 25 år att börja studera. SKL menar också att det för personer under 25 år i huvudsak bör tillämpas andra åtgärder för att de ska kunna få hjälp att komma in på arbetsmarknaden. Regeringen delar denna åsikt och gör bedömningen att uppsökande verksamhet, motiverande insatser och information är de viktigaste insatserna för att förmå ungdomar att återgå till studier. Regeringen anser därför, till skillnad från vad *Handikappförbunden* anför, att studiestartsstöd endast bör kunna lämnas från och med det kalenderår som den studerande fyller 25 år.

Den övre åldersgränsen ska vara densamma som för studiemedel

Den föreslagna övre åldersgränsen om 56 år är resultatet av en noga avvägning mellan behovet av att tillgodose möjligheterna till ett livslångt lärande och den individuella och samhälleliga kostnaden för utbildning i förhållande till den återstående tiden i yrkeslivet. *Arbetsförmedlingen* och *TCO* framför synpunkter om att studiestartsstöd bör kunna lämnas även efter den åldersgräns som gäller för studiemedel, dvs. 56 år. Studiestartsstödet är dock tänkt att kunna rekrytera till studier som efter avslutad tid med studiestartsstöd ska kunna fullföljas med studiemedel. Regeringen anser därför att den övre åldersgränsen inte bör vara högre än åldersgränsen för studiemedel. Vid 56 års ålder återstår vidare som regel minst tio år av yrkeslivet, vilket motiverar att ett förmånligt och rekryterande studiestöd bör kunna lämnas t.o.m. denna ålder.

7.3 Status som arbetssökande ska vara ett krav

Regeringens förslag: Studiestartsstöd får bara lämnas till den som är anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen.

Det ska i den nya lagen om studiestartsstöd tas in en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela ytterligare föreskrifter om till vilka arbetssökande stöd får lämnas.

Promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. I promemorian föreslås att studiestartsstöd får lämnas till den som har varit arbetslös och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen under minst sex månader före CSN:s prövning av studiestartsstöd. I promemorian föreslås att ytterligare villkor om arbetslöshet ska regleras på lagnivå.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Specialpedagogiska myndigheten*, *Migrationsverket*, *Arbetsgivarverket*, *Försäkringskassan*, *Sundbybergs kommun*, *Stockholms kommun*, *Hörby kommun*,

Läraryrket, Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) och Folkbildningsrådet. Statens skolverk tillstyrker också förslaget, men anser att det tydligt bör framgå vilka villkor som gäller om den arbetslöse innan ansökan om studiestartsstöd var helt eller delvis arbetslös eller deltagit i en åtgärd som genomförts av Arbetsförmedlingen.

Flera av de remissinstanser som särskilt har kommenterat förslaget avstyrker eller har invändningar mot förslaget. Bland dessa remissinstanser finns bl.a. Arbetsförmedlingen, Centrala studiestödsnämnden (CSN), AcadeMedia AB, Landsorganisation i Sverige (LO), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Kungsbacka kommun och Malmö kommun.

CSN, som avstyrker förslaget, anser att det är olyckligt att rätten till det nya förmånliga stödet knyts till en tidpunkt som kommer att vara beroende av när den studerande rekryteras till studier och ansöker om stöd samt till aktuellt arbetsläge och beslutade prioriteringar vid CSN. Myndigheten kommer i vissa fall att fatta beslut om studiestartsstöd först efter studiestarten och framför bl.a. att en student med anledning av de påbörjade studierna kan ha hunnit avanmäla sig som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen, vid den tidpunkt CSN prövar rätten till studiestartsstöd. CSN anser vidare att det bör vara hemkommunen och inte CSN som ansvarar för prövningen av arbetslöshetsvillkoret. Den studerande bör därför ha varit arbetslös och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen under minst sex månader före hemkommunens prövning. CSN anser också att begreppet ”arbetslös” bör preciseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet. En möjlig tolkning är enligt myndigheten att begreppet arbetslös endast avser den som är helt arbetslös, dvs. endast sökande som helt saknar arbete. En kanske rimligare tolkning är att även den som har en anställning i form av en arbetsmarknadspolitisk åtgärd ska anses vara arbetslös. Mot bakgrund av begreppets centrala betydelse anser myndigheten att det bör förtydligas.

Flera remissinstanser, däribland Arbetsförmedlingen och AcadeMedia AB, framför att förslaget riskerar att skapa inlåsnings effekter i arbetslöshet, dvs. en risk för att personer väntar med att påbörja sin utbildning för att få bättre ekonomiska förutsättningar och att kravet på sex månaders arbetslöshet minskar möjligheten till snabba insatser. Arbetsförmedlingen anser att förslaget exkluderar arbetssökande som är eller har varit deltidsarbetslösa, timanställda eller haft tillfälligt arbete med eller utan subvention från Arbetsförmedlingen de senaste sex månaderna. Dessutom anser myndigheten att detta medför att personer som varit frånvarande från arbetsmarknaden en längre tid på grund av sjukdom och därför inte varit inskrivna hos myndigheten exkluderas. Dessa har generellt en svag ställning på arbetsmarknaden, särskilt om de är i behov av utbildning. AcadeMedia AB föreslår att regeringen i författningstexten öppnar upp för att de som varit arbetslösa kortare tid än sex månader kan få studiestartsstöd om det finns särskilda skäl. Genom ett sådant förslag riskerar man inte att målgruppen blir för stor och att kostnaderna överstiger ramen.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) anför att det finns personer som står långt utanför arbetsmarknaden och som skulle behöva motsvarande stöd, men som inte är anmälda som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen. Även dessa individer skulle kunna ha stor nytta av ett

Prop. 2016/17:158 studiestartsstöd som rekryterande insats. SKL anser att alternativa kriterier behöver utarbetas för att fånga upp denna kategori.

Även andra remissinstanser, bl.a. *Universitets- och högskolerådet (UHR)* och *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, påpekar att förslaget innebär att stora grupper hamnar utanför målgruppen för studiestartsstödet, exempelvis utrikes födda kvinnor med kort utbildning som aldrig varit anställda och som inte är inskrivna på Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen anser att det bör tydliggöras att individer ska kunna erbjudas studiestartsstöd efter avslutad etableringsplan i de fall individen fortfarande tillhör målgruppen för stödet.

Skälen för regeringens förslag

En person ska vara anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen för att tillhöra målgruppen

Regeringen har i avsnitt 6.2 tagit ställning för att målgruppen för studiestartsstödet bör utgöras av dem som har ett stort behov av studier för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. I promemorian föreslås att ett av de villkor som bör gälla för att stödet ska kunna lämnas därför bör vara att endast den som är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen ska ha möjlighet att ta del av stödet. Flera remissinstanser, bl.a. *UHR*, *LO* och *SKL*, påpekar att detta innebär att stora grupper hamnar utanför målgruppen för studiestartsstödet, exempelvis de som inte är inskrivna på Arbetsförmedlingen. Regeringen bedömer att det är rimligt att kräva att studiestartsstödet endast ska kunna lämnas till den som är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen. Den som är arbetslös och har ersättning från arbetslöshetsförsäkringen måste vara anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen för att ersättningen ska kunna betalas ut (se 9 § lagen [1997:238] om arbetslöshetsförsäkring). Den som inte kan försörja sig men som kan arbeta har, om det inte finns godtagbara skäl, rätt till försörjningsstöd om han eller hon står till arbetsmarknadens förfogande (se 4 kap. 1 § socialtjänstlagen [2001:453]). Socialstyrelsen rekommenderar vidare i sina allmänna råd att socialnämnderna som regel bör kräva att en person som är arbetslös och har försörjningsstöd ska stå till arbetsmarknadens förfogande på heltid och vara villig att ta erbjudet lämpligt arbete (se SOSFS 2013:1). Det bör därför redan idag ofta ställas krav på de flesta i den tilltänkta målgruppen att vara anmälda som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen. Det förslag som lämnas här bör därutöver, med hänsyn till att det föreslås vara ett sådant förmånligt stöd, ytterligare kunna uppmuntra fler personer till att anmäla sig hos den offentliga arbetsförmedlingen och därigenom också att aktivt ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Regeringen anser att kravet att en person ska vara anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen bör regleras i den nya lagen om studiestartsstöd.

Närmare villkor bör regleras på förordningsnivå

Som tidigare nämnts riktar sig stödet till dem som har stora behov av utbildning för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Regeringen anser dock att det är viktigt att målgruppen för stödet inte blir för snäv så

att satsningen inte får avsedda effekter. De närmare villkor som en arbetsökande ska uppfylla för att stöd ska kunna lämnas bör därför, till skillnad från promemorians förslag, regleras på förordningsnivå, med stöd av den s.k. restkompetensen. Om det visar sig att vissa villkor skapar oönskade incitament kan villkoren för när stöd lämnas då justeras. De synpunkter som CSN och *Arbetsförmedlingen* har lämnat om vem som ska tillhöra målgruppen för stödet kommer nog att övervägas i det fortsatta förordningsarbetet.

CSN invänder mot förslaget att myndigheten ska pröva nu aktuell del av målgruppstillhörigheten och föreslår att detta i stället ska prövas av kommunerna. CSN:s invändning i denna del bemöts närmare i avsnitt 9.2.

7.4 Stödet ska få lämnas till svenska och vissa utländska medborgare

Regeringens förslag: Studiestartsstöd ska få lämnas till studerande som är svenska medborgare. Även vissa utländska medborgare ska kunna få studiestartsstöd. Bestämmelserna om vem som kan jämföras med en svensk medborgare och till vilka andra utländska medborgare studiestartsstöd ska få lämnas ska överensstämma med bestämmelserna i studiestödslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslås att sådana utländska medborgare som på grund av anställning eller etablering som egenföretagare här i landet kan härleda rättigheter i fråga om sociala förmåner från bl.a. EU-rätten inte bör ingå i det regelverk som anger vem som ska jämföras med en svensk medborgare när det gäller studiestartsstöd.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Migrationsverket* och *Statens skolverk*. *Arbetsförmedlingen* ser utifrån den tidsbegränsade lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige positivt på att kravet på permanent uppehållstillstånd inte behöver vara uppfyllt, om det finns särskilda skäl för det.

Statskontoret och *Härreda kommun* anser att det inte tydligt framgår om personer med tidsbegränsat uppehållstillstånd har rätt att få studiestartsstöd. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anför liknande synpunkter och anser att det vore önskvärt med ett förtydligande avseende hur kommunerna ska resonera kring det faktum att en mycket stor andel av de personer som i nuläget kommer till Sverige endast kommer att beviljas tillfälliga uppehållstillstånd. Länsstyrelsen ser en fara i att den tillfälliga lagen kan komma att minska möjligheten för nyanlända med tillfälligt uppehållstillstånd att ta del av studiestartsstödet, och att man på så sätt missar en stor del av den målgrupp som stödet är ämnat att nå. Länsstyrelsen lyfter också fram att då många av de personer som i dag beviljas tillfälliga uppehållstillstånd med stor sannolikhet kommer att få sina tillstånd förlängda längre fram, riskerar dessa personers etablering att försenas, i strid med den avsikt som förs fram i promemorian.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) ifrågasätter om Sverige skulle uppfylla EU-rättens krav på likabehandling om inte även utländska medborgare som på grund av anställning eller etablering som egenföretagare i Sverige kan härleda rättigheter i fråga om sociala förmåner från EU-rätten skulle komma i fråga för studiestartsstöd.

Skälen för regeringens förslag

Bestämmelserna ska överensstämma med studiestödslagens bestämmelser om svenska och vissa utländska medborgare

Ett syfte med studiestartsstödet är att det ska underlätta vägen in på den svenska arbetsmarknaden. Stödet bör därför lämnas till personer som har en varaktig anknytning till Sverige. Det innebär att studiestartsstöd, utöver att ges till svenska medborgare, även under vissa förutsättningar bör kunna lämnas till personer som inte är svenska medborgare om de är bosatta i Sverige. Regeringen bedömer att samma regler som gäller i studiestödslagen om vem som är att jämställa med en svensk medborgare och om utländska medborgares rätt till studiestöd bör gälla också i ärenden om studiestartsstöd. Detta innebär bl.a. att utländska medborgare som har permanent uppehållstillstånd i Sverige och som har bosatt sig i landet i huvudsakligen annat syfte än att genomgå utbildning omfattas. En utländsk medborgare kan t.ex. ha rätt till studiestöd om Migrationsverket har bedömt att personen är flyktning eller skyddsbehövande eller har fått uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter. Detta innebär därmed att bl.a. den som bedömts ha skyddsbehov normalt bör kunna få studiestartsstöd, om övriga förutsättningar också är uppfyllda. Personer som deltagit i etableringsuppdraget kommer därmed i normalfallet att kunna tillhöra målgruppen för studiestartsstöd, om de i övrigt bedöms uppfylla villkoren för stödet.

Även i övrigt bör bestämmelserna motsvara vad som gäller för studiemedel, vilket bl.a. gäller rätten till studiestöd till sådana utländska medborgare som enligt EU-rätten ska jämföras med svenska medborgare. Med anledning av vad CSN och ÖKS anför bör därför även utländska medborgare, som på grund av anställning eller etablering som egenföretagare i Sverige kan härleda rättigheter i fråga om sociala förmåner från EU-rätten, kunna komma i fråga för studiestartsstöd. En sådan medborgare skulle, som ÖKS framför, under vissa förutsättningar kunna behålla sin ställning som arbetstagar trots att han eller hon inte längre arbetar, t.ex. vid ofrivillig arbetslöshet. Sådana medborgare bör därför inte exkluderas från möjligheten att beviljas studiestartsstöd, under förutsättning att samtliga övriga villkor för stödet är uppfyllda.

Betydelsen av den tidsbegränsade lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd

Den 20 juli 2016 trädde den tidsbegränsade lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige i kraft. Lagen ska gälla i högst tre år och under lagens giltighetstid kommer huvudregeln vara att det är tidsbegränsade tillstånd som beviljas. I promemorian Ett sammanhållet mottagande med tidsbegränsade uppe-

hållstillstånd (Ds 2016:45) föreslås vissa kompletteringar till den tidsbegränsade lagen, som syftar till att kunna behålla ett sammanhållet mottagande när tidsbegränsade uppehållstillstånd enligt den tidsbegränsade lagen är huvudregel. I promemorian föreslås bl.a. en ändring i studiestödslagen, i syfte att ytterligare tydliggöra CSN:s rätt att få bevilja studiestöd till den vars uppehållstillstånd har tidsbegränsats eller som beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt den tillfälliga lagen. I samma promemoria tydliggörs också att studiestöd bör kunna lämnas också för tid som en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd prövas, under förutsättning att ansökan har kommit in till Migrationsverket innan det innevarande uppehållstillståndet har upphört att gälla. I promemorian föreslås de föreslagna lagändringarna träda i kraft den 1 juli 2017. Promemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet. *Statskontoret, Länsstyrelsen i Jönköpings län* och *Härjedala kommun* har framfört önskemål om förtydliganden kring möjligheten att få studiestartsstöd för personer som omfattas av den tidsbegränsade lagen. Regeringens avsikt är att samma principer i detta avseende bör gälla för studiestartsstödet som för studiestöd enligt studiestödslagen. Med hänsyn till den beredning som pågår lämnar dock regeringen inga sådana författningsförslag i denna proposition.

8 Den närmare utformningen av stödet

8.1 Hur hög ska stödets nivå vara för att vara rekryterande?

Regeringens förslag: Studiestartsstödet storlek bestäms i förhållande till studiernas omfattning. Studiestartsstöd ska vid heltidsstudier kunna lämnas som ett skattefritt bidrag om 4,75 procent av prisbasbeloppet per vecka, vilket för 2017 motsvarar 2 128 kronor per vecka eller 9 221 kronor per studiemånad. Vid studier på deltid ska beloppen svara mot studiernas andel av heltid. Med prisbasbelopp ska avses det prisbasbelopp som fastställs enligt socialförsäkringsbalken.

Studerande med barn ska också kunna få tilläggsbidrag. För varje barn ska högst ett tilläggsbidrag i form av studiestartsstöd motsvarande studiebidraget vid heltidsstudier enligt studiestödslagen kunna lämnas. Om båda vårdnadshavarna studerar ska vid beräkningen av tilläggsbidraget och vid fördelning av tilläggsbidraget föreskrifter som meddelats med stöd av studiestödslagen också tillämpas när det gäller studiestartsstöd.

I inkomstskattelagen ska en följdändring göras så att studiestartsstöd, i likhet med studiemedel, inte tas upp i inkomstslaget tjänst.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian lämnas inget förslag om att vid fördelning av tilläggsbidraget om båda vårdnadshavarna studerar ska föreskrifter som

Prop. 2016/17:158 meddelats med stöd av studiestödslagen tillämpas på motsvarande sätt när det gäller studiestartsstöd i form av tilläggsbidrag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Umeå kommun* bedömer att det är en bra nivå på ersättningen.

Arbetsförmedlingen, Handikappförbunden och Malmö kommun är tveksamma till om nivån är tillräcklig för att studiestartsstödet ska fungera rekryterande. Arbetsförmedlingen har tidigare argumenterat för en högre nivå på studiestartsstödet än vad som nu föreslås. Malmö kommun anser att nivån på studiestartsstödet ska vara densamma som det totala beloppet, bidrag och lån, som kan erhållas i studiemedel. Vidare tror Handikappförbunden inte att det ekonomiska incitamentet är tillräckligt starkt för personer som uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning.

Pensionsmyndigheten har granskat de delar som påverkar pensionsområdet och tillstyrker förslaget. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* anser att det kan övervägas om studiestartsstödet bör vara pensionsgrundande enligt samma principer som inom studiemedelssystemet.

Skatteverket har avgränsat yttrandet till att avse frågeställningar inom skatteområdet och har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Vilken nivå ska stödet ha?

För att stödet ska få avsedd effekt är det viktigt att nivån på stödet är tillräckligt rekryterande för målgruppen. Några remissinstanser, bl.a. *Arbetsförmedlingen*, är dock tveksamma till om nivån kan anses tillräckligt rekryterande. Den i promemorian föreslagna nivån på studiestartsstödet vid heltidsstudier uppgår för 2017 till 2 128 kronor per vecka, vilket motsvarar 8 512 kronor under fyra veckor eller 9 221 kronor i månaden. Regeringen konstaterar att denna nivå därmed ligger klart över den genomsnittliga ersättning som målgruppen för studiestartsstödet har i form av aktivitetsstöd. Regeringen bedömer därför, i likhet med vad *Umeå kommun* anför, att det är en bra nivå och att stödet därigenom bör få en rekryterande effekt. Nivån på studiestartsstödet blir därigenom också väsentligt högre än den högre bidragsnivån inom studiemedlet (7 180 kronor per månad under 2017).

Den föreslagna nivån innebär att studiestartsstöd bör lämnas med 4,75 procent av prisbasbeloppet per vecka vid heltidsstudier. Studiestartsstödet storlek bör dock bestämmas i förhållande till studiernas omfattning. Det innebär att för studier på deltid bör beloppet svara mot studiernas andel av heltid. Det prisbasbelopp som avses är det prisbasbelopp som fastställs enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Det nya stödet är en form av studiestöd och bör därför i skattehänseende behandlas på samma sätt som studiestöd enligt studiestödslagen, vilket *Skatteverket* inte har några synpunkter på. Regeringen föreslår därför att en följdändring görs i 11 kap. 34 § inkomstskattelagen som innebär att studiestartsstöd som betalas ut av CSN inte bör tas upp i inkomstslaget tjänst.

Studierande med barn ska kunna få tilläggsbidrag

Studierande med barn har många gånger lyfts fram som en studierandegrupp som har en kärv ekonomi. Den ekonomiska situationen under studietiden kan också leda till att studierande med barn avstår från att studera. Av dessa skäl är det särskilt viktigt att underlätta för föräldrar att välja studier. Detta kan ske genom att i någon mån kompensera för de extra kostnader det medför att ha barn. Regeringen föreslår därför att ett tilläggsbidrag till studierande som har vårdnad om barn till och med det kalenderhalvår barnet fyller 18 år bör kunna lämnas till studierande med studiestartsstöd på motsvarande sätt som inom studiemedelssystemet. Det innebär att för varje barn bör högst ett tilläggsbidrag motsvarande bidragsbeloppet vid heltidsstudier enligt studiestödslagen kunna lämnas (jfr 3 kap. 13 a § studiestödslagen). Tilläggsbeloppet bör också enligt regeringens mening beräknas på samma sätt som gäller för studiemedel, vilket bör framgå av lagen om studiestartsstöd. Detaljerna kring tilläggsbidragets storlek inom studiemedelssystemet regleras där på förordningsnivå. Enligt nuvarande bestämmelser i 3 kap. 11 a § studiestödsförordningen kan tilläggsbidrag vid heltidsstudier få lämnas med 0,33 procent av prisbasbeloppet för det första barnet, 0,21 procent för det andra barnet och 0,11 procent av prisbasbeloppet per barn fr.o.m. det tredje barnet. Under 2017 motsvarar detta 147, 241 respektive 290 kronor per vecka för den som har ett, två eller tre barn. Per månad motsvarar det 637, 1 044 respektive 1 257 kronor. För den som studerar på deltid anpassas beloppen enligt de nuvarande bestämmelserna till omfattningen på studierna (3 kap. 11 b och 11 c §§ studiestödsförordningen).

Utöver vad som föreslogs i promemorian anser regeringen att tilläggsbidraget också bör fördelas på motsvarande sätt som gäller för studiemedel om båda vårdnadshavarna studerar. I 3 kap. 13 b § studiestödslagen anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om fördelningen av tilläggsbidraget om båda vårdnadshavarna studerar samt de förutsättningar som i övrigt ska gälla för tilläggsbidraget. Detaljerna kring fördelningen av tilläggsbidraget regleras således på förordningsnivå. Lagen om studiestartsstöd bör därför hänvisa till att vid fördelningen av tilläggsbidrag bör föreskrifter som medelats med stöd av den angivna bestämmelsen i studiestödslagen också tillämpas när det gäller studiestartsstöd i form av tilläggsbidrag.

Om tilläggsbidrag kan lämnas enligt både den föreslagna lagen om studiestartsstöd och enligt studiestödslagen bör viss samordning av bidragen ske, se vidare avsnitt 8.7.

Beloppen för studiestartsstödet och tilläggsbidraget bör, i enlighet med vad som gäller för studiemedel, avrundas nedåt till närmast lägre kronval (jfr 6 kap. 5 § studiestödslagen).

Stödet ska inte vara pensionsgrundande

CSN anser att det kan övervägas om studiestartsstödet bör vara pensionsgrundande enligt samma principer som inom studiemedelssystemet. En grundläggande princip för pensionssystemet är att det finns en tydlig koppling mellan förvärvsarbete och pension. Utbildning förväntas ge bättre möjligheter på arbetsmarknaden efter att utbildningen har slutförts

liksom högre inkomster för den som studerat. Det är dessa inkomster som bör ge pensionsrätt, inte utbildningen som sådan. Den utbildning som kommer att bedrivas med studiestartsstöd är inte heller att jämföras med förvärvsarbete. Studierna med studiestartsstöd är vidare, till skillnad mot studier med studiemedel, tänkta att vara kortvariga och avsedda att ge personer möjlighet att pröva studier på lägre utbildningsnivå utan någon större ekonomisk risk, för att sedan antingen kunna söka sig till arbetsmarknaden eller vidare till andra studier som då kan bedrivas med studiemedel. Nivån på studiestartsstödet är också förmånlig. Mot bakgrund av ovanstående bör stödet därför enligt regeringens mening inte vara pensionsgrundande, vilket även *Pensionsmyndigheten* tillstyrker.

8.2 Studiernas omfattning ska uppgå till minst 50 procent av heltid

Regeringens förslag: Studiestartsstöd får lämnas för heltidsstudier och deltidstudier som omfattar minst 50 eller 75 procent av heltid. Studierna måste dock pågå under en sammanhängande tid om minst tre veckor.

Studiestartsstöd får lämnas bara för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Försäkringskassan, *Arbetsförmedlingen* och *Handikappförbunden* förespråkar en större flexibilitet än vad förslaget medger för att öka möjligheterna för arbetslösa med funktionsnedsättning att studera.

Skälen för regeringens förslag: Utbildning som riktar sig till vuxna bör vara flexibel. Det är viktigt att utbildningen anpassas till individernas behov och förutsättningar. Detsamma gäller studiestartsstödet, vilket bör vara följtsamt mot utbildningarnas upplägg. Studerande bör inte heller tvingas att studera på heltid för att ha rätt till studiestartsstöd, bl.a. med hänsyn till att det rör sig om en studieovan grupp där det inte kan uteslutas att vissa personer behöver studera i ett lugnare tempo. Studiestartsstöd bör därför, på samma sätt som anges för studiemedel i 3 kap. 5 § studiestödslagen, kunna ges för såväl heltids- som för deltidstudier som omfattar minst 50 eller 75 procent av heltid. Erfarenheter från det tidigare rekryteringsbidraget har visat på en låg efterfrågan på studiestöd för studier som bedrivs med lägre takt än halvtid. Regeringen anser därför, till skillnad mot vad bl.a. *Försäkringskassan* och *Handikappförbunden* anför, att två deltidsnivåer ger tillräckligt utrymme för den flexibilitet som regeringen eftersträvar.

När det gäller studiernas omfattning anser regeringen att studiestartsstöd, i likhet med vad som gäller för studiemedel enligt 3 kap. 5 § studiestödslagen, ska beräknas per vecka och att även den kortaste tiden som studiestartsstöd kan beviljas för bör ansluta till denna bestämmelse. Det

innebär att studierna måste pågå under en sammanhängande tid om minst tre veckor för att stödet ska kunna beviljas. Enligt samma bestämmelse i studiestödslagen får studiemedel vidare bara lämnas för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen. Motsvarande bör gälla för studiestartsstödet. Det innebär att studiestartsstöd inte kommer att kunna lämnas för självstudier som den enskilde bedriver utöver den studietid som anges i kursplanen.

8.3 Tiden med stöd ska vara begränsad

Regeringens förslag: Studiestartsstöd får lämnas i högst 50 veckor vid studier på heltid. Vid studier på deltid får studiestartsstöd lämnas under högst 100 veckor.

En upplysningsbestämmelse ska tas in i lagen om att regeringen kan meddela föreskrifter om att studiestartsstöd som lämnas vid sjukdom eller viss ledighet får ingå i det antal veckor som studiestartsstöd högst får lämnas för.

Regeringens bedömning: Längsta tiden med studiemedel bör inte påverkas av tid som den studerande har studerat med studiestartsstöd.

Promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. Promemorian innehåller inget förslag om att den längsta tiden med studiestartsstöd ska anpassas efter om studierna bedrivs på hel- eller deltid.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* och *Helsingborgs kommun* anser att 50 veckor innebär en lämplig tidsgräns för studiestartsstödet.

Arbetsförmedlingen och *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser förvisso att 50 veckor är en lämplig tidsgräns, men framför att den som studerar deltid ska kunna få studiestartsstöd under längre tid. LO anser att det är tveksamt om den som studerar på deltid kan anses vara tillräckligt rekryterad till studier efter 50 veckor.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) avstyrker förslaget. Studerande med funktionsnedsättning, som många gånger har behov av en långsammare studietakt, får enligt SPSM inte samma möjligheter som andra studerande med stora utbildningsbehov att studera under längre tid. SPSM föreslår därför att det införs en möjlighet till mer flexibel tidsgräns för studerande med funktionsnedsättning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Stödet ska kunna lämnas i högst 50 veckor vid heltidsstudier...

Studiestartsstödet syftar till att rekrytera personer som annars inte hade valt att studera. Under studierna med studiestartsstöd får den studerande möjlighet att känna sig för, vilket många gånger kommer att leda både till ett ökat intresse för studier och till ett förbättrat självförtroende. Efter en begränsad tid med det förmånliga studiestartsstödet bör studerande antingen kunna söka sig ut i arbetslivet eller övergå till stud-

Prop. 2016/17:158 ier med ersättning inom ramen för det ordinarie studiemedelssystemet. Många av dem som fortsätter att studera kommer också att vara berättigade till den högre bidragsnivån inom studiemedlen, vilket kan underlätta övergången.

Studiestartsstödet bör vid studier på heltid begränsas till studier under högst 50 veckor. Det motsvarar studier under lite längre tid än ett normalt långt läsår. Detta bör enligt regeringens mening vara en väl avvägd tidsram, som både ger möjlighet att läsa in kortare utbildningar och att inleda studier som sedan kan fullföljas med studiemedel.

... men den längsta tiden ska anpassas efter studieomfattningen

Några remissinstanser, bl.a. *Arbetsförmedlingen*, *LO* och *SPSM*, har framfört önskemål om att de som studerar på deltid ska kunna få stödet under en längre tid. Regeringen delar denna synpunkt och anser att den längsta tiden med studiestartsstöd bör justeras efter studieomfattningen på samma sätt som gäller för studiemedel (se 3 kap. 10 § studiestöds-lagen). På så sätt får studerande som har behov av en lägre studietakt, t.ex. vissa personer med funktionsnedsättning, bättre möjligheter till att studera under en längre tid. Vid studier på deltid bör därför studiestartsstöd få lämnas under längre tid än 50 veckor. Eftersom studieomfattningen för studier med studiestartsstöd som lägst kommer att kunna uppgå till 50 procent av heltid, dvs. halvfart, bör den tid som en studerande kan bedriva studier på deltid kunna uppgå till högst 100 veckor, dvs. den totala studietiden ska motsvara högst 50 veckors heltidsstudier.

Den som får studiestartsstöd kan under vissa förutsättningar behålla detta om han eller hon blir sjuk, vårdar barn eller anhörig eller i samband med att ett barn under 18 år har avlidit (se avsnitt 8.8). Mot bakgrund av att det rör sig om ett förmånligt stöd för den enskilde bör enligt regeringens bedömning, till skillnad från vad som gäller för studiemedel, även veckor då en studerande uppbär studiestartsstöd under sjukdom och sådan annan ledighet som nämns ovan kunna räknas in i antalet veckor med studiestartsstöd vid prövningen av hur länge stödet kan beviljas. På så sätt finns det heller ingen risk för att stödet i enskilda kommuner under längre tidsperioder blir upplåst av studerande som exempelvis blir sjuk-skrivna. En upplysningsbestämmelse bör därför finnas i lagen om studiestartsstöd om att regeringen med stöd av den s.k. restkompetensen kan föreskriva att studiestartsstöd som lämnas vid sjukdom eller viss ledighet också får ingå i det antal veckor som studiestartsstöd högst får lämnas för.

Längsta tiden med studiemedel bör inte påverkas av tid som studier har bedrivits med studiestartsstöd

I 3 kap. 8 och 9 §§ studiestödslagen finns bestämmelser om den tid, angett i antal veckor, som studiemedel får lämnas för. Regeringen anser att det antal veckor den studerande har haft med studiestartsstöd inte bör påverka den maximala tid som studiemedel kan lämnas för enligt studiestöds-lagen. Det innebär att den som beviljas studiestartsstöd har möjlighet att fullfölja studierna med studiemedel i enlighet med det maximala veckoantalet för studiemedel på respektive nivå som gäller enligt studiestöds-lagen. Detta ger goda möjligheter även för studerande med mycket

8.4 I vissa fall ska det göras en studieresultats- prövning

Regeringens förslag: Någon prövning av tidigare studieresultat ska inte göras för den som för första gången ansöker om studiestartsstöd. En prövning av studieresultat ska dock göras för den som antingen återkommer med en ansökan om studiestartsstöd för en ny studieperiod eller övergår från studier med studiestartsstöd till studier med studiemedel. Studierna ska då ha bedrivits i normal takt. Undantag får dock göras om det är fråga om studieresultat från perioder med studiestartsstöd som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl.

En upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt ska tas in i lagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, *Statens skolverk* och *Umeå kommun*, tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget att det inte ska ske någon prövning av tidigare studieresultat för den som första gången ansöker om studiestartsstöd.

CSN anser också att det är rimligt att studerande som vill fortsätta sina studier med studiemedel först bör kunna redovisa tillräckliga studieresultat från tiden med studiestartsstöd. I promemorian föreslås att rätt till studiemedel ska förutsätta att även tidigare studier med studiestartsstöd har bedrivits i normal takt. Myndigheten bedömer att en sådan ordning förutsätter en ändring i studiestödslagen, så att det där framgår att det är studieresultat från tidigare studier som har finansierats med studiemedel eller studiestartsstöd som ska prövas.

CSN avstyrker förslaget om att en prövning av studieresultaten ska göras för den som återkommer med en ny ansökan om studiestartsstöd för en ny studieperiod. Myndigheten framför vidare att det i promemorian anges att studieresultat ska prövas för den som övergår från studier med studiestartsstöd till studier med studiemedel. Myndigheten ifrågasätter hur det ska gå till om en studerande vid bytet befinner sig mitt i en eller flera kurser. CSN anser att denna problematik måste lösas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Skälen för regeringens förslag

Ingen prövning av studieresultat ska göras vid studiestarten...

Syftet med studiestartsstödet är att rekrytera personer till studier som annars inte hade sett studier och utbildning som ett närliggande handlingsalternativ. Det handlar alltså om personer med kort tidigare utbildning som inte har studerat på länge. Många kan ha negativa erfarenheter

Prop. 2016/17:158 av tidigare studier och en del kan ha studiemisslyckanden bakom sig. Dessa personer bör genom studiestartsstödet ges en ny chans till utbildning. Regeringen anser därför, i likhet med bl.a. *Statens skolverk* och *CSN*, att det inte bör göras någon prövning av tidigare studieresultat vid starten av studierna med studiestartsstöd. En sådan ordning överensstämmer också med studiemedelssystemet, där studiemedel enligt 3 kap. 6 § studiestödslagen som regel får lämnas utan föregående prövning av den studerandes tidigare studieresultat om den studerande inte tidigare har varit inskriven vid någon läroanstalt eller utbildning som avses i 2 § (vilket bl.a. avser studier på grundläggande och gymnasial nivå). Att initialt avstå från studieresultatprövning ger studerande med negativa erfarenheter från tidigare studier och med dåligt självförtroende tid att finna en fungerande studieteknik m.m.

... men därefter ska studierna bedrivas i normal takt

Det är dock viktigt att det ställs rimliga krav på de studerande, särskilt med tanke på stödets förmånliga utformning. Därför bör studieresultaten prövas för den som ansöker om studiestartsstöd för en ny studieperiod. Detta kommer ibland att ske efter ett halvår, men oftast efter ett års studier. Eftersom stödet föreslås kunna lämnas också för deltidsstudier kommer vissa personer således att kunna studera med studiestartsstöd i mer än ett år. Under denna tid bör det ha varit möjligt för den studerande att komma in i studierna och att redovisa studieresultat. Prövningen av studieresultat syftar bl.a. till att uppmuntra välplanerade och effektiva studier men syftar också till att förhindra missbruk av studiestartsstöd.

CSN ifrågasätter en ordning där utfallet för två studerande med likvärdiga resultat kan bli olika beroende på om de har valt att ansöka om studiestartsstöd för hela den tid som de kan få stöd eller om de har valt att ansöka om studiestartsstöd för en kortare period och avstyrker förslaget i denna del. Regeringen är medveten om att så kan bli fallet, men anser att den huvudprincip som gäller för studiemedelssystemet när det gäller studieresultatprövning bör gälla även för studiestartsstödet. Enligt 3 kap. 7 § studiestödslagen ska det, i andra fall än som avses i 6 § (se ovan), göras en prövning av den studerandes tidigare studieresultat. Studiemedel får lämnas till en studerande som har bedrivit sina studier i normal takt. Studiemedel får lämnas även om en studerande inte har bedrivit sina studier i normal takt, om det finns särskilda skäl för det eller om det är fråga om äldre studieresultat. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar enligt samma bestämmelse föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt och äldre studieresultat.

Om samma principer tillämpas på studiestartsstödet innebär det att studieresultaten från tidigare studier med studiestartsstöd ska prövas vid varje ny ansökan om studiestartsstöd. Detsamma bör även gälla för den som övergår från studiestartsstöd till studier med studiemedel, vilket även *CSN* anser vara rimligt. I dessa fall bör det, precis som inom studiemedelssystemet, ställas krav på att den studerande har bedrivit studierna i normal takt. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör därför, på motsvarande sätt som inom studiemedelssystemet, med stöd av den s.k. restkompetensen kunna meddela föreskrifter om vad som är

studier i normal takt. Regeringen anser också att undantag från studieresultatsprövningen, på motsvarande sätt som inom studiemedelssystemet, bör kunna göras om det är fråga om äldre studieresultat. Med äldre studieresultat bör avses resultat från perioder med studiestartsstöd som har avslutats för mer än tio år sedan. Motsvarande undantag som gäller inom studiemedelssystemet bör därutöver också kunna göras om det finns särskilda skäl.

Närmare om prövning av studieresultat vid övergång till studier med studiemedel

CSN, som avstyrker förslaget om prövning av studieresultat, anför att myndigheten anser att en justering bör göras i studiestödslagen, för att en prövning av studieresultaten ska kunna göras för den som övergår från studier med studiestartsstöd till studier med studiemedel. Regeringen instämmer i att vissa justeringar i regelverket behövs för att säkerställa att en prövning av studieresultaten ska kunna ske vid en sådan övergång. Förslag till sådana justeringar saknas i den remitterade promemorian. De aktuella ändringarna bör dock enligt regeringens bedömning kunna göras på förordningsnivå. I 3 kap. 6 och 7 §§ studiestödslagen finns som nämnts bestämmelser om när en prövning av tidigare studieresultat ska ske. Dessa bestämmelser är inte begränsade till att enbart avse studier med tidigare studiemedel, utan det avgörande är om den studerande tidigare har varit inskriven vid en viss läroanstalt eller utbildning. CSN kommer att ha kännedom om vilka studerande som tidigare har studerat med studiestartsstöd, eftersom det är CSN som ska administrera stödet. Enligt 3 kap. 7 § tredje stycket studiestödslagen meddelar vidare regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt och äldre studieresultat. Sådana föreskrifter finns i 3 kap. 5 och 5 a §§ studiestödsförordningen. I 3 kap. 5 a § studiestödsförordningen anges att med äldre studieresultat enligt 3 kap. 7 § andra stycket 2 studiestödslagen avses resultat från perioder med studiemedel som har avslutats för mer än tio år sedan. Endast där finns således en hänvisning till tidigare studier med just studiemedel. Någon ändring i lagen bör därför inte vara nödvändig, utan justeringar kan i stället hanteras inom ramen för det fortsatta förordningsarbetet, för att säkerställa att tidigare studier i detta avseende också kan avse studier med studiestartsstöd.

CSN har vidare ifrågasatt hur studieresultat ska kunna prövas för den som övergår från studier med studiestartsstöd till studier med studiemedel om en studerande vid bytet befinner sig mitt i en eller flera kurser. Myndigheten påpekar att utgångspunkten enligt 3 kap. 6 och 7 §§ studiestödslagen är att den studerandes studieresultat ska prövas vid varje ny ansökan. Myndigheten har svårt att se hur ett undantag skulle kunna formuleras, som täcker situationen då en studerande mitt under en studieperiod (termin) ska byta studiestartsstöd mot studiemedel då prövningen av studieresultat, enligt praxis från Överklagandenämnden för studiestöd, endast kan bygga på poäng och liknande från kurser som har slutförts med godkända resultat. CSN anser att denna problematik måste lösas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Enligt 3 kap. 7 § studiestödslagen meddelar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer före-

Prop. 2016/17:158 skrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt och äldre studie- resultat. Regeringen anser därför att detaljerna kring vad som är studier i normal takt, som skulle kunna inbegripa frågan om hur prövningen bör utformas så att systemet blir följsamt i förhållande till utbildningarnas upplägg, bör kunna regleras på förordningsnivå eller, efter bemyndigande i förordning, av CSN. Någon ytterligare ändring på lagnivå, som CSN efterfrågar, bedömer därför regeringen inte är nödvändig.

8.5 Stödet ska behövsprövas

Regeringens förslag: Studiestartsstöd får lämnas med fullt belopp bara om den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår inte är högre än ett visst belopp (fri-beloppet). Som den studerandes inkomst ska den studerandes överskott i inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital räknas.

Vid studier om 20 veckor under ett kalenderhalvår ska fri-beloppet svara mot 160 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid (71 680 kronor 2017), 200 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid (89 600 kronor 2017), och 240 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid (107 520 kronor 2017).

För den som studerar med studiestartsstöd under längre eller kortare tid ska fri-beloppets andel av prisbasbeloppet ökas eller minskas för varje vecka som studietiden är kortare eller längre än 20 veckor. Fri-beloppet ska då ökas eller minskas med 8 procentenheter vid studier på heltid, 6 procentenheter vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid och 4 procentenheter vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Om den studerandes inkomst är högre än fri-beloppet, ska det belopp som får lämnas minskas med 52 procent av den överskjutande inkomsten.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget. Endast ett fåtal remissinstanser kommenterar förslaget. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* tillstyrker förslaget. Myndigheten noterar samtidigt att förslaget innebär att fri-beloppet för den som uppbär studiestartsstöd och studiemedel under ett och samma kalenderhalvår blir betydligt högre, än för den som enbart uppbär ett av stöden under samma tid.

Skälen för regeringens förslag

En behovsprövning motsvarande den inom studiemedelsystemet ska göras

Studiestartsstödet är avsett att kunna täcka studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Inriktningen bör dock vara att stödet ska behövsprövas och att det därför enbart bör lämnas till dem som är i behov av

stödet för att kunna studera. Regeringen anser därför att rätten till studiestartsstöd bör prövas i förhållande till den studerandes inkomst.

Konstruktionen av inkomstprövningen bör utformas på samma sätt som inom studiemedelssystemet. I 3 kap. 17–21 §§ studiestödslagen finns bestämmelser om inkomstprövning. Där anges bl.a. att studiemedel med ett fullt belopp bara får lämnas om den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår inte är högre än ett visst belopp (fribeloppet). Vidare anges i bestämmelserna att fribeloppet beräknas dels utifrån hur många veckor som studierna bedrivs, dels utifrån studietakten, dvs. om studierna bedrivs på heltid eller deltid. Där anges också bl.a. hur den studerandes inkomst ska beräknas. Motsvarande behovsprövning för studiestartsstödet innebär att inkomsten prövas halvårsvis med utgångspunkt i hur många veckor med studiestartsstöd som har beviljats, dvs. ju fler veckor, desto lägre fribelopp. På så sätt anpassas fribeloppsnivån till den studerandes möjligheter att arbeta vid sidan av studierna. Även inkomstbegreppet bör vara detsamma som gäller för studiemedel, nämligen den studerandes överskott i inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital.

Fribeloppet ska dock vara på en lägre nivå

Studiestartsstödet är ett förmånligt studiestöd. Till skillnad från studiemedlen består det enbart av bidrag och innehåller inte någon lånedel. Av detta skäl bör det vara motiverat att ha ett lägre fribelopp inom studiestartsstödet än inom studiemedelssystemet. Att fribeloppet för den som uppbär studiestartsstöd och studiemedel under ett och samma kalenderhalvår blir betydligt högre än för den som endast uppbär studiemedel, vilket CSN påtalar, bör enligt regeringen inte ha någon reell betydelse. Målgruppen för stödet är personer som inte är etablerade på arbetsmarknaden och som, åtminstone när de påbörjar studierna, inte har något arbete. Det finns därför inget behov av en samordnad fribeloppsberäkning, och en sådan samordning bedöms även av CSN vara ett orealistiskt alternativ.

Fribeloppsgränsen för den som studerar på heltid i 40 veckor med studiestartsstöd blir med förslaget 143 360 kronor för 2017. Även med den föreslagna fribeloppsgränsen har studerande med studiestartsstöd därmed möjlighet att arbeta vid sidan av sina studier och under eventuella lov. Det är rimligt att ge en sådan möjlighet eftersom sådant arbete tillsammans med studierna kan innebära ökade möjligheter för personerna att etablera sig på arbetsmarknaden. Även de som har slutfört sina studier och övergår till ett arbete kommer med den föreslagna fribeloppsnivån i de allra flesta fall att kunna göra det utan att bli återbetalningsskyldiga. Som exempel kan nämnas att den genomsnittliga timlönen för anställda inom hotell- och restaurangsektorn var 134 kronor under 2015. För den som arbetar fyra timmar om dagen motsvarar en timlön på 134 kronor ca 11 800 kronor per månad. Det svarar mot ca 141 600 kronor per år, räknat på årets samtliga tolv månader, vilket alltså är något lägre än det föreslagna fribeloppet.

För den som har en inkomst som överstiger fribeloppsgränsen bör studiestartsstödet, på liknande sätt som sker inom studiemedelssystemet, minskas. Av 3 kap. 18 § studiestödslagen framgår att om den studerandes

Prop. 2016/17:158 inkomst är högre än fribeloppet, ska det belopp som får lämnas minskas med 61 procent av den överskjutande inkomsten. Det belopp som lämnas för studiestartsstöd ska dock minskas med 52 procent av den i förhållande till fribeloppet överskjutande inkomsten. Den föreslagna minskningen motsvarar den som görs för studiemedel men anpassat till studiestartsstödet storlek.

8.6 Stödet ska bara lämnas till den som skött tidigare åtaganden kring årsbelopp och återkrav

Regeringens förslag: En studerande som senast tre år före studiestarten har fått studiestöd enligt studiestödslagen ska kunna beviljas studiestartsstöd bara om den studerande har betalat sådant fastställt årsbelopp enligt studiestödslagen som ska betalas före det kalenderår som studiestartsstödet avser och har betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd kvarstår att betala. Om det finns synnerliga skäl ska studiestartsstöd trots detta ändå beviljas.

I studiestödslagen ska en bestämmelse införas som innebär att också obetalda återkrav som gäller studiestartsstöd kan påverka rätten till studiemedel.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorian innehåller ingen bestämmelse som anger att det endast är obetalda fastställda årsbelopp från tidigare år, dvs. från år före det kalenderår som studiestartsstödet avser, som ska kunna utgöra hinder för beviljande av studiestartsstöd.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Centrala studiestödsnämnden*, har inga invändningar mot förslaget. *Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)* noterar att promemorians förslag innebär att även obetalda årsbelopp som avser samma år som studierna påbörjas kan hindra beviljning av studiestartsstöd. Enligt ÖKS utgör detta en väsentlig skillnad mot studiestödslagen.

Skälen för regeringens förslag: De flesta som kommer att rekryteras till studier med hjälp av studiestartsstödet kommer att vara personer som inte tidigare har studerat med studiestöd. En del kan dock ha studerat med studiestöd för länge sedan. De kan då ha obetalda årsbelopp eller återkrav av tidigare lämnat studiestöd. Med obetalda årsbelopp avses att det fastställda beloppet som lånet och räntan ska betalas med varje kalenderår, som återbetalning ska göras, inte har betalats in till CSN (jfr 4 kap. 7 § studiestödslagen). Mot bakgrund av att det finns generösa trygghetsregler för låntagare och en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden, finns det normalt inte skäl att bevilja studiestöd till personer som inte tidigare har skött sina åtaganden kring lån och återkrav. Detta regleras i 3 kap. 26 § studiestödslagen. Där anges att en studerande som tidigare har fått studiestöd kan beviljas studiemedel bara om den studerande har betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 § studiestödslagen, som ska betalas före det kalenderår som de nya studiemedlen avser och har betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap.

studiestödslagen att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala. Den som har sådana obetalda årsbelopp eller återkrav för mer än ett kalenderhalvår bör enligt regeringens mening inte heller beviljas studiestartsstöd. En motsvarande bestämmelse om detta bör därför finnas i lagen om studiestartsstöd. Till skillnad från vad som föreslogs i promemorian bör enligt regeringens mening, och i enlighet med vad ÖKS noterar, endast fastställda årsbelopp från tidigare år utgöra hinder mot beviljande, inte obetalda årsbelopp under innevarande år. Detta bör förtydligas i lagen om studiestartsstöd. Det bör dock, i likhet med vad som gäller för studiemedel, kunna göras undantag från kravet på betalda årsbelopp och återkrav om det finns synnerliga skäl (jfr 3 kap. 26 § andra stycket studiestödslagen).

Motsvarande bestämmelser bör även införas i studiestödslagen som innebär att obetalda återkrav som gäller studiestartsstöd kan påverka rätten till studiemedel.

8.7 Stödet ska samordnas med studiemedel och andra förmåner

Regeringens förslag: Om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt studiestödslagen, ska studiestartsstöd inte få lämnas eller tas emot för den tid för vilket det lämnas studiemedel. En följdändring ska göras i studiestödslagen som innebär att inte heller studiemedel ska få lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas studiestartsstöd. Därutöver ska samordningen mellan studiestartsstödet och andra ersättningar i huvudsak överensstamma med samordningsbestämmelsen i studiestödslagen. Det innebär att studiestartsstöd inte heller kan lämnas eller tas emot för samma tid som bl.a. aktivitetsstöd lämnas.

I socialförsäkringsbalken ska följdändringar göras så att studiestartsstödet hanteras på samma sätt som studiemedel när det gäller minskning av rehabiliteringsersättning, rätten till sjukpenning i särskilda fall, rätten till handikappersättning samt vid beräkning av inkomstunderlaget för betalningsskyldighet för underhållsstöd och bidragsgrundande inkomst för bostadsbidrag. En följdändring ska även göras i lagen om särskild bestämmelse om bostadsbidrag som innebär att studiestartsstöd, på motsvarande sätt som gäller för studiebidrag enligt studiestödslagen, ska ingå med endast 80 procent vid beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten.

Om tilläggsbidrag för ett barn kan lämnas enligt både lagen om studiestartsstöd och studiestödslagen ska en samordning av bidragen göras så att tilläggsbidrag enligt båda lagarna sammanlagt inte ska kunna lämnas med mer än ett tilläggsbidrag för samma tidsperiod.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian lämnas inget förslag om samordning mellan lagen om studiestartsstöd och studiestödslagen när det gäller tilläggsbidrag. Det lämnas heller inget förslag om att studiestartsstöd, vid beräk-

Prop. 2016/17:158 ning av den bidragsgrundande inkomsten för bostadsbidrag, ska ingå med endast 80 procent.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget. *Försäkringskassan* delar uppfattningen att det är viktigt att de som studerar med studiestartsstöd inte överkompenseras. *Försäkringskassan* anser att det bästa sättet att så inte blir fallet är att införa ett förbud mot att anvisa till arbetsmarknadspolitiska program som ger rätt till aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning i sådan omfattning att programmet tillsammans med studiestartsstödet uppgår till mer än 100 procent.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) anser att studiemedel och studiestartsstöd inte ska kunna lämnas för olika aktiviteter under samma kalendertid. CSN föreslår därför att det klargörs att de två stöden inte får lämnas under samma kalendervecka. Vidare anför CSN att myndigheten och *Försäkringskassan* har uppmärksammat att samordningen av studiemedel och aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning fungerar bristfälligt. CSN och *Försäkringskassan* avser därför att återkomma med förslag om en förändrad och mer träffsäker samordning av olika studiestöd och aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning.

Myndigheten för delaktighet (MFD) anser att det i kommande uppföljning blir viktigt att titta just på hur studiestödet har använts och fungerat för personer med funktionsnedsättning som tar del av andra stöd eller ersättningsystem.

Handikappförbunden avstyrker förslaget till begränsningar i samordningen med andra förmåner. För att studiestartsstödet ska vara attraktivt för personer som i dag uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning måste det enligt förbunden vara möjligt att kombinera ersättningarna från de båda systemen på deltid.

Skälen för regeringens förslag

Studiestartsstöd ska samordnas med andra förmåner...

Det kan inte uteslutas att studerande med studiestartsstöd kommer att uppfylla villkoren för olika samhällsstöd samtidigt. Det är viktigt att de som studerar med studiestartsstöd inte överkompenseras genom att de får mer än en ersättning som är avsedd att täcka kostnader för uppehälle. Att förmåner inte kan lämnas samtidigt innebär att en studerande inte kan ha ersättning från två olika håll för samma aktivitet. Det bör däremot, på samma sätt som gäller för studiemedel, vara möjligt att parallellt uppbära vissa ersättningar om det rör sig om skilda aktiviteter som under samma kalendertid berättigar till respektive ersättning. Den sammanlagda ersättningen kan dock aldrig överstiga ersättning för mer än heltid.

... som studiemedel...

Det kan uppstå situationer då studier med studiestartsstöd bör få bedrivas parallellt med studier med studiemedel fast för olika aktiviteter. En sådan situation kan vara om flera personer bedöms ha samma utbildningsbehov enligt de lokala riktlinjerna men där de begränsade medlen för studiestartsstödet innebär att heltidsstudier med studiestartsstöd inte är möjligt. Något förbud mot att den som först beviljats studiestartsstöd därefter

också parallellt kan få studera med studiemedel bör mot denna bakgrund inte införas. Däremot bör en samordning av stöden göras så att den sammanlagda ersättningen aldrig kan överstiga ersättning för mer än heltid. Regeringen anser därför att om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt studiestödslagen bör studiestartsstöd inte få lämnas eller tas emot för samma tid för vilket det lämnas studiemedel. På motsvarande sätt bör inte heller studiemedel få lämnas eller tas emot för samma aktivitet för den tid för vilken det lämnas studiestartsstöd. CSN anser inte att studiemedel och studiestartsstöd ska kunna lämnas för olika aktiviteter under samma kalendertid och önskar ett förtydligande av bestämmelsen så att det framgår att de två stöden inte får lämnas under samma kalendervecka. En sådan ändring skulle enligt CSN:s mening även underlätta beräkningen av fribelopp enligt de olika regelverken. Regeringen bedömer dock att det bör finnas en viss följsamhet i regelverken. Regeringen anser, mot bakgrund av den ovan angivna situationen, att det inte kan uteslutas att den lösning som CSN föreslår innebär en viss risk för att vissa studerande skulle kunna hindras att studera i större omfattning än vad studiestartsstöd kan lämnas för.

Utöver vad som föreslås i promemorian anser regeringen att den del av studiestartsstödet som kan bestå av tilläggsbidrag bör samordnas på så sätt att det för varje barn kan lämnas sammanlagt högst ett tilläggsbidrag för samma tid enligt lagen om studiestartsstöd och studiestödslagen. En sådan samordning är nödvändig utifrån två olika situationer. För det första kan det röra sig om en situation där båda föräldrarna studerar, den ena med studiestartsstöd och den andra med studiemedel. Endast högst ett tilläggsbidrag bör då enligt regeringens mening kunna lämnas för samma barn och samma tidsperiod. Som regeringen nämnt ovan kan det därutöver också inträffa att en person får ersättning både enligt lagen om studiestartsstöd och enligt studiestödslagen. Också i en sådan situation anser regeringen att en samordning av tilläggsbidraget enligt de båda lagarna är nödvändig för att inte dubbel ersättning för samma barn och tid ska utgå.

... och andra ersättningar

Många av dem som kommer att rekryteras till studier med hjälp av studiestartsstödet kan även förväntas ha andra samhälleliga förmåner t.ex. i form av arbetsmarknadspolitiska ersättningar. En del av dessa kan under vissa omständigheter lämnas till studerande. Inom studiemedelsystemet sker i dag en samordning som innebär att studiemedel inte kan lämnas eller tas emot för samma tid för vilken det lämnas olika förmåner och ersättningar (jfr 3 kap. 25 § studiestödslagen). På i huvudsak samma sätt som inom studiemedelsystemet bör det också för studiestartsstödet ske en samordning mellan stödet och andra förmåner. Studiestartsstöd bör därför inte kunna lämnas samtidigt som bl.a. aktivitetsstöd, utvecklingsersättning, sjukersättning, aktivitetsersättning, rehabiliteringsersättning eller etableringsersättning.

När det gäller CSN:s synpunkt om den bristfälliga samordningen av studiemedel och aktivitetsstöd samt utvecklingsersättning avser regeringen att avvakta myndighetens och Försäkringskassans förslag om en förändrad och mer träffsäker samordning av dessa innan eventuella åtgär-

Prop. 2016/17:158 der vidtas. Mot denna bakgrund bedömer regeringen vidare, till skillnad mot *Försäkringskassan*, att det i nuläget inte behöver införas något särskilt förbud mot att anvisa individer till arbetsmarknadspolitiska program som ger rätt till aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning i sådan omfattning att programmet tillsammans med studiestartsstödet uppgår till mer än 100 procent.

På samma sätt som inom studiemedelssystemet bör det också ske en samordning som innebär att studiestartsstöd inte får lämnas samtidigt som det lämnas statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten respektive Sametinget, utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning eller studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land.

Studiestartsstöd bör inte heller få lämnas för den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer. Samordningen med andra förmåner bör dels regleras genom en bestämmelse i lagen om studiestartsstöd, dels genom en ändring i studiestödslagen.

Vissa justeringar ska även göras i socialförsäkringsbalken

Även i några andra fall bör studiestartsstödet samordnas med andra förmåner på samma sätt som sker för studerande med studiemedel. Regeringen lämnar därför förslag till följdändringar i vissa bestämmelser i socialförsäkringsbalken som innebär följande. Rehabiliteringspenning bör minskas för den som får studiestartsstöd under samma tid (31 kap. 12 §). Vidare bör sjukpenning i särskilda fall inte lämnas när en person bedriver studier med studiestartsstöd (28 a kap. 6 §). Studerande som får studiestartsstöd bör jämföras med studerande som får andra studiestöd vid prövningen av rätten till handikappersättning (50 kap. 6 §). Slutligen bör studiestartsstödet räknas med i inkomstunderlaget vid beräkning av betalningsbelopp för underhållsstöd (19 kap. 15 §), och ingå i den bidragsgrundande inkomsten för bostadsbidrag (97 kap. 13 § och 98 kap. 9 §). På motsvarande sätt som gäller för studiemedel bör dock inte eventuellt tilläggsbidrag ingå i inkomstunderlaget i dessa båda fall.

Vid beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten för bostadsbidrag ingår studiebidrag enligt studiestödslagen med 80 procent. Detta regleras inte i socialförsäkringsbalken utan i lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag. Någon ändring i den lagen föreslogs inte i promemorian. Som tidigare nämnts är emellertid tanken att studiestartsstödet bör hanteras på samma sätt som studiemedel. Därför bör en konsekvensändring göras även i lagen om särskild bestämmelse om bostadsbidrag som innebär att studiestartsstöd, på motsvarande sätt som gäller för studiebidrag enligt studiestödslagen, ska ingå med endast 80 procent vid beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten.

För att studiestartsstödet ska vara attraktivt för personer som i dag uppstår sjuk- eller aktivitetsersättning måste det enligt *Handikappförbunden*, som avstyrker förslaget till begränsningar, vara möjligt att kombinera ersättningarna från de båda systemen på deltid. Enligt förbunden är det vidare problematiskt att hela sjuk- och aktivitetsersättningen blir vilande oavsett hur studierna bedrivs, t.ex. på deltid. Detta innebär att personer med sjuk- och aktivitetsersättning måste studera på heltid för att inte

förlora ekonomiskt på att börja studera. Regeringen är medveten om att dagens regelverk inte är fullt så flexibelt i detta avseende. Enligt reglerna i socialförsäkringsbalken gäller följande. Vilandeförklaring får avse hel sjukersättning eller aktivitetsersättning eller under vissa förutsättningar en viss andel av ersättningen. Vid studier ska dock alltid den beviljade förmånen i sin helhet vilandeförklaras. (36 kap. 12 § socialförsäkringsbalken). Eftersom frågan om vilandeförklaring rör studier generellt är det regeringens bedömning att den frågan inte bör behandlas inom ramen för denna proposition. Frågan om alla studerandes lika tillgång till utbildning måste dock uppmärksammas kontinuerligt. Regeringen instämmer därför i vad *Myndigheten för delaktighet* anför om uppföljning. I den kommande uppföljningen av studiestartsstödet bör det vara möjligt att se över hur stödet har använts och fungerat för personer med funktionsnedsättning som tar del av andra stöd eller ersättningsystem.

8.8 Stödet bör kunna behållas vid sjukdom och annan ledighet

Regeringens förslag: Bestämmelserna om studiestartsstöd under sjukdom och annan ledighet ska i huvudsak överensstämma med bestämmelserna i studiestödslagen. Det innebär att det ska finnas en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om för vilken tid studiestartsstöd får lämnas under sjukdom och annan ledighet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Socialstyrelsen* och *Sveriges förenade studentkårer (SFS)*, har inga invändningar mot förslaget. *Arbetsförmedlingen* anser dock att det i promemorian är oklart hur reglerna kring sjukskrivning förhåller sig till personer som är sjukskrivna på deltid.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 3 kap. 24 § studiestödslagen meddelar regeringen föreskrifter om att studiemedel får lämnas för tid då den studerande är sjuk. Enligt samma bestämmelse meddelar också regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskrifter om studerandes rätt till studiemedel vid ledighet för tillfällig vård av barn, för närståendevård eller i samband med att ett barn under 18 år har avlidit. I 3 kap. 26–32 i §§ studiestödsförordningen regleras detaljerna kring detta. Där anges bl.a. förutsättningarna för att behålla studiemedel vid sjukdom, vård av barn m.m. På samma sätt som studerande med studiemedel har möjlighet att behålla stödet vid sjukdom m.m. anser regeringen att även studerande med studiestartsstöd bör ha möjligheter att behålla stödet om de blir sjuka, vårdar barn m.m. Regeringen föreslår därför att lagen om studiestartsstöd ska innehålla en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om för vilken tid studiestartsstöd får lämnas under sjukdom och annan ledighet. Sådana bestämmelser kan regeringen föreskriva med stöd av den s.k. restkompetensen. Detaljerna kan sedan regleras på förordningsnivå.

Vidare bör bestämmelserna om vad som ska gälla om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt ansluta till bestämmelserna för studiemedel. I 6 kap. 1 § studiestödslagen anges i denna del att lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt ska tillämpas på studiestöd, om detta har sökts efter varsel om eller utbrott av arbetskonflikt. Lagen ska dock inte tillämpas på studiestöd till sådana personer med funktionshinder som av medicinska eller sociala skäl behöver utbildning på grund av funktionsnedsättningen. Motsvarande bör gälla i fråga om studiestartsstödet.

Med anledning av *Arbetsförmedlingens* fråga om vad som gäller vid deltidssjukskrivning vill regeringen betona att bestämmelserna som rör studiestartsstödet i huvudsak bör korrespondera med de bestämmelser som finns i studiestödsförfattningarna. Detta innebär att det på motsvarande sätt som enligt 3 kap. 26 § studiestödsförordningen, enligt dess nuvarande lydelse, bör krävas att den studerande ska vara helt oförmögen att studera p.g.a. sjukdom för att få behålla studiestartsstödet utan att några studier bedrivs. En studerande som är delvis oförmögen att studera kan därför, enligt gällande regler, inte behålla studiestartsstödet för den tid som den studerande är sjuk, utan kan enbart få studiestartsstöd för den tid han eller hon studerar.

Den nuvarande inriktningen bör dock, till skillnad från vad som gäller för studiemedel, vara att veckor då den studerande haft studiestartsstöd under sjukdom, för tillfällig vård av barn, för vård av närstående eller i samband med att ett barn under 18 år har avlidit, räknas in det totala antalet veckor som studiestartsstöd kan beviljas för (se avsnitt 8.3).

När det gäller bestämmelser om sjukpenninggrundande inkomst (SGI) bör motsvarande ordning gälla för studier med studiestartsstöd som vid studier med studiemedel. I socialförsäkringsbalken används ordet SGI-skydd. Det innebär att SGI för tid då den försäkrade avbryter eller inskränker sitt förvärvsarbete av vissa särskilt angivna skäl beräknas med utgångspunkt i förhållandena närmast före avbrottet eller inskränkningen, om SGI:n därigenom blir högre än om den hade beräknats med beaktande av förhållandena under avbrottet eller inskränkningen (26 kap. 9 § socialförsäkringsbalken). Enligt 11 § samma kapitel gäller SGI-skydd under tid då den försäkrade bedriver studier, för vilka han eller hon uppstår studiestöd enligt studiestödslagen. I paragrafen upplyses också om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela ytterligare föreskrifter om vilka studier som medför att skyddet är tillämpligt. Sådana föreskrifter finns i förordningen (2000:1418) om tillämpningen av vissa skyddsbestämmelser för sjukpenninggrundande inkomst. Detaljerna kring SGI-skydd vid studier med studiestartsstöd bör hanteras i det fortsatta förordningsarbetet.

8.9 Felaktigt utbetalt stöd ska kunna återkrävas

Regeringens förslag: Studiestartsstöd som betalats ut felaktigt eller med för högt belopp ska kunna återkrävas. Bestämmelserna om återkrav, ränta, avgifter och avskrivning i studiestödslagen ska också tillämpas när det gäller studiestartsstöd. Även bestämmelsen om åter-

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorian innehåller emellertid inget förslag om att återkrav av studiestartsstöd ska skrivas av vid 68 års ålder eller vid dödsfall.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har inga inläggningar mot förslaget. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* och *Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS)* noterar att förslaget inte omfattar bestämmelserna i studiestödslagen om att återkrav avskrivs vid 68 års ålder eller vid dödsfall. CSN bedömer att avskrivning av återkrav av studiestartsstöd bör kunna ske enligt samma förutsättningar som gäller för övriga studiestöd.

Skälen för regeringens förslag: Studiestartsstödet är tänkt att betalas ut i förskott för att möjliggöra studier, vilket innebär att stödet betalas ut med utgångspunkt i förväntade förhållanden (se vidare avsnitt 9.3). I ett sådant system är det särskilt viktigt att stödet kan återkrävas om planeringen inte fullföljs, t.ex. om studierna avbryts eller om den studerande minskar sin studietakt. Studiestartsstöd bör också kunna återkrävas om den studerande har en inkomst som överstiger fribeloppsgränsen. Återkrav bör därutöver naturligtvis också kunna göras om någon genom oriktiga uppgifter eller genom att inte fullgöra sin uppgifts- och anmälningskyldighet eller på något annat sätt har orsakat att studiestartsstöd har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Det bör därför anges i lagen om studiestartsstöd att bestämmelserna i 5 kap. 1 och 2 §§ studiestödslagen, där de ovan nämnda situationerna regleras när det gäller studiemedel, också ska tillämpas för studiestartsstödet. Det innebär bl.a. också att om det finns synnerliga skäl, bör ett krav på återbetalning helt eller delvis kunna efterges.

För studiemedel gäller att om någon som har tagit emot studiestöd meddelar att han eller hon inte önskar utnyttja detta, får det genast betalas tillbaka utan tillämpning av 4 eller 5 kap. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om sådan återbetalning (6 kap. 2 § studiestödslagen). På motsvarande sätt som gäller för studiemedel anser regeringen att också studiestartsstöd som inte utnyttjats under sådana förutsättningar bör kunna betalas tillbaka utan att återkravsbestämmelser blir tillämpliga. Bestämmelserna bör därför även i detta avseende överensstämma med vad som gäller för studiemedel.

I enlighet med vad CSN och ÖKS anför anser regeringen vidare att återkrävt studiestartsstöd bör kunna skrivas av vid 68 års ålder eller vid dödsfall, dvs. enligt samma regler som gäller för annat återkrävt studiestöd enligt 5 kap. 6 § studiestödslagen. Sammantaget anser därför regeringen att motsvarande återkravsbestämmelser som gäller för studiemedel också bör gälla för studiestartsstöd.

På studiestartsstöd som krävs tillbaka bör ränta, på samma sätt som gäller för studiemedel, kunna tas ut. Det bör därför anges i lagen om studiestartsstöd att bestämmelserna om ränta i studiestödslagen ska tillämpas på motsvarande sätt också för studiestartsstöd (se 5 kap. 4 § studiestödslagen). Det innebär att ränta bör tas ut från den dag då stödet

Prop. 2016/17:158 tagits emot efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter. Om det finns särskilda skäl kan den återbetalningsskyldige befrias helt eller delvis från sin skyldighet att betala ränta. CSN bör även få ta ut avgifter i samband med återkrav i enlighet med vad som gäller inom studiemedelssystemet (5 kap. 5 § studiestödslagen).

Slutligen bör enligt regeringens mening också, på samma sätt som gäller för studiestöd i övrigt, en fordran på studiestartsstöd inte kunna överlåtas och inte heller få tas i anspråk genom utmätning (jfr 6 kap. 3 § studiestödslagen). En fordran av återkrav bör i likhet med återkrav av andra studiestöd preskriberas tjugofem år efter tillkomsten, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan (6 kap. 12 § studiestödslagen).

8.10 Årsbeloppet ska kunna sättas ned under studietiden

Regeringens förslag: En följdändring ska göras i studiestödslagen som innebär att den som studerar med studiestartsstöd ska kunna få årsbeloppet nedsatt på motsvarande sätt som den som studerar med studiestöd enligt studiestödslagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorian innehåller ingen bestämmelse som innehåller en möjlighet till nedsättning av årsbelopp för lån tagna före år 1989.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Sveriges förenade studentkårer (SFS)*, har inga invändningar mot förslaget. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* noterar dock att författningsförslaget saknar en reglering som vid studier medger nedsättning av årsbelopp för lån tagna före år 1989. CSN anser att övergångsbestämmelserna till studiestödslagen och studiestödsförordningen måste justeras för att medge sådan nedsättning.

Skälen för regeringens förslag: Det kan finnas personer som beviljas studiestartsstöd som tidigare har studerat med studiemedel. De kan därmed ha en studieskuld till CSN, som ska betalas med ett visst s.k. årsbelopp varje kalenderår. I 4 kap. 12–18 §§ studiestödslagen finns bestämmelser om förutsättningarna för nedsättning av årsbelopp. Där anges bl.a. att årsbeloppet kan sättas ned om låntagaren tar emot exempelvis studiemedel (4 kap. 13 § studiestödslagen). Sådan nedsättning får ske utan ansökan av låntagaren (4 kap. 12 § studiestödslagen). Precis som för studerande med studiemedel bör låntagare kunna få nedsättning av sina årsbelopp också om de studerar med studiestartsstöd. En sådan nedsättning innebär i regel att den studerande inte behöver betala något på sitt lån under den tid som han eller hon studerar.

I promemorian finns endast förslag som innebär att nedsättning kan ske för den som har lån tagna efter år 1989. Regeringen anser, mot bakgrund av CSN:s synpunkt att ändringar i studiestödslagen bör göras så att nedsättning av årsbelopp samt preliminär och slutlig avgift kan medges oavsett vilket återbetalningssystem som den studerande omfattas av, dvs. att bestämmelserna även träffar dem som har lån tagna före 1989.

9 Handläggning och administration av ärenden om studiestartsstöd

Prop. 2016/17:158

9.1 Kommunen ska pröva utbildningsbehov och utbildningsbakgrund

Regeringens förslag: En kommun som väljer att använda sig av studiestartsstödet i sitt arbete med att rekrytera personer till studier ska, i enlighet med de riktlinjer för rekryteringsarbetet som kommunen har antagit, uppmana sådana personer i hemkommunen, som kommunen anser kan antas höra till målgruppen för stödet och som kommunen bedömer är prioriterade, att ansöka om stöd. En sådan ansökan ska ges in av den sökande till kommunen.

Kommunen ska pröva om den sökande har kort utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden och om den sökande har den ålder som är en förutsättning för att tillhöra målgruppen för stödet. Om kommunen i sin prövning bedömer att den sökande inte uppfyller dessa villkor eller om en ansökan har kommit in till kommunen utan att den enskilde uppmanats att ansöka om stödet, ska kommunen avslå ansökan. Om kommunen i sin prövning bedömer att den sökande uppfyller villkoren ska kommunen överlämna sitt beslut tillsammans med den sökandes ansökan till CSN för prövning av om övriga förutsättningar för att få del av stödet är uppfyllda.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Promemorian föreslår att en ansökan om studiestartsstöd ska ges in av den sökande till den sökandes hemkommun inom den tid som kommunen bestämmer.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Stockholms kommun*.

Ekonomistyrningsverket (ESV) anser att det är viktigt att kommunernas tillämpning av reglerna sker på ett likartat och enhetligt sätt för att sökanden i olika kommuner ska få samma förutsättningar. *Handikappförbunden* stödjer förslaget om kommunens prövning och beslut. Förbunden erfar dock att myndigheter som administrerar stöd inte uppfattar att det är deras skyldighet att kompensera för individens funktionsnedsättning. Förbunden vill därför betona vikten av att stöd och vägledning ges vid upprättandet av en ansökan.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) konstaterar att kommunens aktiva arbete med studiestartsstödet kommer att innefatta olika slag av insatser. Bedömningen av utbildningsbehov ställer t.ex. större krav. Som SKL tidigare framhållit ser förbundet i detta läge det dock inte som lämpligt att i författningen närmare reglera vad som anses som ”stort behov av utbildning”.

Härjedalen kommun anser att det tydligare bör framgå av förslaget hur beslutsprocessen ska hanteras av kommunen. Beslut om att bevilja en

Prop. 2016/17:158 ansökan om studiestartsstöd bör enligt kommunen fattas av delegerad rektor för vuxenutbildningen eller av annan lämplig rektor i kommunens organisation. Även *Kungsbacka kommun* anser att det vore önskvärt med tydligare riktlinjer. *Västerås kommun* anför att kommunen väntas fatta CSN:s beslut samt ta fram riktlinjer för dessa. Kommunen ifrågasätter de administrativa uppgifter som åläggs kommunerna då CSN har uppdraget att besluta och betala ut studiestöd. *Arjeplogs kommun* anser att det bästa vore om CSN helt handlägger ansökan om studiestartsstöd. Även *Falkenbergs kommun* och *Vuxenutbildning i samverkan (Vis)* berör detta.

Malmö kommun anser att en nationell betygsdatabas måste utvecklas och göras tillgänglig för kommunerna för att kunna göra en korrekt och säker bedömning av målgruppen.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) anser inte att CSN bör bemyndigas att meddela föreskrifter om vad som ska avses med hemkommun. CSN avstyrker vidare förslaget att en ansökan ska lämnas in inom den tid som kommunen bestämmer. CSN anser att det istället bör finnas centralt fastställda regler om när en ansökan ska kunna göras.

Skälen för regeringens förslag

De kommuner som väljer att använda studiestartsstödet ska uppmana prioriterade i målgruppen att ansöka om stöd

Studiestartsstödet är som tidigare nämnts avsett att vara ett möjligt redskap för kommunerna att använda inom ramen för deras befintliga uppdrag att verka för att personer i behov av utbildning deltar i vuxenutbildning. I promemorian föreslogs att en ansökan om studiestartsstöd ska ges in av den sökande till den sökandes hemkommun inom den tid som kommunen bestämmer. Som framgått av avsnitt 6.1–6.4 är tanken att rekryteringen av personer till studier med studiestartsstöd ska skilja sig från hur ansökningar om studiemedel går till. Studiemedelsansökningar lämnas in på initiativ av den enskilde själv. Studiestartsstödet ska dock riktas till dem som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande och gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden, men som inte själva tar initiativet till studier. En kommun som väljer att använda sig av studiestartsstödet i sitt arbete med att rekrytera personer till studier ska därför, i enlighet med de riktlinjer för rekryteringsarbetet som kommunen har antagit, uppmana sådana personer i hemkommunen, som kommunen anser kan antas höra till målgruppen för stödet och som kommunen också bedömer är prioriterade, att ansöka om stödet. Detta bör också framgå av lagen om studiestartsstöd. Regeringen föreslår därför att sådana justeringar görs i lagen jämfört med det förslag som lämnades i promemorian.

En ansökan bör därefter ges in av den sökande till hemkommunen. Trots kommunens rekryterande uppgift är en sådan ansökan viktig, bl.a. för att individen behöver intyga vissa uppgifter som påverkar möjligheten att kunna beviljas stödet. Regeringen anser dock, med anledning av CSN:s synpunkt, att det till skillnad från vad som angavs i promemorian inte finns något behov av att ha kommunalt fastställda tidsgränser för när en ansökan till kommunen senast ska ha kommit in. Det skulle dels vara svårt att överpröva beslut som rör frågan om en ansökan har kommit in i

rätt tid om olika tidsgränser gäller i olika kommuner, dels bör det utifrån den föreslagna konstruktionen kring hur en ansökan får göras ligga i varje individs och kommuns intresse att en ansökan lämnas in skyndsamt. När det gäller CSN:s synpunkter om den närmare regleringen av vad som ska avses med ”hemkommun” anser regeringen att detaljerna kring detta kan regleras i det fortsatta förordningsarbetet.

Kommunen ska pröva och fatta beslut om utbildningsbakgrund och utbildningsbehov

Kommunerna har i uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning och de har nära till de personer som rekryteras. Kommunerna har också goda kunskaper om utbildningar och utbildningsbehov och samverkar med Arbetsförmedlingen., Kommunerna är därför väl lämpade att avgöra vem som har kort utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden och som därmed kan komma i fråga för studiestartsstöd. Regeringen föreslår därför att den kommun som väljer att använda sig av studiestartsstödet i sin rekryterande verksamhet också är den som bör pröva om den sökande har kort utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden och om den sökande har den ålder som är en förutsättning för att tillhöra målgruppen för stödet. Enligt förslaget regleras det således vilka formella delar som kommunen har ansvar för att pröva och fatta beslut om. Till skillnad från *Härryda kommun* anser dock regeringen att det saknas anledning att reglera vem inom kommunen som bör fatta beslut om stödet, detta är i stället en sådan fråga som varje kommun själv bör avgöra.

Ett avgörande skäl till att ge kommunerna rätt att pröva och fatta beslut om utbildningsbehovet och av om den enskilde tillhör rätt åldersgrupp för stödet är att kommunerna är huvudmän för den kommunala vuxenutbildningen, vilket är den huvudsakliga utbildningsform som målgruppen kommer att studera inom, utöver motsvarande utbildning vid folkhögskola. I praktiken kommer kommunen därmed i många fall att vid ett och samma tillfälle kunna ge besked om utbildningsplats, utbildningsplanering och ett beslut om personen uppfyller målgruppstillhörigheten i de delar som gäller utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder. Vägledning, antagning och studieekonomi integreras då på ett sätt som blir enkelt och begripligt för den som ska studera, vilket också kommer att underlätta rekryteringen till studier. Den kommunala likställighetsprincipen ska givetvis vara rådande när kommunen fattar sina beslut, något som också *SKL* påpekar.

Några remissinstanser, bl.a. *Arjeplogs kommun* och *Kungsbacka kommun*, pekar på den ökade administrativa resursinsatsen hos kommunerna och framför bl.a. att det bästa vore om CSN helt handlägger ansökan om studiestartsstöd. Regeringen bedömer dock att den föreslagna konstruktionen ger kommunerna ett effektivt verktyg att använda för att främja rekryteringen till studier och är av avgörande betydelse för att locka svårrekryterade individer till studier. Individen får ett snabbare besked om de ekonomiska förutsättningarna och kommunen, som är huvudman för den utbildningsform som personer i stor utsträckning kommer att

Prop. 2016/17:158 kunna rekryteras till med stödet, får ett säkrare planeringsunderlag. Kommunen bör vidare ges rätt att elektroniskt ta del av vissa studiestödsuppgifter hos CSN i syfte att kunna ge vägledning av hög kvalitet (se mer om informationsstöd och kommunens tillgång till uppgifter i avsnitt 9.4 och 9.5). Avsikten är att hela hanteringen av studiestartsstödet, på samma sätt som för det tidigare rekryteringsbidraget, ska ske elektroniskt genom ett it-system som CSN tillhandahåller. Genom kommunens beslutanderätt i fråga om personen har rätt utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder, det förhållandevis enkla regelverket, de uppgifter som lämnas av individen och den åtkomst till de uppgifter om studiestöd som kommunen föreslås få, kommer kommunen att ges goda förutsättningar för den studievägledning och studieekonomiska vägledning som kommunen har ansvar för och för att använda studiestartsstödet i sin rekryterande verksamhet.

Regeringen instämmer vidare i intentionerna i det *Malmö kommun* anför om behovet av utvecklandet av en nationell betygsdatabas, men anser att frågan först måste utredas vidare. Regeringen har gett Skolverket i uppdrag att genomföra en förstudie om en databas för registrering av betyg och gymnasieexamen och att utreda om även andra uppgifter bör registreras i databasen och vem som bör få tillgång till uppgifterna (U2016/05615/S). I uppdraget ingår att överväga om den befintliga databasen (BEDA) bör byggas ut, i stället för att skapa en ny databas. Uppdraget ska redovisas senast den 24 januari 2018.

Kommunen ska efter sin prövning lämna över ansökan till CSN

Många som rekryteras kommer att sakna erfarenhet av studier och studiestöd. I kommunens arbete bör därför ingå att vid behov hjälpa den enskilde med att upprätta en ansökan om studiestartsstöd. Personer med funktionsnedsättning kan, som *Handikappförbunden* betonar, ha ett större behov av hjälp och det är viktigt att de som behöver stöd och vägledning vid upprättandet av en ansökan också ges detta. Regeringen bedömer däremot att något uttryckligt författningsstöd för denna uppgift inte behövs, eftersom detta bör följa av kommunernas serviceskyldighet enligt den nuvarande regleringen i 4 § förvaltningslagen (1986:223). I praktiken kommer denna hjälp ofta att ske i samband med rekryteringen och vägledningen. När kommunen därefter har fattat ett beslut i fråga om de villkor som kommunen har att pröva, föreslås att kommunen lämnar in den enskildes ansökan till CSN och samtidigt bifogar sitt eget beslut.

Mot bakgrund av att kommunen ska rekrytera personer som bedöms uppfylla kraven för utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder, och att kommunen sedan ska uppmana dessa att ansöka om stödet kan det antas bli ytterst ovanligt att en person som inte uppfyller dessa villkor lämnar in en ansökan till kommunen eller att en person som inte har uppmanats att ansöka lämnar in en ansökan. Om det ändå kommer in en sådan ansökan ska kommunen avslå ansökan. Regeringen föreslår, jämfört med det förslag som lämnades i promemorian, att ett förtydligande görs i lagen om att kommunen kan avslå en ansökan på båda dessa grunder.

Regeringens förslag: Om kommunen har fattat beslut om att en sökande uppfyller villkoren för utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder ska CSN pröva övriga förutsättningar för studiestartsstödet.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Stockholms kommun*, har inga invändningar mot förslaget. *Centrala studie-stödsnämnden (CSN)* anser att bestämmelserna, precis som inom studie-medelssystemet, bör innehålla retroaktivitetsbegränsningar och bestämmelser om att studiestartsstöd får lämnas för högst ett år i taget. CSN föreslår därför att det införs en bestämmelse om att studiestartsstöd får beviljas för högst ett år i sänder och för högst fyra kalenderveckor före den kalendervecka då ansökan kom in till CSN.

Skälen för regeringens förslag

CSN ska pröva de förutsättningar som kommunen inte prövar

Studiestartsstödet är ett nytt studiestöd. CSN är den myndighet som administrerar studiestödet. Därför är det lämpligt att CSN också är den myndighet som prövar de förutsättningar för studiestartsstödet som kommunen inte prövar och betalar ut stödet. Om kommunen har fattat beslut om att en sökande uppfyller villkoren när det gäller utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder ska CSN således pröva övriga förutsättningar för att studiestartsstöd ska kunna lämnas. Det handlar om resterande villkor för att någon ska anses tillhöra målgruppen för stödet. Därutöver ska myndigheten exempelvis också göra en behovsprövning av stödet. CSN har dock, som framgår av avsnitt 7.3, invänt mot att CSN föreslås pröva sådana villkor som är kopplade till kravet på att en person måste vara anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen för att kunna komma i fråga för stödet. Regeringen har visserligen förståelse för att detta blir en ny typ av fråga för CSN att pröva, men anser ändå att CSN bör vara ansvarig för denna del av prövningen. Denna bedömning gör regeringen bl.a. mot bakgrund av att CSN föreslås ta fram ett informationssystem där alla de uppgifter som är nödvändiga för att pröva om stöd kan beviljas bör finnas tillgängliga för myndigheten (se avsnitt 9.5). Som utvecklas närmare i avsnitt 9.5 och 9.6 föreslås kommunen kunna ta del av vissa befintliga uppgifter i studiestödssystemet som inte omfattas av sekretess. Det följer dock av grundläggande principer för dataskydd att CSN inte kan inhämta uppgifter bara för att lämna ut dem till andra myndigheter, i nu aktuellt fall kommuner. En uppgift om huruvida en person är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen kommer CSN således inte att kunna inhämta förrän det finns ett ärende om studiestartsstöd hos CSN. Regeringen anser därför att den lämpligaste ordningen är att CSN är ansvarig för denna del av prövningen, som då innebär att uppgifterna kommer hanteras centralt av en enda myndighet. Att CSN administrerar och betalar ut studiestartsstödet innebär också att de studerande kommer i kontakt med CSN, vilket kan lägga grunden för en naturlig övergång till studier med studiemedel.

När CSN har genomfört sin prövning och fattat beslut fastställer myndigheten också stödets storlek och betalar ut stödet (se avsnitt 9.3). Hanteringen bör i övrigt, t.ex. vad gäller studieaktivitet, utbetalningskontroller, inkomstkontroller, återkrav m.m., ske på motsvarande sätt som för studiemedel. Likaså bör CSN:s möjlighet att hålla inne studiestartsstöd eller att lämna studiestartsstöd med lägre belopp till dess ett slutligt beslut om stödet har fattats, överensstämna men vad som gäller för studiemedel. Med anledning av vad CSN har föreslagit om vissa tidsgränser för beviljande av studiestartsstöd anser regeringen vidare att det i det fortsatta förordningsarbetet kan finnas skäl att beakta CSN:s synpunkter om att studiestartsstöd, på motsvarande sätt som när det gäller studiemedel, bör få beviljas för högst ett år i sänder och för högst fyra kalenderveckor före den kalendervecka då ansökan kom in till CSN.

CSN bör ha en samordnande roll för studiestartsstödet

Förutom att pröva, besluta, kontrollera och betala ut stödet, bör CSN ha en samordnande roll för studiestartsstödet. Detta innebär bl.a. att CSN bör utveckla ett webbaserat systemstöd som kan användas av kommunerna. Detta it-system har tre huvudsakliga uppgifter: att tillhandahålla information om individers studiestöd m.m., att vara ett handläggningssystem för studiestartsstödet och att hantera medelstilldelningen till kommunerna och andra budgetfrågor (se vidare avsnitt 9.5 och 11). Systemet bör också kunna användas för uppföljning av kommunernas rekryteringsarbete (se avsnitt 12). CSN bör även ha ett informationsansvar gentemot såväl kommuner och myndigheter som enskilda när det gäller studiestartsstödet.

9.3 CSN ska betala ut studiestartsstödet och stödet kan förverkas under vissa förutsättningar

Regeringens förslag: Studiestartsstödet ska betalas ut av CSN.

Studiestartsstödet ska vara förverkat om den studerande inte inom en månad från starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har styrkt att han eller hon bedriver studier. Styrks detta senare får studiestartsstöd betalas ut om det finns särskilda skäl. Studiestartsstödet ska också vara förverkat om en person avlider innan stödet har hunnit betalas ut.

Regeringens bedömning: Utbetalning av studiestartsstöd bör göras månadsvis i förskott.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* tillstyrker förslaget. CSN betonar samtidigt att det är centralt att de studerande får tydlig information om att rätten till stöd kan förverkas redan efter en månad.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Studiestartsstöd bör göra det möjligt att hantera levnadsomkostnader under studietiden. Det är därför nödvändigt att stödet, på motsvarande sätt som gäller för studiemedel, betalas ut månadsvis i förskott (jfr 3 kap. 39 § studiestödsförordningen). För att den allra första utbetalningen ska kunna göras bör det dock först vara styrkt att den studerande bedriver de studier för vilka stödet har beviljats (jfr 3 kap. 30 § första stycket studiestödslagen). Bestämmelser och rutiner för utbetalning av studiestartsstöd bör således motsvara vad som gäller inom studiemedelssystemet.

För studiemedel gäller att rätten till studiemedel som regel är förverkad om den studerande inte före utgången av den tidsperiod som studiemedlen avser har styrkt att han eller hon bedriver studier (3 kap. 30 § tredje stycket studiestödslagen). För att resurserna ska kunna användas effektivt är det nödvändigt att den som beviljas studiestartsstöd styrker att studier bedrivs och får stödet utbetalt ganska omgående när studierna påbörjas. I annat fall, om en studerande är beviljad stöd men inte hämtar ut det, blir det svårt för kommunen att veta vilka resurser som återstår att fördela till andra. Kommunen måste ha kännedom om vilka resurser som används och vilka som inte kommer att användas. Särskilt i små kommuner skulle annars en stor del av resurserna kunna blockeras av personer som är beviljade stöd men inte påbörjar studierna. En studerande som beviljats studiestartsstöd bör därför, till skillnad från vad som gäller för studiemedel, styrka att studier bedrivs inom en månad från starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser. Om så inte sker, bör studiestartsstödet vara förverkat. CSN bör då ha möjlighet att ändra beslutet och de resurser som avsatts för individen bör kunna användas till andra som kan rekryteras till studier. Undantag bör dock göras om det finns särskilda skäl. Regeringen håller med CSN om att det är centralt att de studerande får tydlig information om bestämmelserna och förutsätter också att myndigheten informerar om dessa.

I likhet med vad som gäller för studiemedel bör inte heller studiestartsstöd betalas ut om en person avlider (jfr 3 kap. 30 § fjärde stycket studiestödslagen).

9.4 CSN behöver vissa uppgifter från andra för sin handläggning

Regeringens förslag: I lagen om studiestartsstöd ska det finnas en upplysning om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om att andra myndigheter ska vara skyldiga att lämna CSN de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av lagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en läroanstalts skyldighet att till CSN lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

En studerande som har beviljats studiestartsstöd ska ha uppgiftsskyldighet till CSN när det gäller ändrade förhållanden som har betydelse för rätten till studiestartsstöd eller stödets storlek. Stud-

erande som är skyldiga att betala tillbaka och som saknar en aktuell folkbokföringsadress ska också vara skyldiga att lämna uppgift om aktuell adress till CSN.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian saknas förslag om att en studerande som är skyldig att betala tillbaka studiestartsstöd och som saknar en aktuell folkbokföringsadress ska vara skyldig att lämna uppgift om aktuell adress till CSN.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Försäkringskassan* och *Migrationsverket*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget.

Av de remissinstanser som särskilt har uttalat sig om förslaget anser *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* att studerande som är skyldiga att betala tillbaka studiestartsstöd och som inte har en aktuell folkbokföringsadress, bör vara skyldiga att anmäla en aktuell adress till CSN. Utan en sådan regel finns en risk för att studiestartsstödskulder av betydande belopp preskriberas. *Arbetsförmedlingen* anser att det kan finnas situationer t.ex. vid omprövning eller överklagande, där det finns behov för CSN och Överklagandenämnden för studiestöd att få del av uppgifter också för en annan tidsperiod än de sex månaderna som närmast föregår tidpunkten då frågan ställs till Arbetsförmedlingen. Myndigheten anför också bl.a. att det är oklart hur överlämnandet av uppgifter ska fungera. Beslut om specifika systemtekniska lösningar bör föregås av en dialog med E-samverkansprogrammet där Arbetsförmedlingen, CSN och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) m.fl. är medlemmar.

Riksrevisionen anför i fråga om rapportering av studieaktivitet att myndigheten i granskningen av rekryteringsbidraget 2005 fann att CSN inte hade definierat för utbildningsanordnarna när de skulle rapportera att studier var avbrutna eller när studieaktiviteten inte skulle betraktas som tillfredsställande. Riksrevisionen anser att det är viktigt att resultaten från tidigare studier beaktas när riktlinjerna utformas och att CSN tydligt föreskriver hur deltagandet i studier ska dokumenteras och följas upp.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF) saknar en analys av om uppgiftsskyldigheten mellan arbetslöshetskassorna och CSN är tillräcklig för att säkerställa att det inte finns risk för några felaktiga utbetalningar.

Skälen för regeringens förslag

Uppgifter till CSN från andra myndigheter

För att kunna hantera studiestartsstödet och genomföra den prövning som förslås i denna proposition, behöver CSN få tillgång till vissa uppgifter från andra myndigheter, utbildningsanordnare och studerande. Dessa bör därför, där det bedöms nödvändigt att detta särskilt regleras, ges uppgiftsskyldighet gentemot CSN.

När det gäller uppgifter från andra myndigheter finns det för myndigheter en allmän uppgiftsskyldighet i 6 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL). Enligt den bestämmelsen är en myndighet skyldig att på begäran av en annan myndighet lämna uppgifter som

den förfogar över, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång. För uppgifter som inte omfattas av sekretess behöver någon särskilt reglerad uppgiftsskyldighet därför inte anges. Det finns emellertid uppgifter som CSN behöver för att handlägga ärenden om studiestartsstöd som inte kan lämnas till CSN med stöd av 6 kap. 5 § OSL, dvs. sådana uppgifter som kan omfattas av sekretess. Detaljerna kring uppgiftsskyldigheten kan enligt regeringens bedömning regleras på förordningsnivå med stöd av den s.k. restkompetensen. För att tydliggöra att CSN kommer att behöva uppgifter från andra myndigheter anser dock regeringen att det finns skäl att i lagen om studiestartsstöd ha med en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om att andra myndigheter ska vara skyldiga att lämna CSN de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av lagen om studiestartsstöd och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Den uppgiftsskyldighet som bör regleras i förordning rör sådana uppgifter som behövs för att kunna avgöra om personen tillhör målgruppen för stödet. Enligt den inriktning för stödet som det redogjorts för i avsnitt 7.3 och 7.4 handlar det f.n. om vissa uppgifter från Arbetsförmedlingen och uppgifter om utlänningars rätt att vistas i Sverige från Migrationsverket. Även uppgiftsskyldighet för uppgifter om utbetalning av olika ersättningar och uppgifter om godkända sjukperioder från Försäkringskassan behövs, bl.a. för att säkerställa att inte olika ersättningar lämnas för samma tid (se vidare avsnitt 8.7). Uppgifterna från Migrationsverket och Försäkringskassan bör således i princip motsvara de uppgifter som myndigheterna i dag redan lämnar i ärenden om studiemedel (jfr 3 kap. 13 och 13 a §§ studiestödsförordningen). Hur uppgifterna sedan rent tekniskt ska lämnas över, en fråga som *Arbetsförmedlingen* lyfter, är vidare något som bör hanteras av CSN och Arbetsförmedlingen i det fortsatta arbetet (se vidare avsnitt 9.5).

IAF efterfrågar en analys av om uppgiftsskyldigheten mellan arbetslöshetskassorna och CSN är tillräcklig för att säkerställa att det inte finns risk för felaktiga utbetalningar. I denna del gör regeringen bedömningen att den reglering som finns i lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring är tillräcklig. Enligt den lagen ska CSN till en arbetslöshetskassa lämna de uppgifter om förmån, ersättning eller annat stöd åt enskild som har betydelse för tillämpningen av lagen om arbetslöshetsförsäkring (48 c §). Vidare ska en arbetslöshetskassa till CSN lämna de uppgifter om ersättning enligt den lagen som har betydelse hos mottagaren i ett ärende om förmån, ersättning eller annat stöd åt enskild (48 d §). Regeringen bedömer därför att någon ytterligare reglering inte är nödvändig i detta avseende.

Uppgifter från läroanstalter

För att kunna beräkna studiestartsstödet storlek och för att pröva rätten till sådant stöd behöver CSN få uppgifter från läroanstalterna. Uppgifter behövs både inför att stödet beviljas och därefter också löpande under den tid som stödet betalas ut. Det är exempelvis viktigt att studerande som får studiestartsstöd bedriver aktiva studier. Studieaktivitetskontrollen bör därför bl.a. bygga på rapportering från skolorna till CSN. Enligt

6 kap. 6 § studiestödslagen får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddela föreskrifter om en läroanstalts skyldighet att till CSN lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av studiestödslagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen. I 6 kap. 10 § studiestödsförordningen regleras de närmare detaljerna när det är fråga om studiemedel. Där anges bl.a. att läroanstalter är uppgiftsskyldiga till CSN när det gäller uppgifter om utbildning, studietid, studiernas omfattning, studieaktivitet och studieresultat. Sådana uppgifter är offentliga inom den kommunala vuxenutbildningens verksamhet. En läroanstalt med kommunal huvudman skulle således redan till följd av 6 kap. 5 § OSL vara skyldig att lämna sådana uppgifter till CSN. Det krävs dock en författningsreglerad uppgiftsskyldighet för att en folkhögskola, som inte är någon myndighet, ska vara skyldig att lämna sådana uppgifter till CSN. För att det, i förhållande till studiestödslagens och studiestödsförordningens bestämmelser, inte ska råda några tveksamheter om att även en läroanstalt med en kommunal huvudman är skyldig att lämna dessa uppgifter till CSN gör regeringen bedömningen att uppgiftsskyldigheten också när det gäller studiestartsstöd bör omfatta alla läroanstalter.

Riksrevisionen framför att det i betänkandet *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet* (SOU 2013:20), påpekas att kommunernas uppföljning av komvux på grundläggande nivå innehåller brister, bland annat vad gäller studieavbrott. Regeringen delar Riksrevisionens synpunkt om vikten av att beakta tidigare studier om hur studieaktivitetet rapporteras. Med anledning av det ovan nämnda betänkandet har regeringen därför också gett CSN och Statens skolverk i uppdrag att informera skolhuvudmän och utbildningsanordnare om avbrottsrapportering inom kommunal vuxenutbildning (U2015/1773/SF). Uppdraget redovisades i februari 2015 och myndigheterna har med anledning av uppdraget bl.a. klargjort kraven på rapportering av studieavbrott i berörda författningar samt genomfört informationsinsatser om vad som gäller för avbrottsrapportering inom komvux. Med anledning av dessa viktiga åtgärder bör det enligt regeringens mening finnas goda förutsättningar för att dokumentera och följa upp studieaktiviteten även vad gäller studier med studiestartsstöd.

Uppgifter från studerande

Uppgifter från studerande är av stor vikt för att rätt studiestartsstöd ska kunna betalas ut. Som redan nämnts är det exempelvis viktigt att studerande som får studiestartsstöd bedriver aktiva studier. En studieaktivitetskontroll bör därför, utöver den ovan nämnda rapporteringen från lärosätena, också bygga på den studerandes egen uppgiftsskyldighet. Studerande bör därför enligt regeringens mening vara skyldiga att anmäla sådana förändringar till CSN som kan påverka rätten till stödet eller stödets storlek. Det är också av stor vikt att CSN har aktuella adresser till de personer som myndigheten har en utomstående fordran på. Regeringen anser därför, i likhet med vad CSN framför, att studerande som är skyldiga att betala tillbaka studiestartsstöd och som inte har någon aktuell folkbokföringsadress, bör vara skyldiga att lämna uppgift om

aktuell adress till CSN. En sådan skyldighet finns idag reglerad i studiestödslagen (jfr 5 kap. 6 a § studiestödslagen). En bestämmelse som reglerar en sådan motsvarande skyldighet bör därför också finnas i lagen om studiestartsstöd.

Uppgifter från CSN till kommunerna

För att en kommun ska kunna rekrytera personer till studier och samtidigt ge en god vägledning om bl.a. de studieekonomiska förutsättningarna gör regeringen bedömningen att kommunen kan behöva efterfråga uppgifter om namn, personnummer eller samordningsnummer, adress och tidigare studiestöd från CSN. Det bedöms att de nämnda uppgifterna normalt inte omfattas av sekretess. Sådana uppgifter bör därför kunna lämnas ut från CSN till en kommun med stöd av 6 kap. 5 § OSL. Den sekretess som i undantagsfall skulle kunna bli aktuell är den som regleras i de s.k. minimiskyddsbestämmelserna i 21 kap. 3 § OSL och 21 kap. 5 § OSL. Dessa bestämmelser är tillämpliga inom hela den offentliga sektorn. Enligt 21 kap. 3 § OSL gäller sekretess för uppgift om en enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt, den enskildes telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med denne samt för motsvarande uppgifter om den enskildes anhöriga, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denna kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs. Enligt 21 kap. 5 § OSL gäller sekretess för uppgift som rör en utlänning, om det kan antas att ett röjande av uppgiften skulle medföra fara för att någon utsätts för övergrepp eller lider annat allvarligt men som föranleds av förhållandet mellan utlänningen och en utländsk stat eller myndighet eller organisation av utlänningar. Då de nämnda sekretessbestämmelserna är tillämpliga inom hela den offentliga sektorn bör uppgifter som omfattas av sekretessbestämmelserna kunna lämnas ut från CSN till en kommun med stöd av bestämmelsernas skaderekvisit. I båda fallen kan 6 kap. 5 § OSL aktualiseras. Enligt den bestämmelsen är alltså en myndighet skyldig att på begäran av en annan myndighet lämna uppgifter som den förfogar över, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång. Någon särskilt reglerad uppgiftsskyldighet bedöms därför inte vara nödvändig.

9.5 Vissa justeringar på förordningsnivå behövs för CSN:s behandling av personuppgifter

Regeringens bedömning: CSN bör, på annat sätt än genom direktåtkomst, få lämna ut personuppgifter elektroniskt till kommunerna när det är fråga om viss studiestödsinformation.

Promemorians förslag: Överensstämmer delvis med regeringens bedömning. I promemorian föreslås dock att CSN elektroniskt, på annat sätt än genom direktåtkomst, utöver vissa studiestödsuppgifter även ska

Prop. 2016/17:158 få lämna personuppgifter från Migrationsverket om tillstånd att vistas i Sverige till kommunerna.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Kammarrätten i Göteborg, Migrationsverket* och *Försäkringskassan* har inga invändningar motförslaget.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) instämmer i bedömningen i promemorian om vikten av god information och vägledning till den enskilde, för att studiestartsstödet ska ha avsedd rekryterande effekt. Myndigheten framför dock att den rättsliga grunden för CSN att behandla personuppgifter avseende personer, som tidigare inte har förekommit i något ärende hos CSN bör förtydligas. Myndigheten föreslår därför en ändring i studiestödsdatalagen (2009:287).

CSN avstyrker det som sägs i promemorian om att CSN ska försäkra sig om att det, hos de kommuner till vilka CSN får lämna ut uppgifter elektroniskt, finns en adekvat behörighetskontroll för kommunens hantering av ärenden om studiestartsstöd. Detta ansvar åvilar redan den personuppgiftsansvariga på den mottagande myndigheten, d.v.s. kommunen.

Två remissinstanser, CSN och *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*, förespråkar direktåtkomst till uppgifter. CSN anser att Arbetsförmedlingen och Migrationsverket bör ges rätt att bereda CSN direktåtkomst till de uppgifter, som omfattas av myndigheternas uppgiftsskyldighet gentemot CSN och att CSN bör ges rätt att bereda kommunerna direktåtkomst till de uppgifter, som kommunerna behöver för sin hantering av ärenden enligt den föreslagna lagen. För att kommunen ska kunna vägleda individer om studieekonomiska förutsättningar anser SKL att det behövs direktåtkomst till elektronisk information från CSN och Migrationsverket vad gäller personuppgifter samt ett webbaserat systemstöd vad gäller ärendehantering.

Datainspektionen anser att kommunen inte har mandat att behandla personuppgifter som inte behövs för kommunens prövning. Enligt promemorian ska CSN elektroniskt lämna ut uppgifter från Migrationsverket om tillstånd att vistas i Sverige till kommunerna. Eftersom de sistnämnda personuppgifterna inte behövs för kommunernas prövning, ställer sig Datainspektionens frågande till vilket rättsligt stöd det finns för kommunerna att behandla dessa personuppgifter och för CSN att lämna ut dessa uppgifter till kommunerna. Datainspektionen ställer sig även frågande till vilket rättsligt stöd Migrationsverket har att lämna ut personuppgifter till CSN innan en ansökan om studiestartsstöd har getts in till CSN. Datainspektionen avstyrker förslagen i dessa delar. Datainspektionen vill också erinra om den nya dataskyddsförordningen som kommer att börja tillämpas den 25 maj 2018 och konstaterar bl.a. att förslaget måste prövas mot förordningens regler.

Skälen för regeringens bedömning

Tillämpliga dataskyddsregleringar

För handläggning av ärenden om studiestartsstöd kommer det att krävas behandling av vissa personuppgifter. Om personuppgifterna behandlas helt eller delvis automatiserat eller om de ingår i eller är avsedda att ingå

i en strukturerad samling av personuppgifter som är tillgängliga för sökning eller sammanställning enligt särskilda kriterier blir personuppgiftslagen (1998:204, PUL) tillämplig. Genom PUL har Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (dataskyddsdirektivet) genomförts i svensk rätt. Syftet med direktivet är att skapa en hög och likvärdig skyddsnivå för behandlingen av personuppgifter i EU:s medlemsstater i syfte att avskaffa hinder mot flöden av personuppgifter inom den inre marknaden (ingresspunkt 8 och 10). Syftet med PUL är att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks genom behandling av personuppgifter (1 §). PUL är dock subsidiär, dvs. om det i en annan lag eller i en förordning finns bestämmelser som avviker från PUL, ska de bestämmelserna gälla (2 §).

Avvikande bestämmelser finns bl.a. i s.k. registerförfattningar, dvs. författningar som reglerar personuppgiftsbehandling på avgränsade områden. Exempel på sådana författningar är studiestödsdatalagen (2009:287) och den anslutande studiestödsdataförordningen (2009:321). Studiestödsdatalagen tillämpas vid behandling av personuppgifter i CSN:s studiestödsverksamhet. I den mån PUL innehåller bestämmelser om behandling av personuppgifter som saknar motsvarighet i studiestödsdatalagen ska PUL tillämpas vid behandling av personuppgifter i studiestödsverksamheten (1 och 2 §§ studiestödsdatalagen).

Som närmare kommer att utvecklas nedan kommer PUL att vara tillämplig hos kommunerna i deras verksamhet att rekrytera vuxna till studier med hjälp av studiestartsstödet och studiestödsdatalagen och studiestödsdataförordningen kommer att vara tillämplig i CSN:s verksamhet att bl.a. pröva ansökningar om studiestartsstöd.

Ett informationsstöd behövs för att underlätta administrationen kring stödet

För att administrationen kring stödet ska vara effektiv är det viktigt att uppgifter kan efterfrågas på ett snabbt och enkelt sätt, liksom att överföringen av ansökningar och kommunala beslut till CSN fungerar smidigt. CSN bör därför tillhandahålla ett informationssystem i vilket kommunen både kan efterfråga uppgifter och hantera överföringen av ansökningar och kommunala beslut till CSN. I detta informationssystem bör tekniska lösningar, som ger möjlighet till snabb överföring av information eftersträvas, för att i så stor utsträckning som möjligt underlätta myndigheternas arbete. Både CSN och kommunen har enligt 31 § PUL ansvar att vidta lämpliga tekniska och organisatoriska åtgärder för att skydda de personuppgifter som behandlas. Dessa frågor bör således beaktas av CSN och kommunerna i det fortsatta arbetet med att ta fram informationssystemet och i den framtida hanteringen av dessa ärenden.

Nedan utvecklas vilka uppgifter respektive myndighet kommer att kunna behandla inom ramen för verksamheten med studiestartsstöd. Med behandling avses varje åtgärd eller serie av åtgärder som vidtas i fråga om personuppgifter, vare sig det sker på automatisk väg eller inte, t.ex. insamling, registrering, organisering, lagring, bearbetning eller ändring, återvinning, inhämtande, användning, utlämnande genom översändande,

Prop. 2016/17:158 spridning eller annat tillhandahållande av uppgifter, sammanställning eller samkörning, blockering, utplåning eller förstöring.

Behandling av personuppgifter i ärenden om studiestartstöd hos CSN

Som framgått regleras CSN:s behandling av personuppgifter i myndighetens studiestödsverksamhet i studiestödsdatalagen och i studiestödsdataförordningen. Då studiestartstöd är ett studiestöd kommer dessa författningar att bli tillämpliga på CSN:s behandling av personuppgifter i verksamheten med studiestartstöd. Enligt 4 § studiestödsdatalagen får personuppgifter behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet om det behövs för att bl.a. handlägga ärenden i den verksamheten, administrera handläggningen, förbereda handläggningen, informera studiestödsberättigade om studiestödsförmåner och studiesociala förmåner, ta fram och distribuera bevis om studiestöd för studier till studerande, eller anmäla oegentligheter inom studiestödsverksamheten till ett offentligt organ som har att utreda eller beivra oegentligheterna. Personuppgifter som behandlas för nämnda syften får även behandlas bl.a. genom att lämnas ut till den registrerade själv och, i den utsträckning skyldighet för Centrala studiestödsnämnden att lämna uppgifter följer av lag eller förordning, till andra.

Enligt motiven till studiestödsdatalagen tillkom lagen bl.a. för att även en verksamhet som innefattar behandling av ett stort antal kategorier mindre integritetskänsliga uppgifter, som samlats in för ett bestämt ändamål, kan innebära betydande risker för den personliga integriteten. Detta eftersom förekomsten av ett stort antal, var och en för sig harmlösa, uppgifter ger stora möjligheter att för nytillkomna syften göra omfattande sammanställningar av uppgifterna som innehåller mycket information om de registrerade. Regelverket är bl.a. utformat så att största möjliga hänsyn tas till de särskilda integritetsrisker som myndighetens verksamhet innebär utan att i onödan hindra myndighetens effektivitet (jfr prop. 2008/09:96 s. 28 f.).

I studiestödsdatalagen finns särskilda begränsningar för behandling av s.k. känsliga personuppgifter, dvs. uppgifter som avslöjar bl.a. etniskt ursprung och hälsa. Sådana uppgifter får behandlas bl.a. för att handlägga ärenden i studiestödsverksamheten om uppgifterna har lämnats i ett sådant ärende eller behövs för handläggningen av ett sådant ärende (6 §). I lagen finns också en bestämmelse som innebär att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om villkoren för elektronisk tillgång till personuppgifter för den som arbetar i CSN:s studiestödsverksamhet. Sådan tillgång ska begränsas till vad som behövs för att han eller hon ska kunna fullgöra sina arbetsuppgifter inom studiestödsverksamheten. CSN ska också se till att elektronisk tillgång till personuppgifter dokumenteras och att myndigheten systematiskt och återkommande kontrollerar om någon obehörig åtkomst till uppgifterna har förekommit (9 §).

När det gäller de uppgifter som CSN kommer att behandla i ärenden om studiestartstöd gör regeringen bedömningen att det i stor utsträckning kommer att handla om uppgifter som var för sig inte är integritetskänsliga. Det kommer dock att röra sig om behandling av en förhållandevis stor mängd personuppgifter och det kan också förekomma känsliga

uppgifter om exempelvis sjukdomsperioder eller uppgifter som den registrerade kan uppleva som känsliga om exempelvis ekonomiska förhållanden (jfr prop. 2008/09:96 s. 29). Den behandling av personuppgifter som kommer att förekomma i ärenden om studiestartsstöd bör enligt regeringens bedömning inte skilja sig nämnvärt från den personuppgiftsbehandling som redan sker i ärenden om studiemedel, varken när det gäller vilka uppgifter som behandlas eller vilket intrång i den personliga integriteten som behandlingen innebär. Den enda skillnaden är att CSN kommer att behöva behandla uppgifter om att en person är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen och sådana ytterligare uppgifter från Arbetsförmedlingen som kan tillkomma för att pröva om en person tillhör målgruppen för stödet.

Behandling av personuppgifter hos uppgiftsskyldiga myndigheter och lärosäten

Arbetsförmedlingen får enligt 5 § 1 lagen (2002:546) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten behandla personuppgifter för tillhandahållande av information som behövs inom CSN:s verksamhet som underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd. I 6 § förordningen (2002:623) om behandling av personuppgifter i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten specificeras vilka uppgifter som får behandlas för att tillhandahålla CSN information. Det handlar om namn, person- eller samordningsnummer, adress, e-postadress och telefonnummer. Därutöver får för detta ändamål de personuppgifter behandlas som framgår av vissa i bestämmelsen angivna författningar. Regeringen avser att i det fortsatta förordningsarbetet möjliggöra för Arbetsförmedlingen att till CSN lämna ut sådana uppgifter som utgör en förutsättning för att den enskilde ska kunna komma i åtnjutande av den förmån som studiestartsstödet utgör. Med hänsyn till att den enskilde själv kommer att ha ansökt om studiestartsstödet och det integritetsskydd som studiestödsdatalogens bestämmelser är avsedda att ge den enskilde gör regeringen bedömningen att behovet för CSN att få behandla sådana uppgifter i verksamheten som rör studiestartsstödet överväger de eventuella integritetsintrång som behandlingen möjligtvis skulle kunna innebära för den enskilde.

Vidare får Migrationsverket enligt 11 och 12 §§ utlänningsdatalogen (2016:27) behandla personuppgifter för vissa där angivna ändamål, bl.a. om det behövs för handläggning av ärenden. Personuppgifter som behandlas enligt 11 och 12 §§ utlänningsdatalogen får enligt 13 § samma lag även behandlas när det är nödvändigt för att tillhandahålla information till en annan myndighet, om uppgifterna lämnas med stöd av lag eller förordning. Regeringen har i föregående avsnitt gjort bedömningen att det på förordningsnivå bör regleras att Migrationsverket bör ha sådan uppgiftsskyldighet för vissa uppgifter gentemot CSN.

Regeringen anser dock inte att det finns skäl att för CSN möjliggöra sådan direktåtkomst till uppgifterna från Migrationsverket och Arbetsförmedlingen som CSN har föreslagit. Det finns tekniska lösningar där uppgiftslämnandet sker genom att de utlämnande myndigheterna snabbt reagerar på en begäran om utfående av vissa efterfrågade uppgifter. Regeringen anser att sådana lösningar är att föredra från integritetssyn-

Prop. 2016/17:158 punkt i stället för att CSN ska ges möjlighet att på egen hand söka efter informationen direkt i Migrationsverkets och Arbetsförmedlingens databaser. Personuppgifter som lämnas från dessa myndigheter till CSN får behandlas i CSN:s studiestödsverksamhet enligt bestämmelserna i studiestödsdatalagen.

Regeringen har i föregående avsnitt även gjort bedömningen att Försäkringskassan bör ha uppgiftsskyldighet gentemot CSN för vissa uppgifter som behövs för att CSN ska kunna handlägga ärenden om studiestartsstöd. Att Försäkringskassan får behandla personuppgifter för detta ändamål följer av 114 kap. 8 § 1 socialförsäkringsbalken. Av 11 § i samma kapitel följer att även att känsliga personuppgifter får behandlas för något av de ändamål som anges i bl.a. 8 § om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet. I 21 § i samma kapitel anges vidare att CSN får ha direktåtkomst till socialförsäkringsdatabasen i den utsträckning det behövs för att inhämta underlag för beslut om och kontroll av förmåner, ersättningar och andra stöd åt enskilda.

CSN kommer också att få del av vissa personuppgifter från Skatteverket. Enligt 2 kap. 8 § lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet får en myndighet ha direktåtkomst till uppgift om person- eller samordningsnummer, namn, adress, folkbokföringsfastighet, lägenhetsnummer, distrikt och folkbokföringsort samt avregistrering från folkbokföringen.

För läroanstalterna föranleder förslaget om ett nytt studiestartsstöd inte något nytt när det gäller deras behandling av personuppgifter. De uppgifter som läroanstalterna föreslås vara skyldiga att lämna till CSN i ärenden om studiestartsstöd är sådana som behövs bl.a. för att säkerställa att en sökande bedriver studier och att rätt stöd lämnas. Det kan t.ex. handla om uppgifter om utbildning, studietid och studieresultat. Sådana uppgifter lämnas idag i ärenden om studiemedel. Det bör enligt regeringens bedömning som regel inte förekomma några känsliga personuppgifter bland dessa uppgifter och uppgifterna kan således behandlas med stöd av 10 § PUL. Där anges bl.a. att personuppgifter får behandlas om behandlingen är nödvändig bl.a. för att en arbetsuppgift av allmänt intresse ska kunna utföras eller för att den personuppgiftsansvarige eller en tredje man till vilken personuppgifter lämnas ut ska kunna utföra en arbetsuppgift i samband med myndighetsutövning.

CSN bör kunna behandla vissa personuppgifter också för att lämna ut dem till kommunen

Som framgått tidigare är skälen för kommunernas delaktighet i arbetet med studiestartsstödet och beslutsfattande i fråga om vissa av målgruppskriterierna, att kommunerna har till uppgift att verka för att vuxna deltar i utbildning och erbjuda studie- och yrkesvägledning och vägledning om studieekonomiska förutsättningar. Studiestartsstödet underlättar detta arbete. För att satsningen ska lyckas är det avgörande att kommunen kan ge god och tydlig vägledning och information vad gäller studieplanering, studieplats och studieekonomi, något som också framförs av CSN. Den som rekryteras till studier ska inte behöva leva i någon längre ovisshet kring studieekonomin, med risk för avhopp. Av effektivitetsskäl, bör därför kommunala handläggare kunna få uppgifter om tidigare studiestöd

elektroniskt från CSN. Sådana uppgifter omfattas inte av sekretess (se vidare avsnittet 9.6). Av 4 § andra stycket studiestödsdatalagen framgår att personuppgifter som behandlas för bl.a. handläggning av ärenden i CSN:s verksamhet även får behandlas i den utsträckning skyldighet för CSN att lämna uppgifter följer av lag eller förordning. Enligt 6 kap. 5 § OSL är en myndighet skyldig att på begäran av en annan myndighet lämna en uppgift som den förfogar över, om inte uppgiften är sekretessbelagd eller det skulle hindra arbetets behöriga gång. Nu aktuella uppgifter får således på begäran av en kommun behandlas av CSN för att lämnas ut till kommunen (jfr prop. 2008/09:96 s. 80).

I promemorian föreslogs också att uppgifter från Migrationsverket om tillstånd att vistas i Sverige skulle lämnas från CSN till kommunen. Som *Datainspektionen* påpekar kan dock det rättsliga stödet för promemorians förslag i denna del ifrågasättas. Även CSN har haft synpunkter i detta avseende. Uppgiften om tillstånd att vistas i Sverige är enligt regeringens mening inte en uppgift som är direkt väsentlig för kommunens prövning. Vidare får CSN inte inhämta uppgifter från andra myndigheter enbart för att vidarebefordra dem till en kommun. Det blir således inte aktuellt för Migrationsverket att lämna uppgift om tillstånd att vistas i Sverige till CSN förrän en ansökan om studiestartsstöd inkommit till CSN och det finns ett ärende om studiestartsstöd att handlägga där. Enligt motsvarande resonemang kommer CSN inte heller att kunna hämta in personuppgifter från Skatteverket enbart för att vidarebefordra dem till kommunen. Om uppgifterna tidigare har förekommit i ett ärende om studiestöd hos CSN kan däremot CSN vidarebefordra dem till kommunen med stöd av 4 § studiestödsdatalagen. I de fall uppgifterna inte kan vidarebefordras har dock kommunen själv direktåtkomst till uppgifterna enligt 2 kap. 8 § lagen om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet.

Regeringen avser att i arbetet med kompletterande bestämmelser på förordningsnivå tydliggöra vilka personuppgifter som CSN får lämna ut elektroniskt till en kommun. Regeringen anser dock inte att kommunerna, som SKL och CSN efterfrågar, bör ges direktåtkomst till uppgifterna hos CSN. Som nämnts tidigare finns det tekniska lösningar där uppgiftslämnandet sker genom att de utlämnande myndigheterna snabbt reagerar på en begäran om utfående av vissa efterfrågade uppgifter. Regeringen anser att sådana lösningar är att föredra från integritetssynpunkt i stället för att kommunerna ska ges möjlighet att på egen hand söka efter informationen direkt i CSN:s databaser.

Personuppgifter i ärenden om studiestartsstöd hos kommunen behandlas med stöd av PUL

För sådana personuppgifter som kommunen kommer att behandla i sin rekryterande verksamhet enligt lagen om studiestartsstöd blir PUL tillämplig. I PUL finns det bestämmelser om grundläggande krav för behandling av personuppgifter (9 §). Där anges bl.a. att personuppgifter ska samlas in bara för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål, att personuppgifter inte ska behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilken uppgifterna samlades in, att de personuppgifter som behandlas ska vara adekvata och relevanta i förhållande till ända-

målen med behandlingen och att inte fler uppgifter behandlas än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med behandlingen. Av lagen framgår också när behandling av personuppgifter är tillåten (10 §). Av särskilt intresse är 10 § första stycket PUL, där det anges att personuppgifter får behandlas om behandlingen är nödvändig bl.a. för att en arbetsuppgift av allmänt intresse ska kunna utföras eller den personuppgiftsansvarige eller en tredje man till vilken personuppgifter lämnas ut ska kunna utföra en arbetsuppgift i samband med myndighetsutövning. I PUL finns också ett generellt förbud mot behandling av känsliga personuppgifter (13 §). Med känsliga personuppgifter avses personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, eller medlemskap i fackförening. Det är också förbjudet att behandla sådana personuppgifter som rör hälsa eller sexualliv. Behandling av känsliga personuppgifter är dock tillåten enligt de undantag som anges i PUL (13–19 §§ PUL). Känsliga personuppgifter får också behandlas av en myndighet i löpande text om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för handläggningen av det (20 § PUL och 8 § personuppgiftsförordningen (1998:1191, PUF). Känsliga personuppgifter bör som regel inte förekomma hos kommunen i ett ärende om studiestartsstöd. Om det ändå förekommer sådana, t.ex. i ansökan, finns det rättsligt stöd för kommunens behandling av känsliga personuppgifter i 8 § PUF.

Kommunens uppgifter att rekrytera personer till studier, pröva om den sökande har sådan utbildningsbakgrund och sådant utbildningsbehov som behövs för att kunna omfattas av stödet och därutöver kunna ge de som bedöms tillhöra målgruppen god studievägledning och studieekonomisk vägledning är angelägen. Eftersom de aktuella uppgifterna är väsentliga för att kommunen ska kunna rekrytera personer med kort tidigare utbildning och stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå till studier bedömer regeringen att intresset av att kommunen får behandla dessa uppgifter överväger det integritetsintrång som behandlingen trots allt ändå skulle kunna innebära för enskilda.

Hur kommer behandlingen av personuppgifter att påverkas när dataskyddsdirektivet ersätts av dataskyddsförordningen?

I syfte att ytterligare harmonisera och effektivisera skyddet för personuppgifter inom EU antog Europaparlamentet och rådet under våren 2016 en ny förordning, Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning). Förordningen, nedan kallad dataskyddsförordningen, kommer att ersätta dataskyddsdirektivet och ska tillämpas från och med den 25 maj 2018. Förordningen medför också att bl.a. PUL och PUF kommer att upphävas. *Datainspektionen* har bl.a. framfört att oavsett om behandling av personuppgifter idag utförs med stöd av en särskild registerförfattning eller personuppgiftslagen måste dataskyddsförordningen beaktas och analyseras som helhet. Myndigheten efterfrågar därför en analys av vilken behandling som är tillåten med direkt tillämpning av dataskyddsförordningen.

En särskild utredare har fått regeringens uppdrag att föreslå sådana anpassningar och kompletterande författningsbestämmelser på generell nivå som dataskyddsförordningen ger anledning till. Syftet är att säkerställa att det finns en ändamålsenlig och välbalanserad kompletterande nationell reglering om personuppgiftsbehandling på plats när förordningen börjar tillämpas (dir. 2016:15). Utredningen, som tagit sig namnet Dataskyddsutredningen, ska redovisa sitt uppdrag senast den 12 maj 2017. Regeringen har vidare gett en särskild utredare i uppdrag att föreslå kompletterande regleringar för behandling av personuppgifter inom utbildningsområdet, med undantag för forskningsverksamhet. Syftet är att regleringen ska möjliggöra en ändamålsenlig behandling av personuppgifter inom utbildningsområdet samtidigt som den skyddar den enskildes fri- och rättigheter (dir. 2016:63). I uppdraget ingår bl.a. att se över vilka anpassningar av studiestödsdatalagen och studiestödsdataförordningen som behövs med anledning av dataskyddsförordningen, den generella reglering som Dataskyddsutredningen kommer att föreslå och de övriga förslag utredaren kan komma att lämna samt att lämna de författningsförslag som behövs. Utredningen, som har tagit sig namnet Utbildningsdatautredningen, ska redovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 2017.

Regeringen avser att följa utvecklingen på dataskyddsområdet nogga. Om några justeringar blir nödvändiga i fråga om personuppgiftsbehandlingen i ärenden om studiestartsstöd kommer regeringen att återkomma till denna fråga.

9.6 Den befintliga sekretessregleringen är tillräcklig

Regeringens bedömning: Den befintliga regleringen i offentlighets- och sekretesslagen är tillräcklig i ärenden om studiestartsstöd.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot bedömningen. Detta gäller bl.a. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*, *Kammarrätten i Göteborg*, *Arbetsförmedlingen*, *Migrationsverket* och *Försäkringskassan*.

Skälen för regeringens bedömning

Kommer sekretess att gälla i ärenden om studiestartsstöd hos CSN?

Offentlighetsprincipen innebär att allmänheten och massmedierna ska ha insyn i statens och kommunernas verksamhet. Denna princip kommer till uttryck i grundlag, bl.a. genom reglerna i 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF) om envars rätt att ta del av allmänna handlingar. Enligt 2 kap. 2 § TF får rätten att ta del av allmänna handlingar begränsas endast om det är påkallat med hänsyn till vissa angivna intressen, t.ex. skyddet för enskilds personliga och ekonomiska förhållanden. En sådan begränsning

Prop. 2016/17:158 ska enligt 2 kap. 2 § andra stycket TF anges noga i en bestämmelse i en särskild lag eller, om det i visst fall är lämpligare, i en annan lag vartill den särskilda lagen hänvisar. Den särskilda lagen är OSL.

I ärende om studiestöd och i ärende hos CSN om lån till hemutrustning för flyktingar och vissa andra utlänningar gäller enligt 28 kap. 9 § OSL sekretess för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. I andra ärenden än sådana om studiestöd under sjukdom gäller sekretessen inte beslut i ärendet. För uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Då ärenden om studiestartsstöd föreslås vara en ny form av studiestöd gör regeringen bedömningen att uppgifter i sådana ärenden kommer att omfattas av samma sekretessbestämmelser som idag gäller i andra ärenden om studiestöd. I ärenden om studiestartsstöd kan det förekomma uppgifter av känslig natur om såväl en enskilds personliga som ekonomiska förhållanden. Det kan t.ex. handla om uppgifter om den enskildes hälsa när det gäller studiestartsstöd under sjukdom.

Bestämmelserna i 28 kap. 9 § OSL om sekretess för uppgifter i ärenden om studiestöd är utformade på så sätt att det råder en presumtion för offentlighet. I förarbetena till denna bestämmelse anges att i ärenden om studiestöd kan det förekomma uppgifter om enskilds både personliga och ekonomiska förhållanden av känslig natur, t.ex. om sjukdom eller annan liknande orsak till studieavbrott eller till nedsättning av förmåga att återbetala studiemedel. Det har inte bedömts komma ifråga att skilja mellan ärenden som rör återbetalningspliktiga studiemedel och övriga studiestödsärenden. Sekretess ska dock gälla endast om det kan antas att den enskilde lider skada eller men om uppgiften röjs. Ett sådant rekvisit leder till att det stora flertalet uppgifter, som föreligger i studiestödsärenden och som avser ekonomiska förhållanden, får lämnas ut (prop. 1979/80:2 Del A s. 267). Som framgått ovan gäller vidare sekretess inte för sådana beslut i ärenden som inte avser studiestöd under sjukdom.

Det behöver införas sekretessbrytande bestämmelser för att uppgifter ska kunna lämnas från andra myndigheter till CSN

Hos Försäkringskassan gäller sekretess bl.a. för uppgift om en enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i ärende enligt lagstiftningen om allmän försäkring (28 kap. 1 § OSL). Enligt en s.k. minimiskyddsbestämmelse i 21 kap. OSL, dvs. en sekretessbestämmelse som är tillämplig inom hela offentliga sektorn, gäller vidare sekretess för uppgift som rör en utlänning, om det kan antas att ett röjande av uppgiften skulle medföra fara för att någon utsätts för övergrepp eller lider annat allvarligt men som föranleds av förhållandet mellan utlänningen och en utländsk stat eller myndighet eller organisation av utlänningar (21 kap. 5 § OSL). Utöver vad som följer av sistnämnda paragraf gäller enligt 37 kap. 1 § OSL sekretess i verksamhet för kontroll över utlänningar och i ärende om svenskt medborgarskap för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde

eller någon närstående till denne lider men. Beträffande beslut i sådana ärenden gäller sekretessen endast för uppgifter i skälen.

Försäkringskassan kan lämna uppgifter till CSN om exempelvis sjukdom och Migrationsverket kan lämna t.ex. känsliga uppgifter som kan finnas i Migrationsverkets klassificeringssystem om klassning av tillstånd eller annat bevis om rätt att vistas i Sverige till CSN om ett utlämnande bedöms förenligt med skaderekvisitet eller om det finns sekretessbrytande bestämmelser. Enligt 10 kap. 28 § OSL hindrar inte sekretess att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Som nämns i avsnitt 9.4 avser regeringen att i förordning reglera att nämnda myndigheter ska ha en skyldighet att till CSN lämna sådana uppgifter som behövs för CSN:s handläggning av ärenden om studiestartsstöd.

När det gäller uppgifter som CSN för sin prövning behöver få från Arbetsförmedlingen om huruvida en person som har ansökt om studiestartsstöd är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen gör regeringen följande bedömning. I ärende om bl.a. arbetsförmedling gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men. Sekretessen gäller dock inte beslut i ärende (28 kap. 11 § OSL). Enligt sekretessbestämmelsen gäller ett omvänt skaderekvisit, dvs. det finns en presumtion för sekretess, och redan den uppgiften att en person är anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen har i praxis ansetts omfattas av sekretess (RÅ 1994 not 295 och JO 2001/2002 s. 466 ff.). Även Arbetsförmedlingen bör dock kunna lämna CSN de uppgifter som CSN behöver för sin handläggning med stöd av den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 28 § OSL, där det anges att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas vidare till en annan myndighet, om uppgiftsskyldigheten följer av lag eller förordning. Som nämnts tidigare avser regeringen att i förordning reglera en sådan uppgiftsskyldighet.

Är sekretesskyddet hos CSN tillräckligt för uppgifter som myndigheten får från andra myndigheter?

En av flera grundläggande principer i sekretessregleringen är att sekretess som huvudregel inte följer med en uppgift när den lämnas till en annan myndighet. Huvudregeln är således att om en myndighet får en sekretessreglerad uppgift från en annan myndighet, gäller sekretess för uppgiften hos den mottagande myndigheten endast om sekretess följer av en s.k. primär sekretessbestämmelse som är direkt tillämplig hos den mottagande myndigheten eller av en bestämmelse om överföring av sekretess. Motsvarande gäller om en myndighet har elektronisk tillgång till en sekretessreglerad uppgift hos en annan myndighet (7 kap. 2 § OSL). Bakgrunden till detta är att behovet av och styrkan i en sekretess inte kan bestämmas enbart med hänsyn till sekretessintresset. Detta måste i varje sammanhang vägas mot intresset av insyn i myndigheternas verksamhet. Denna avvägning kan mycket väl utfalla på annat sätt utanför det område där en sekretessregel gäller än innanför området. Offentlighetsintresset kan således kräva att de uppgifter som behandlas som hemliga hos en myndighet är offentliga hos en annan myndighet

Prop. 2016/17:158 som har inhämtat dem hos den förstnämnda (prop. 1979/80: 2 Del A s. 75 f.).

När det gäller studiestartsstöd innebär detta, på samma sätt som idag redan gäller för andra ärenden om studiestöd, att uppgifter som omfattas av sekretess hos andra myndigheter och som lämnas till CSN för att behandlas i ett ärende om studiestartsstöd kommer att omfattas av sekretess hos CSN, om skaderekvisitet i 28 kap. 9 § OSL är uppfyllt.

Vid bedömningen av om uppgifter som omfattas av sekretess hos Arbetsförmedlingen också omfattas av sekretess i ett ärende om studiestartsstöd anser regeringen att det bör beaktas att det är en grundläggande förutsättning för att få ett sådant stöd att personen i fråga har varit anmäld som arbetssökande under en viss tid. Därtill kan vissa ytterligare uppgifter tillkomma i enlighet med de villkor som kan regleras på förordningsnivå. Sådana uppgifter måste således finnas redan i den enskildes ansökan och kommer också att vara offentliga i CSN:s beslut. Därutöver tillkommer att det skaderekvisit som gäller hos CSN innebär att det gäller en presumtion för offentlighet. Mot denna bakgrund görs bedömningen att sådana uppgifter inte är av den arten att de kommer att omfattas av sekretess hos CSN. Regeringen bedömer att detta är ett rimligt resultat vid en avvägning mellan intresset av sekretess och insyn i ärenden om studiestartsstöd och att det därför inte finnas någon anledning att göra någon ändring i 28 kap. 9 § OSL. Regeringen gör bedömningen att ett rakt skaderekvisit också är tillräckligt för sådana uppgifter som CSN kommer att få från Försäkringskassan och Migrationsverket.

Uppgifter i ärenden om studiestartsstöd hos kommunen

Tidigare har redogjorts för att en kommun behöver vissa uppgifter från CSN för sitt rekryterande arbete och för sin vägledning till enskilda som kan komma i fråga för stödet. När det gäller de uppgifter som en kommun föreslås få ta del av från CSN gör regeringen bedömningen att dessa uppgifter normalt inte omfattas av sekretess. Den sekretess som i undantagsfall skulle kunna bli aktuell är, som tidigare också nämnts i avsnitt 9.4, den som regleras i 21 kap. 3 § OSL och 21 kap. 5 § OSL och som är tillämplig i hela den offentliga sektorn, dvs. också hos kommuner. Någon ytterligare reglering bedöms därför inte vara nödvändig.

10 Överklagande av kommunens och CSN:s beslut och uppgiftskyldighet till Överklagandenämnden för studiestöd

Regeringens förslag: En upplysningsbestämmelse om att en kommuns beslut att avslå en ansökan om studiestartsstöd kan överklagas enligt bestämmelserna om laglighetsprövning i 10 kap. kommunallagen, ska finnas i den föreslagna lagen om studiestartsstöd.

CSN:s beslut om studiestartsstöd ska kunna överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS). Detsamma ska gälla för

beslut om återkrav av studiestartsstöd. ÖKS beslut med anledning av ett överklagande dit ska inte få överklagas.

I lagen om studiestartsstöd ska det finnas en upplysning om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om att andra myndigheter ska vara skyldiga att lämna ÖKS de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av lagen och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en lärosanstalts skyldighet att till ÖKS lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen om studiestartsstöd och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har inga invändningar mot förslaget. Endast ett fåtal remissinstanser kommenterar förslaget. *Domstolsverket* har inget att erinra. *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* vill dock betona att överprövningen kompliceras om kommunernas och CSN:s beslut ska fattas med stöd i kommunala riktlinjer och kommunalt fastställda tidsgränser.

Skälen för regeringens förslag

Kommunens beslut ska kunna överklagas genom laglighetsprövning

Studiestartsstödet är tänkt att kunna användas av kommunerna i deras rekryterande verksamhet och lämnas till personer som ingår i målgruppen för stödet. Som nämnts tidigare är studiestartsstödet, till skillnad från studiestöd som lämnas enligt studiestödslagen, inte är något generellt, rättighetsstyrt stöd. Detta eftersom studiestartsstöd endast föreslås kunna beviljas i mån av tillgängliga medel. Kommunen föreslås få sköta vissa delar av prövningen av vem som tillhör målgruppen för stödet. Med hänsyn till hur rekryteringsarbetet är tänkt att fungera (se avsnitt 9.1) får det i normalfallet förutsättas att kommunen kommer att besluta att den person som rekryterats till studier också uppfyller de målgruppskriterier som kommunen har att pröva. Om en kommun anser att en person inte uppfyller dessa kriterier bör alltså frågan om stödet sannolikt inte ens initieras. Om kommunen ändå finner att en sökande inte uppfyller de förutsättningar kommunen har att pröva, efter att kommunen har uppmannat någon att ansöka om stödet, ska kommunen avslå ansökan. Ett sådant beslut kan överklagas enligt bestämmelserna om laglighetsprövning i 10 kap. kommunallagen. Med laglighetsprövning menas rätten för varje medlem av en kommun att få lagligheten av vissa av kommunens beslut prövad genom att överklaga besluten till förvaltningsrätten (jfr 10 kap. 1 och 2 §§ kommunallagen). Om kommunen i sin prövning bedömer att den sökande inte uppfyller de villkor som kommunen har att pröva ska ansökan och beslutet därmed inte heller lämnas över till CSN. CSN anser att det blir svårt för en allmän förvaltningsdomstol att pröva beslut som bygger på lokala riktlinjer. Varken *Kammarrätten i Göteborg* eller *Domstolsverket* har dock invänt mot förslaget. Regeringen delar därför inte CSN:s oro över detta.

Om kommunen i sin prövning bedömer att den sökande uppfyller kraven avseende utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder ska kommunen överlämna sitt beslut tillsammans med den sökandes ansökan till CSN. CSN prövar då ärendet utifrån de övriga villkor för att någon ska anses tillhöra målgruppen för stödet och de övriga förutsättningar som behöver vara uppfyllda för att stödet ska kunna beviljas. Myndigheten kan i vissa fall då komma att avslå en ansökan av andra skäl, t.ex. om den studerande haft studiemedel under de senaste tre åren eller har sådana obetalda årsbelopp eller återkrav som ska leda till avslag.

CSN:s beslut ska kunna överklagas till ÖKS

CSN:s beslut om studiestartsstöd kan få stora konsekvenser för en enskild. CSN:s beslut om stödet bör därför kunna överklagas. Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) har till uppgift att pröva överklaganden av CSN:s beslut om beviljande av studiestöd och återkrav av studiestöd. ÖKS bör därför vara den instans som även prövar överklaganden av CSN:s beslut om studiestartsstöd. ÖKS:s beslut med anledning av ett överklagande dit bör, på samma sätt som gäller för beslut enligt studiestödslagen, inte få överklagas. Den föreslagna ordningen innebär således att ett avslagsbeslut från kommunen och ett avslagsbeslut från CSN kommer att prövas i olika instanser.

I promemorian föreslogs att en ansökan om studiestartsstöd skulle ges in av den sökande till den sökandes hemkommun inom den tid som kommunen bestämmer. CSN framför att det kan bli svårt för ÖKS att pröva CSN:s beslut om att en ansökan har kommit in i rätt tid med sådana kommunalt fastställda tidsgränser. Regeringen har i avsnitt 9.1 gjort bedömningen att det, till skillnad från promemorians förslag, inte finns något behov av att ha kommunalt fastställda tidsgränser för när en ansökan till kommunen senast ska ha kommit in.

I avsnitt 9.4 redogörs för att läroanstalter och vissa myndigheter bör vara skyldiga att lämna vissa uppgifter till CSN. I ärenden om studiestöd enligt studiestödslagen har läroanstalter och vissa myndigheter skyldighet att lämna uppgifter till ÖKS (6 kap. 6 och 7 §§ studiestödslagen och 6 kap. 13 och 13 a § studiestödsförordningen). Läroanstalter och sådana myndigheter som har uppgiftsskyldighet till CSN, bör därför enligt regeringens mening även ha motsvarande uppgiftsskyldighet i förhållande till ÖKS.

11 Kommunen bör få en årlig resursram

Regeringens bedömning: Varje kommun som önskar använda sig av studiestartsstödet i det rekryterande arbetet bör anmäla detta till CSN. CSN bör få meddela ytterligare föreskrifter om anmälan.

För varje kommun som har anmält att de önskar använda sig av studiestartsstödet bör CSN beräkna en särskild resursram. Omfördelningar mellan kommuner bör vara möjliga.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag och bedömning.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. Detta gäller bland annat *Centrala studiestödsnämnden (CSN)* och *Kils kommun*.

Statens skolverk tillstyrker i princip förslaget men tror att det initialt kommer att innebära en hel del förändringar för kommunerna. *Arbetsförmedlingen* är positiv till att den kommunala resursramen fördelas utifrån det lokala behovet, definierat som andel av samtliga arbetslösa som saknar gymnasieutbildning. Arbetsförmedlingen och Skolverket anser dock att det är oklart exakt vilka grupper som ska räknas med i underlaget.

Folkbildningsrådet anför att förslaget om att studiestartsstödet ska lämnas i den mån det finns tillgång på medel och att CSN ska beräkna en särskild resursram för varje kommun skapar en osäkerhet om hur stora medel det handlar om totalt. Folkbildningsrådet undrar om det blir tillgängligt för flertalet eller för bara en lite grupp.

Mittuniversitetet ser en risk i att medlen faktiskt tar slut i vissa kommuner, särskilt som arbetsmarknaden och möjligheterna för lågutbildade att få jobb ser olika ut i olika kommuner. Några kommuner, t.ex. *Västerås kommun* och *Härryda kommun*, påpekar också att medlen kan ta slut och framför att det blir svårt att planera verksamheten med en årlig resursram.

Täby kommun anför att den årliga resursramen för en kommun enbart är avsedd för just den kommunen och kommer inte att kunna fördelas mellan kommuner inom ett samverkansområde. Kommunen anser att det bör finnas lösningar som är applicerbara på kommuner som ingår i samarbetsområden och som möjliggör samverkan och fördelning av resurser även i fråga om studiestartsstödet.

Skälen för regeringens bedömning

För varje intresserad kommun bör CSN beräkna en särskild resursram

Studiestartsstöd är som tidigare nämnts inte ett generellt stöd som individer initialt ansöker om, utan det ska kunna användas inom ramen för kommunernas uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning. Eftersom studiestartsstödet vidare inte är ett rättighetsbaserat stöd bör stödet, som tidigare angetts, endast få lämnas i den mån det finns tillgängliga medel.

De medel som årligen avsätts för studiestartsstödet bör fördelas till kommunerna enligt en särskild fördelningsnyckel som bör beslutas av regeringen i det fortsatta förordningsarbetet. Eftersom stödet är frivilligt för kommunen bör varje kommun som önskar använda sig av studiestartsstödet i det rekryterande arbetet anmäla detta till CSN. CSN bör få meddela ytterligare föreskrifter om anmälan, exempelvis om hur och när en sådan anmälan bör ske. Med hänsyn till administrationen kring stödet kan det t.ex. också finnas skäl att en anmälan endast behöver ske en gång, dvs. att en kommun som en gång har anmält sådant intresse därefter inte behöver anmäla sådant intresse på nytt. För varje kommun

Prop. 2016/17:158 som har anmält att de önskar använda sig av studiestartsstödet i sitt rekryterande arbete bör CSN därefter beräkna en särskild resursram.

Täby kommun har efterfrågat en lösning som möjliggör fördelning av resurser när kommuner ingår i samverkansområden. Av bl.a. administrativa skäl och med hänsyn till att stödet är frivilligt för varje kommun att använda är det dock enligt regeringens mening inte lämpligt att fördelningen sker på något annat sätt än till enskilda kommuner. Att medlen fördelas ut per kommun bör emellertid inte innebära några problem för kommunal samverkan, eftersom själva stödet är kopplat till individen utifrån dennes hemkommun oavsett vilken kommun denne därefter studerar i. Det finns således inget som hindrar att en person som beviljas stödet därefter bedriver sina studier i en annan kommun inom samverkansområdet. Enligt den fördelningsprincip som regeringen föreslår bör också resurser kunna omfördelas mellan kommuner.

Resurser bör kunna omfördelas till andra kommuner

I det fall en kommun inte vill använda sig av stödet bör medel kunna omfördelas till andra kommuner. På så sätt säkerställs att resurser inte binds upp utan endast fördelas ut till intresserade kommuner. Detsamma bör även gälla om en kommun inte kan rekrytera tillräckligt många personer för att de avsatta medlen ska komma till användning. Därför bör även resurser för stödet inom ramen för budgetåret kunna omfördelas till andra kommuner. Möjligheten till sådan omfördelning är nödvändig för att medlen ska kunna användas effektivt. Omfördelningen bör kunna gå till kommuner som kan rekrytera fler till studier än vad deras ursprungliga anslag medger. Omfördelningen, liksom den övriga budgethanteringen, bör administreras av CSN. Hur resursfördelningen bör regleras avser regeringen att återkomma till i det fortsatta förordningsarbetet.

De ekonomiska ramarna bör ingå i CSN:s informations- och uppföljningssystem

Det kommer att bli en viktig uppgift för kommunerna att utveckla metoder för att använda sina resurser så att de kan användas på ett effektivt sätt och under hela året. För att kommunen ska kunna lämna ett säkert besked till den enskilde om studiefinansieringen krävs ett uppföljningssystem som löpande redovisar den ekonomiska ramen och hur mycket som har in-tecknats genom tidigare beslut. Ett sådant uppföljningssystem blir också ett bra verktyg för kommunerna i planeringen av sin rekryterande verksamhet och vid planeringen av utbildningsverksamheten. I likhet med vad som gällde för det tidigare rekryteringsbidraget bör CSN tillhandahålla ett informationssystem där kommunerna får en god översikt över beviljat och utbetalt studiestartsstöd samt kvarvarande medel. Med ett sådant webbaserat informationssystem får kommunen tillgång till nödvändig information om budgetläget. Med hjälp av denna information och med en god planering från kommunernas sida bör det i praktiken inte bli nödvändigt för CSN att avslå några ansökningar om studiestartsstöd p.g.a. att medlen tagit slut i en kommun. Ovanstående beskrivna uppföljningssystem bör, med anledning av vad bl.a. *Västerås kommun* och *Härjedalen kommun* anför, avsevärt förbättra planeringsförutsättningarna för kommunerna.

Regeringens förslag: CSN ska följa upp och utvärdera kommunernas rekryteringsarbete enligt lagen om studiestartsstöd. Kommunen ska dokumentera sitt rekryteringsarbete och lämna sådana uppgifter om rekryteringsarbetet till CSN som behövs för CSN:s uppföljning.

Det ska i lagen om studiestartsstöd tas in en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om den dokumentation som ska göras och om vilka uppgifter som ska lämnas.

Promemorians förslag och bedömning: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian görs bedömningen att det ska utredas om kommunerna bör åläggas att hålla ett uppföljningssamtal med alla som beviljas studiestartsstöd och uppbär stödet i mer än sex månader.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser berör frågan om uppföljning av reformen och ställer sig positiva till att uppföljning görs. Bland annat *Mittuniversitetet*, *Arbetsförmedlingen*, *Södertälje kommun* och *Lärarnas Riksförbund* påtalar vikten av sådan uppföljning.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) tillstyrker förslaget att myndigheten ska redovisa statistik samt följa upp och utvärdera kommunernas rekryteringsarbete.

Riksrevisionen, *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)* och *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)* lämnar synpunkter på hur uppföljningen av reformen ska göras och vad som ska ingå i en sådan uppföljning.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) anför att det i ett relativt tidigt stadium behöver planeras för insatser som en grund för uppföljning av reformen och studiestödsformen. En viktig del är att uppmärksamma kommunernas egen uppföljning av denna verksamhet.

Flera remissinstanser berör frågan om uppföljningssamtal hos kommunen. De allra flesta är positiva till ett sådant uppföljningssamtal, bl.a. *Länsstyrelsen i Jönköpings län*, *Länsstyrelsen i Västerbottens län*, *Mittuniversitetet*, *Helsingborgs kommun*, *Tingsryds kommun*, *Handikappförbunden*, *Landsorganisationen i Sverige* och *TCO*. Länsstyrelsen i Jönköping anser att uppföljningssamtal kan fylla flera funktioner, både som kontrollfunktion och som motivation och stöd till den enskilde. Länsstyrelsen i Västerbottens län och Handikappförbunden anser att ett uppföljningssamtal kan hållas ännu tidigare än som föreslagits.

Statens skolverk, som också är positiva till förslaget, anser att det även är önskvärt att de som avbryter utbildning med studiestartsstöd innan sexmånadersgränsen bör följas upp. Detta för att ta del av vilka skäl som ligger till grund för att avbryta studierna trots förmånliga villkor.

Folkbildningsrådet ställer sig mycket tveksam till att kommunen ska sköta uppföljningssamtalen och menar att detta borde vara ett uppdrag för varje utbildningsanordnare.

Umeå kommun är av en annan uppfattning än ovanstående remissinstanser och påtalar att alla elever inom komvux ska ha en individuell studieplan som anpassas efter varje persons behov och förutsättningar.

Skälen för regeringens förslag

Effekterna av studiestartsstödet bör noga följas upp

Studiestartsstödet är en stor satsning på att rekrytera individer med stora utbildningsbehov till studier. Det bör därför noggrant följas hur satsningen fortlöper och om stödet får avsedda effekter. Det innebär bl.a. att CSN bör följa upp kommunernas rekryteringsarbete, vilket CSN tillstyrker. Eftersom denna uppföljning kräver att CSN hämtar in uppgifter från kommunerna bör det regleras i lagen om studiestartsstöd att CSN ska följa upp och utvärdera kommunens rekryteringsarbete och att en kommun som väljer att använda studiestartsstödet ska dokumentera sitt rekryteringsarbete och lämna sådana uppgifter om rekryteringsarbetet till CSN som behövs för uppföljningen och utvärderingen. Detaljerna kring dokumentationen och de uppgifter som ska lämnas bör dock regleras på förordningsnivå, med stöd av den s.k. restkomptensen. Det bör därför i lagen om studiestartsstöd finnas en upplysning om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om den dokumentation som ska göras och om vilka uppgifter som ska lämnas till CSN. Skälet till att det räcker med en upplysningsbestämmelse är att stödet föreslås vara frivilligt för kommunerna att använda i sitt rekryterande arbete (se avsnitt 6.1). Enbart de kommuner som väljer att använda sig av stödet behöver därmed lämna de uppgifter som behövs för uppföljningen. Det rör sig därför enligt regeringens mening inte om något åliggande för kommunen.

De kommuner som väljer att använda studiestartsstödet i sitt rekryterande arbete måste dokumentera vissa uppgifter i samband med rekryteringen. Lämpligen kan såväl dokumentationen som överlämnandet av uppgifterna till CSN ske i samband med att ansökan och kommunens beslut lämnas till CSN. Uppgifterna bedöms inte vara integritetskänsliga i förhållande till CSN och kommunernas hantering av uppgifterna och överlämnandet till CSN bör därför kunna ske med stöd av PUL-bestämmelserna.

Regeringen gör även bedömningen att det finns behov av annan uppföljning. Särskilda uppföljningsuppdrag bör därför ges till lämpliga myndigheter. Uppföljningen bör, särskilt i de delar som gäller studiernas betydelse för etableringen på arbetsmarknaden, även kunna ligga till grund för eventuella justeringar av studiestartsstödet inriktning, regelverk och eventuellt även för tilldelningen av medel till kommunerna. *Riksrevisionen*, *IFAU* och *TCO* lämnar synpunkter på hur uppföljningen kan utformas. Regeringen avser att återkomma med sådana uppföljningsuppdrag och i det arbetet kommer de lämnade synpunkterna att analyseras ytterligare.

Uppföljningssamtal bör hållas med den studerande

De individer som rekryteras till studier med hjälp av studiestartsstödet kommer att vara personer som har kort utbildning och är studieovana. Det är därför viktigt att de studerande får extra stöd i sina studier. Ett

sådant stöd kan vara att kommunen under studietiden håller ett uppföljningssamtal med de studerande. I promemorian görs bedömningen att det ska utredas om kommunerna bör åläggas att hålla ett uppföljningssamtal med alla som beviljas studiestartsstöd och uppbär stödet i mer än sex månader. Ett flertal kommuner, bl.a. *Helsingborgs kommun* och *Tingsryds kommun*, framför att ett uppföljningssamtal kan vara positivt för de studerande. Regeringen delar denna uppfattning. Ett visst uppföljningsansvar redan finns i dag för kommunen som utbildningsanordnare. Enligt 20 kap. 8 § skollagen ansvarar hemkommunen för att det upprättas en individuell studieplan för varje elev. Enligt 2 kap. 16 § förordningen om vuxenutbildning ansvarar rektorn för att planen revideras och att hemkommunen informeras om revideringen. Regeringen avser att skyndsamt utreda om nuvarande reglering av den individuella studieplanen innehåller tillräckliga moment av uppföljning av studierna eller om obligatoriska uppföljningssamtal därutöver bör hållas med de studerande.

Regeringen föreslår i denna proposition inte något krav för de kommuner som väljer att använda studiestartsstödet i sitt rekryterade arbete att hålla uppföljningssamtal. I väntan på ett eventuellt förslag om ett sådant uppföljningssamtal som anges ovan, anser dock regeringen, mot bakgrund av den positiva remissopinionen, att starka skäl talar för att kommunerna bör hålla sådana samtal med den studerande. Detta eftersom målgruppen för stödet utgörs av personer som i många fall är studieovana. Syftet med ett sådant uppföljningssamtal kan vara att ge den studerande extra vägledning och stöd i sina studier, vilket skulle kunna uppfattas som positivt och stöttande, och därmed även bidra till att förbättra studieresultaten och genomströmningen. Ett uppföljningssamtal kan även utgöra en avstämning av om den studerande faktiskt bedriver aktiva studier i enlighet med vad som planerats. Ett sådant samtal skulle exempelvis genomföras antingen av kommunen inom ramen för sitt ansvar att rekrytera personer till studier, eller, i de fall kommunen också är utbildningsanordnare, i samband med sådana revideringar av den individuella studieplanen som kommunen är ansvarig för. Som bl.a. *Handikappförbunden* påpekar kan det finnas skäl att hålla uppföljningssamtal inte bara när någon uppburit stödet i sex månader utan även tidigare, eftersom samtalet bl.a. syftar till att ge extra vägledning och stöd. Ett sådant tidigare samtal skulle därför kunna uppfattas som positivt för den studerande.

Att hålla uppföljningssamtal är alltså inte något krav för kommunerna men däremot bör CSN i sin uppföljning särskilt undersöka om kommunerna har hållit uppföljningssamtal med den studerande, liksom innehållet i och utfallet av sådana samtal. Att kommunerna ska dokumentera och lämna sådana uppgifter till CSN bör därför regleras i det fortsatta förordningsarbetet. Att CSN får möjlighet att göra en sådan uppföljning är viktigt för uppföljningen av effekterna av denna studiestödsreform.

Folkbildningsrådet framför att ett eventuellt uppföljningssamtal bör genomföras av utbildningsanordnaren. Som anges i avsnitt 6.2 kan regeringen föreskriva om vid vilka läroanstalter och utbildningar studerande kan få studiestartsstöd. Om utbildningsanordnaren är någon annan än kommunen, t.ex. en folkhögskola, kan det inför kommunens uppföljningssamtal även vara lämpligt att kommunen har kontakt med utbildningsanordnaren. Det finns heller ingenting som hindrar att en sådan

Prop. 2016/17:158 utbildningsanordnare har uppföljningssamtal med den studerande. Formerna för ett sådant uppföljningssamtal skulle då exempelvis kunna tas fram i samråd med kommunen.

13 Möjligheten till avskrivning av studielån tagna vid behörighetsgivande studier avskaffas

13.1 Nuvarande reglering

Studielån inom studiemedelssystemet som tas i samband med behörighetsgivande studier inom t.ex. komvux eller inom folkbildningen kan till viss del skrivas av om den studerande går vidare till högskolestudier. Möjligheten till avskrivning av studielån omfattar även låntagare som studerar på högskolornas basår, dvs. enligt förordningen (2007:432) om behörighetsgivande förutbildning vid universitet och högskolor.

Förutsättningarna för att få avskrivning av studielån för tidigare studier regleras i 4 kap. 22 § studiestödslagen. Avskrivning får göras med en sjättedel av det först lånade beloppet för varje 60 högskolepoäng som kan ingå i en högskoleexamen och som låntagaren har genomfört med godkänt resultat. Den sammanlagda avskrivningen får dock omfatta högst hälften av det först lånade beloppet. Högst 180 högskolepoäng, motsvarande tre års heltidsstudier, ger grund för avskrivning. Möjligheten till avskrivning av lån gäller endast studiemedelstagare som har studiemedel med den generella bidragsnivån och som även tar lån. För dem som har studiemedlens högre bidragsnivå ges därför ingen möjlighet till avskrivning.

Det främsta syftet med att möjliggöra avskrivning av studielån för tidigare studier är att minska skuldsättningen för dem som har studerat med studielån på både grundskolenivå eller gymnasieskolenivå och därefter på eftergymnasial nivå. Ett annat skäl är att främja rekryteringen av studerande till framför allt naturvetenskapliga och tekniska studier (prop. 1999/2000:10 s. 121).

13.2 Möjligheten till avskrivning avskaffas till förmån för det nya studiestartsstödet

Regeringens förslag: Möjligheten att skriva av studielån tagna i samband med behörighetsgivande studier för studerande som går vidare till högskolestudier ska avskaffas.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Sveriges Kommuner och Landsting (SKL)*, *Centrala studiestödsnämnden (CSN)*,

Arbetsförmedlingen och *Statens skolverk*, tillstyrker eller har inget att invända emot förslaget. CSN delar promemorians bedömning att direkta subventioner, t.ex. i form av generösare bidrag, är mer träffsäkra och har en större effekt än indirekta subventioner i form av senare låneavskrivningar.

Flera av de remissinstanser som särskilt har kommenterat förslaget avstyrker dock eller har invändningar mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Kronofogdemyndigheten (KFM)*, *Universitets- och högskolerådet (UHR)*, *Högskolan i Skövde*, *Karlstads universitet*, *Mittuniversitetet*, *Uppsala universitet*, *Helsingborgs kommun*, *Malmö kommun*, *Folkbildningsrådet*, *Handikappförbunden*, *Vuxenutbildning i samverkan (ViS)*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges förenade studentkårer* och *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)*.

UHR, *Arbetsgivarverket* och *Länsstyrelsen i Jönköpings län* lyfter fram att det behövs mer utvärdering av avskrivningens effekt på rekryteringen till högskolestudier innan möjligheten tas bort.

Många remissinstanser, bl.a. *Uppsala universitet*, *UHR*, *Helsingborgs kommun*, *Malmö kommun*, *Folkbildningsrådet*, *Handikappförbunden*, *ViS*, *Svenskt Näringsliv*, *Sveriges förenade studentkårer* och *TCO*, ifrågasätter borttagandet av avskrivningen utifrån aspekten att rekryteringen till högskolestudier riskerar att försämrans.

UHR framhåller att möjligheten till avskrivning delvis avser andra grupper än det föreslagna studiestartsstödet. Möjligheten till avskrivning gäller alla personer som tar studielån i samband med behörighetsgivande studier till högskolan däribland studerande på basårutbildning. Lärosätena understryker enligt *UHR* vikten av basåret för breddad rekrytering. *UHR* anser att det finns en risk att ett avskaffande av möjligheten till avskrivning av studielån kan ha negativa effekter avseende rekrytering av underrepresenterade grupper till högskolan. Enligt *UHR* bör därför konsekvenserna av förslaget utredas ytterligare.

Kungl. Tekniska högskolan och *Landsorganisationen i Sverige (LO)* anser att ytterligare information om möjligheten att få lån avskrivna för behörighetsgivande studier kan öka rekryteringen till högskolestudier.

KFM, *Specialpedagogiska skolmyndigheten* och *LO* lyfter fram förslagets betydelse för studerandes skuldsättning. Vidare menar *KFM* att den aktuella regelförändringen riskerar att leda till att fler människor blir överskuldsatta och uppskattar att förslaget skulle innebära ett ytterligare inflöde på åtminstone 800 galdenärer per år.

Skälen för regeringens förslag

Direkta subventioner bedöms ha en större effekt för rekrytering till studier

Studier visar att individer agerar efter en kortsiktig ekonomiskt rationalitet när det gäller studieval. Ekonomiska faktorer påverkar studieval men individer gör en relativt kortsiktig bedömning av det ekonomiska utfallet av studierna. Det är därför sannolikt att direkta ekonomiska subventioner, t.ex. ett bidrag, har större effekt på individens val än framtida förmåner, t.ex. en kommande låneavskrivning, något även *CSN* för fram. De rekryterande inslag som finns i studiemedelssystemet bygger på denna princip,

Prop. 2016/17:158 som till exempel den högre bidragsnivån. Regeringen har därför infört bestämmelser i studiestödsförordningen som t.ex. gör det möjligt för vissa lärarstudierande att, inom ramen för anvisade medel, få det högre bidraget för sina studier (3 kap. 10 § studiestödsförordningen, jfr också prop. 2014/15:1 och prop. 2014/15:99). Regeringen anser mot bakgrund av ovanstående att studiemedlens rekryterande inslag i huvudsak bör koncentreras till direkta subventioner, som t.ex. studiestartsstöd och det högre bidraget inom studiemedlen.

Avskrivningens betydelse för rekryteringen till högre studier kan ifrågasättas

Avskrivning av lån för behörighetsgivande studier är relativt okänd bland de studerande. En enkätundersökning från CSN har visat att endast 18 procent av de låntagare som studerat och tagit lån på flera nivåer anger att avskrivningsmöjligheten påverkade valet att studera vidare på högskolan. Betydligt fler, 36 procent, kände inte till att det fanns någon möjlighet att få avskrivning och 29 procent uppger att de hade studerat vidare ändå (CSN [2011] Vilken inverkan har studiestödet på valet mellan att studera och inte studera? – en enkätundersökning hösten 2010. CSN:s dnr 2011-2189-7979). Regeringen konstaterar att undersökningen visar att för en majoritet hade avskrivningsmöjligheten ingen påverkan på valet att fortsätta sina studier Ytterligare information om förmånen, som *KTH*, *Uppsala universitet* och *LO* för fram, skulle i och för sig kunna öka medvetenheten om möjligheten av få framtida lån avskrivna. Regeringen anser dock, som redan nämnts, att subventioner i form av bidrag ur rekryteringssynpunkt är att föredra framför avskrivningar längre fram i tiden. Detta eftersom bidrag innebär att alla får del av subventionen, dvs. även de som inte utnyttjar lånesystemet.

Ett flertal remissinstanser, bl.a. *Mittuniversitetet* och *Uppsala universitet* som avstyrker förslaget, uttrycker en oro över att den breddade rekryteringen till högskolan kan påverkas av att möjligheten till avskrivning tas bort. Regeringen anser dock att det studiestartsstöd som föreslås i denna proposition har förutsättningar att på sikt öka och bredda rekryteringen till högskolan. En del personer som rekryteras med hjälp av studiestartsstödet och som annars inte hade påbörjat studier överhuvudtaget kommer med stor sannolikhet i ett senare skede att fortsätta sina studier på högskolenivå med studiemedel. CSN har redovisat att bland de studerade som hade rekryteringsbidrag 2003 och 2004 studerade nästan hälften därefter vidare med studiemedel (U2006/00665/SV). Av dem som fortsatte sina studier var 78 procent personer som aldrig hade studerat med studiestöd innan de beviljades rekryteringsbidrag. Av detta har CSN dragit slutsatsen att rekryteringsbidraget för många fungerade som en väg in i studier. Ungefär 23 procent av dem som studerade vidare studerade på eftergymnasial nivå.

Ökad skuldsättning behöver inte vara något problem

Regeringen är medveten om att avskrivningsmöjligheten bidrar till att hålla nere den studerandes skuldsättning. Frågan om skuldsättning är viktig för regeringen. Samtidigt är en lika viktig fråga om låntagarna har möjlighet att återbetala sin studieskuld. Regeringen delar inte den oro

som *KFM* uttrycker om att den ökade skuldsättningen behöver bli ett problem. En lite högre studieskuld behöver inte vara något problem så länge låntagarens betalningsmöjligheter är goda. Den s.k. GRUV-utredningen visade i betänkandet Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå (SOU 2013:20) att återbetalningsproblem är betydligt vanligare bland dem som tagit lån på lägre utbildningsnivåer än på högre. Bland låntagare som studerat på högst grundläggande nivå hade enligt utredningen 55 procent betalningsproblem. För dem som studerat enbart på gymnasial nivå var andelen 24 procent. Av de låntagare som påbörjade sina studier med lån på gymnasial nivå, men avslutade studierna på eftergymnasial nivå, hade 9 procent motsvarande betalningsproblem. De låntagare som berörs av förslaget om avskaffad avskrivning av lån tagna vid behörighetsgivande studier är personer som studerar på grundläggande och gymnasial nivå, inklusive högskolans basår, med studiemedel och lån, och som går vidare till högskolestudier. De som går vidare till högskolestudier, t.ex. efter att ha studerat på högskolans basår, har alltså, oavsett skuldens storlek, betydligt bättre möjligheter att betala tillbaka sin skuld än de som enbart studerar på låg utbildningsnivå. Detta eftersom utbildningspremien på studier på eftergymnasial nivå generellt sett är högre än på gymnasial och grundläggande nivå. Det bör därför, som tidigare angetts i avsnitt 6.2, vara mer motiverat med riktade resurser mot studerande på dessa lägre utbildningsnivåer som har ett behov av att etablera sig på arbetsmarknaden.

Mot bakgrund av ovanstående och mot bakgrund av förslaget om ett nytt rekryterande studiestöd som ger mer direkta ekonomiska subventioner till den enskilde, föreslår regeringen att möjligheten till avskrivning av studielån som tas vid behörighetsgivande studier ska avskaffas.

13.3 Andra frågor som rör skuldsättning och studielån

Regeringens bedömning: Möjligheterna till högre uttag av merkostnads lån för undervisningsavgifter bör ses över.

Skälen för regeringens bedömning: Den 1 juni 2015 trädde nya förordningsbestämmelser om studiemedel för utlandsstudier i kraft, vilka behandlas i propositionen Studiemedel i en globaliserad värld (prop. 2012/13:152). I propositionen gjordes bl.a. bedömningen att det borde införas en möjlighet till ett högre och mer flexibelt uttag av merkostnads lån för undervisningsavgifter. Förutsättningarna för ett högre uttag av merkostnads lån för undervisningsavgifter anges i 3 kap. 13 c § studie-stödsförordningen.

Det har nu uppmärksammats att skuldsättningen har ökat markant bland utlandsstuderande som tar merkostnads lån för undervisningsavgifter. Uppgifterna framgår av CSN:s rapport Hur bestämmelserna för utlandsstudier ska tillämpas för att säkerställa att studiemedel endast betalas ut för utbildningar som håller tillräcklig kvalitet (CSN:s dnr 2016-100-5198). Rapporten visar att de nya möjligheterna till högre uttag av merkostnads lån för undervisningsavgifter har lett till att utlandsstu-

Prop. 2016/17:158 derande lånar mer än dubbelt så mycket som tidigare för undervisningsavgifter. Det framgår också att skuldsättningen har ökat kraftigast för gymnasiala språkstudier. Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns en risk för att den kraftigt ökade skuldsättningen kan ge upphov till en återbetalningsproblematik. Det finns också en risk för att skuldsättningen blir alltför hög i förhållandet till värdet av studierna. Rapporten visar vidare att studerande vid språkskolor utomlands är överrepresenterade när det gäller antalet bidragsbrott. Den ökade risken för bidragsbrott kopplat till möjligheten till ett högre uttag av merkostnadslån för undervisningsavgifter medför enligt rapporten en ökad risk för felaktiga utbetalningar.

Vidare har Finansinspektionen låtit Centrum för asymmetriska hot och terrorismstudier (CATS) vid Försvarshögskolan ta fram en rapport, i vilken det bl.a. framgår att studielån har förekommit bland resande stridande. I rapporten anges bl.a. att lån för utlandsstudier medför ökade möjligheter att få en stor del av studielånet utbetalt i förskott (Finansiella aktiviteter kopplade till personer från Sverige och Danmark som anslutit sig till terrorgrupper i Syrien och Irak mellan 2013–2016).

Mot denna bakgrund avser regeringen att se över och vid behov ändra de bestämmelser som rör möjligheterna till högre uttag av merkostnadslån för undervisningsavgifter.

14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Den nya lagen om studiestartsstöd och följdändringar i andra lagar ska träda i kraft den 2 juli 2017.

Den upphävda paragrafen i studiestödslagen om avskrivning av studielån för behörighetsgivande studier ska dock fortsätta att gälla för studiemedel som lämnats för tid före den 1 januari 2018.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. I promemorian föreslogs att bestämmelserna om det nya studiestartsstödet skulle träda i kraft den 1 juli 2017 och att den upphävda paragrafen skulle gälla i fråga om studiemedel som lämnats före den 1 januari 2018.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser kommenterar förslaget. *Sveriges kommuner och landsting (SKL)* framför att en väl genomförd reform ställer krav på god implementering under våren 2017. SKL ser ett behov av ett antal sammankomster där representanter för statsmakterna, berörda myndigheter och förbundet medverkar. Det behövs vidare insatser vad gäller det tekniska systemstödet i kommunerna från statens sida bl.a. frågor om support från Centrala studiestödsnämnden (CSN). CSN anser att den korta tiden mellan beslut om och införande av ett nytt studiestartsstöd inverkar negativt på CSN:s möjligheter att implementera och informera om det nya stödet på ett bra sätt.

CSN anser att förslaget till övergångsbestämmelser avseende den avskaffade möjligheten till avskrivning bör förtydligas. CSN föreslår att den upphävda paragrafen istället ska gälla ifråga om studielån som lämnas för tid före den 1 januari 2018. CSN föreslår dessutom att det övervägs om rätten till avskrivning kan begränsas på så sätt att de efterföljande eftergymnasiala studierna måste ha genomförts före en viss tidpunkt, t.ex. före den 1 januari 2028.

Skälen för regeringens förslag

Studiestartsstödet ska träda i kraft den 2 juli 2017

Det finns ett stort behov av det nya studiestartsstödet och det är därför viktigt att det träder i kraft snarast möjligt. Att införa ett helt nytt studie-stöd kräver dock förberedelser för att genomförandet ska bli lyckat och för att stödet ska få avsedda effekter. Flera aktörer blir inblandade i det nya studiestartsstödet. Kommunerna ska, i samverkan med Arbetsförmedlingen, kunna använda stödet inom ramen för sitt uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning. Vid användning av stödet ska kommunerna i nära samarbete med Arbetsförmedlingen, och efter att ha hämtat in synpunkter från Försäkringskassan, arbetsmarknadens parter och folkbildningen, ta fram riktlinjer (se avsnitt 6.4). Information om stödet behöver nå många parter, t.ex. utbildningsanordnare, studie- och yrkesvägledare och potentiella studerandegrupper. Det behövs därför tid för förberedelser i dessa delar och det är viktigt att de berörda parterna ges tid för detta, precis som CSN framför. Erfarenheter från tidigare satsningar visar också att ett planerat genomförande förbättrar en satsnings effekter. Om det ges god tid för förberedelser förbättras således förutsättningarna för att målgruppen för det nya stödet verkligen kan rekryteras till studier.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2017 föreslagit att studiestartsstödet ska införas den 1 juli 2017 och att medel anvisas för detta ändamål för 2017. Regeringen har också föreslagit att CSN:s anslag för 2017 ska ökas för att ge myndigheten möjlighet att utveckla och administrera stödet. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (prop. 2016/17:1 utg.omr. 15, bet. 2016/17:UbU2, rskr. 2016/17:106). Regeringen har därefter beslutat om regleringsbrev för budgetåret 2017 för CSN i enlighet med riksdagens beslut.

CSN framför att den korta tiden mellan beslut om och införande av studiestartsstödet inverkar negativt på myndighetens möjligheter att implementera och informera om det nya stödet på ett bra sätt. CSN har dock, i avvaktan på riksdagens beslut i fråga om studiestartsstödet, finansiering för att kunna vidta förberedande åtgärder som rör bl.a. utvecklingen av ett handläggningssystem (se avsnitt 9.5). CSN har också i underhandskontakter informerat om att myndigheten har påbörjat förberedande arbete och att myndigheten har kontakt och samarbete med andra berörda aktörer. Utifrån dessa förutsättningar anser regeringen att det nya studiestartsstödet bör kunna träda i kraft i juli 2017. Efter en avvägning mellan det stora behovet av stödet och behovet av tid för förberedelser bedömer regeringen att detta är en lämplig tidpunkt.

Med anledning av propositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (prop. 2016/17:50) kommer vissa ändringar att göras i studiestödslagen och i inkomstskattelagen som träder i kraft den 1 juli 2017. Mot den bakgrunden föreslår regeringen, av författningstekniska skäl, att tidpunkten för ikraftträdandet flyttas fram en dag jämfört med promemorians förslag, till den 2 juli 2017.

Det är viktigt att studiestartsstödet kan användas som ett verktyg i kommunernas rekryterande verksamhet direkt i samband med ikraftträdandet. Precis som SKL anser regeringen att det krävs samverkan mellan de berörda aktörerna för en väl genomförd reform. Regeringen förutsätter därför att en sådan samverkan kommer till stånd. Kommunerna, CSN och Arbetsförmedlingen bör också redan innan bestämmelserna träder i kraft vidta vissa administrativa åtgärder för att de nya bestämmelserna ska kunna tillämpas i sin helhet från och med den 2 juli 2017. För kommunernas del kan det bl.a. röra sig om att i nära samverkan med Arbetsförmedlingen påbörja arbetet med att anta riktlinjer för rekryteringsarbetet, medan det för CSN:s del exempelvis kan handla om att ta emot intresseanmälningar från kommuner som vill använda sig av studiestartsstödet. CSN och Arbetsförmedlingen behöver också förbereda en ändamålsenlig informationsöverföring mellan myndigheterna för att säkerställa en snabb och rättsäker prövning av arbetslöshetsvillkoret.

Avskaffandet av möjligheten att skriva av studielån ska gälla i fråga om studiemedel som lämnats för tid efter den 31 december 2017

Bestämmelser om lånevillkor och återbetalningsförutsättningar bör av bl.a. administrativa skäl gälla från ett årsskifte. Upphävandet av paragrafen i studiestödslagen om möjligheten att skriva av studielån för behörighetsgivande studier bör därför träda i kraft den 1 januari 2018. Avskrivningen av lån som tas vid behörighetsgivande studier kan vidare inte avskaffas med retroaktiv verkan. De som har tagit lån med förutsättningen att dessa kan skrivas av om de går vidare till högskolestudier, måste kunna få lån avskrivet enligt det regelverk som gällde när lånet togs.

Studiemedel betalas ut i förskott. I promemorian föreslogs att den upphävda paragrafen ska gälla i fråga om studiemedel som lämnats före den 1 januari 2018. CSN förordar att det bör förtydligas från vilken tidpunkt som rätten till avskrivning upphör. CSN uppfattar att avsikten är att studielån som den studerande har tagit emot och som avser studier som bedrivits före den 1 januari 2018, även fortsättningsvis ska kunna skrivas av. CSN föreslår att den upphävda paragrafen därför istället ska gälla ifråga om studielån som lämnas *för tid* före den 1 januari 2018. Regeringen delar CSN:s uppfattning och anser att lån som avser studier t.o.m. den 31 december 2017 bör kunna skrivas av, dvs. oberoende av vid vilken tidpunkt studielånet har utbetalats. Övergångsbestämmelsen bör därför utformas i enlighet med vad CSN har förordat.

CSN anser vidare det bör övervägas om rätten till avskrivning ska begränsas ytterligare på så sätt att de efterföljande eftergymnasiala studierna måste ha genomförts före en viss tidpunkt för att avskrivning ska kunna ske, t.ex. före den 1 januari 2028. Som nämns ovan anser rege-

ringen att de som har tagit lån måste kunna få lånet avskrivet enligt de regler som gällde när lånet togs. Regeringen anser därför att en sådan gräns som CSN föreslår inte är lämplig att införa, eftersom det skulle innebära en inskränkning i de förutsättningar som gällde när lånet togs.

15 Konsekvenser

15.1 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens förslag om ett nytt studiestartsstöd innebär att ca 10 000 heltidsstuderande per år kommer i fråga för studiestartsstöd när reformen är fullt utbyggd. Eftersom många studerar under kortare tid än 40 veckor eller på deltid går det i genomsnitt flera studerande på en helårsplats. Det innebär att ca 15 000–20 000 personer med stora utbildningsbehov årligen kommer att rekryteras till utbildning. Kostnaden för ett nytt studiestartsstöd beräknas bli ca 90 000 kronor per år för en heltidsstuderande (motsvarande 40 veckor). Totalt sett beräknas kostnaden uppgå till 448 miljoner kronor för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas kostnaderna till 909 miljoner kronor, 930 miljoner kronor respektive 960 miljoner kronor. Till detta tillkommer kostnader för CSN för utveckling och administration av stödet, se avsnitt 15.6 nedan.

Förslaget om avskaffandet av avskrivning av studielån vid behörighetsgivande studier beräknas innebära att kostnaderna för förväntade förluster för studielån minskar. För de studielån som betalas ut av CSN görs avsättningar till en kreditreserv avsedd att täcka förväntade förluster på studielån. För närvarande avsätts ett belopp som motsvarar 7,3 procent av utlåningen. Vid ett avskaffande av möjligheten till avskrivning av lån tagna vid behörighetsgivande studier bör andelen av utlåningen som avsätts för förväntade förluster kunna minskas med 1 procentenhet. Förslaget om avskaffandet innebär att avsättningarna beräknas minskas med 180 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2018.

Medel i enlighet med ovanstående har beräknats och anvisats efter regeringens förslag i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:UbU2, rskr. 2016/17:106).

15.2 Konsekvenser för enskilda

Studiestartsstödet ger möjligheter för många arbetslösa att studera utan en ekonomisk risk. Utbildning kommer att förbättra utsikterna på arbetsmarknaden för dessa personer. Därmed förväntas arbetslösheten minska i målgruppen både när de övergår till studier och efter studiernas slut.

I dag kan många som påbörjar studier på låg nivå ha svårt att hinna med sin utbildning under den längsta tid som står till förfogande med studiemedel. Det nya stödet kommer att ge personer med stora utbildningsbehov längre tid på sig att slutföra sina studier.

De låntagare som berörs av förslaget om avskaffad avskrivning av lån tagna vid behörighetsgivande studier är personer som studerar på grundläggande och gymnasial nivå, inklusive högskolans basår, med studiemedel och lån, och som går vidare till högskolestudier. Det är enbart studerande med generellt bidrag och lån som omfattas, vilket innebär att det handlar om personer som studerar på grundläggande nivå och redan har en grundskoleutbildning eller motsvarande, samt personer som har gymnasieutbildning och som repeterar på gymnasial nivå. Låntagarna kommer inte att omfattas av förändringen retroaktivt, eftersom förslaget endast avser studielån som lämnas för tid efter den 31 december 2017.

Årligen studerar ca 48 000 studiemedelstagare med generellt bidrag och lån på de aktuella utbildningsnivåerna. Långt ifrån alla som tar lån för studier på grundläggande och gymnasial nivå går dock vidare till högskolan och klarar minst 60 högskolepoäng. Årligen får ungefär 11 000 låntagare lån avskrivet av detta skäl. Av dessa har ca 70 procent studerat behörighetsgivande ämnen på komvux eller folkhögskola och ca 30 procent har studerat inom högskolans basår. För den som framöver studerar i ett år med fullt lån på behörighetsgivande nivå och som skulle ha uppnått full avskrivning innebär ett avskaffande av avskrivningen en ökad skuldsättning med ca 35 000 kronor. En del av dem som skulle ha fått avskrivning kommer dock att kunna få studiestartsstöd, vilket i dessa fall istället innebär lägre total skuldsättning.

15.3 Konsekvenser för utrikes föddas etablering

Bland dem som är nyanlända i Sverige finns ofta ett behov av att studera på grundläggande eller gymnasial nivå för att öka förutsättningarna för etablering på arbetsmarknaden eller för vidare studier. Bland dem som omfattades av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag i mars 2016 saknade knappt hälften en fullföljd gymnasial utbildning. Vidare är arbetslösheten högre bland utrikes födda. Många utrikes födda kan antas komma i fråga för studiestartsstöd. Stödet kan därmed förväntas rekrytera utrikes födda till utbildning, vilket kan påskynda deras etablering i samhället och på arbetsmarknaden.

En relativt hög andel av de utrikes födda som är arbetslösa har mycket kort tidigare utbildning. Det har visat sig att många av dessa kan ha svårt att hinna genomföra utbildning på grundläggande nivå på den tid som står till förfogande genom studiemedelssystemet (se t.ex. betänkandet Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet [SOU 2013:20]). Genom studiestartsstödet utvidgas tiden med studiefinansiering motsvarande maximalt 50 veckors heltidsstudier. Detta kommer att ge dem med störst utbildningsbehov bättre möjligheter att hinna slutföra hela sin utbildning på grundläggande nivå. Att fler kan fullfölja denna utbildning gör att fler antingen kan fortsätta sina studier på högre nivåer eller komma in på arbetsmarknaden. Detta bedöms gynna utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden.

Principen om kommunalt självstyre gäller för all kommunal verksamhet. Enligt regeringsformen bör en inskränkning av det kommunala självstyret inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett den, dvs. en proportionalitetsprövning ska göras under lagstiftningsprocessen (14 kap. 3 § regeringsformen). Om ett förslag påverkar det kommunala självstyret ska dess konsekvenser och de särskilda avvägningar som föranlett förslagen särskilt redovisas.

Enligt de nu gällande bestämmelserna om kommunens ansvar att verka för att vuxna deltar i utbildning ska en kommun aktivt verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning (20 kap. 10 § skollagen) samt informera om möjligheterna till utbildning på gymnasial nivå och aktivt verka för att vuxna i kommunen deltar i sådan utbildning (20 kap. 17 § skollagen). För komvuxstuderande ska kommunen även, i samband med upprättandet av en individuell studieplan, informera om de studieekonomiska förutsättningarna (2 kap. 16 § förordningen om vuxenutbildning).

Genom förslaget om studiestartsstödet ges kommunerna möjligheten till ett nytt effektivt redskap att använda i sitt redan befintliga uppdrag att verka för att vuxna ska delta i utbildning. Detta verktyg kommer, tillsammans med en utvecklad samverkan med Arbetsförmedlingen och det nya IT-system som CSN föreslås utveckla, att underlätta kommunernas arbete. Kombinationen av studiestartsstödet, samverkan med Arbetsförmedlingen och ett förbättrat IT-stöd kommer att ge kommunerna möjlighet att förbättra sin vägledning och att rekrytera personer som har en svag ställning på arbetsmarknaden till studier. Den nya ersättningen kommer därmed både att kunna effektivisera kommunernas arbete och förbättra den lokala arbetsmarknadssituationen.

Kommuner som vill använda sig av studiestartsstödet föreslås medverka i administrationen och beslutsprocessen för det nya stödet. *Umeå kommun* anser att förslaget är en utökning av det redan befintliga åtagandet för kommunerna vad gäller rekrytering och vägledning. Det som är ett nytt åtagande är enligt kommunen att fatta beslut kring de studerandes ekonomiska situation, administrera det och uppföljning gentemot CSN. Liknande synpunkt framförs även av *Luleå kommun*. Regeringen vill poängtera att förslaget innebär att det är frivilligt för kommuner att använda sig av studiestartsstödet. Om en kommun väljer att göra det är dock kommunen skyldig att fatta beslut om huruvida villkoren avseende utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder är uppfyllda samt att anta riktlinjer och dokumentera sitt rekryteringsarbete enligt den nya lagen om studiestartsstöd. Syftet med den föreslagna lagen om studiestartsstöd är att förse kommunerna med ett verktyg som det är frivilligt för kommunen att använda och som kan underlätta kommunernas arbete med att verka för att vuxna deltar i utbildning. Regeringen anser med anledning av detta att det inte rör sig om något nytt åtagande och det är därmed inte fråga om någon inskränkning i den kommunala självstyrelsen. Mot den bakgrunden bedömer regeringen att någon proportionalitetsprövning inte heller behöver göras.

De som kommer att rekryteras genom det nya studiestartsstödet har i en del fall ekonomiskt bistånd från kommunerna. Det nya stödet kommer att leda till att behovet av ekonomiskt bistånd beräknas minska med uppskattningsvis 52 miljoner kronor under andra kalenderhalvåret 2017 och därefter med 103 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018.

15.5 Konsekvenser för Arbetsförmedlingen

Kommunernas rekryteringsarbete är tänkt att ske i samverkan med Arbetsförmedlingen. Därigenom kommer det nya stödet att kunna vara en hjälp också för Arbetsförmedlingen, vars övergripande mål är att underlätta för arbetssökande och arbetsgivare att hitta varandra och att prioritera stöd till personer som står långt från arbetsmarknaden. Genom stödet kommer personer i målgruppen i behov av reguljär utbildning att lättare kunna få sådan utbildning. De kan därefter på ett effektivt sätt matchas till arbete av Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen behöver dock arbeta strategiskt med insatser för att öka möjligheterna för personer i målgruppen att övergå till studier. Olika förberedande insatser, studiemotiverande insatser och yrkesvägledning som kombineras med kommunernas studie- och yrkesvägledning bedöms bli mycket betydelsefulla för övergången till studier. Studiestartsstödet och den utvecklade samverkan med kommunerna kommer att underlätta Arbetsförmedlingens arbete för att matcha arbetslösa personer till arbete på kort och lång sikt. Studiestartsstödet kan utgöra en hittills saknad väg in till vidare studier. Samverkan med kommunerna i rekryteringen och i arbetet med att fastställa lokala riktlinjer bedöms kunna ske inom ramen för Arbetsförmedlingens ordinarie verksamhet.

Arbetsförmedlingen kommer att behöva lämna vissa uppgifter till CSN för CSN:s prövning av målgruppen. Arbetsförmedlingens del i detta arbete bedöms kunna ske inom ramen för myndighetens ordinarie anslag.

15.6 Konsekvenser för CSN

Studiestartsstödet innebär ett nytt löpande åtagande för CSN. Uppskattningsvis kommer myndigheten att få ca 20 000 nya ansökningar att hantera per år. Därutöver tillkommer hantering av medelstilldelning till kommunerna.

Mot bakgrund av kommunernas medverkan i ansökningsförfarandet kan det förväntas att ansökningar om studiestartsstöd kommer att vara fullständigt ifyllda och att antalet ändringar av studierna i förhållande till ansökan och vad som planerats, kommer att bli väsentligt färre än vad som är fallet för motsvarande studiemedelsärenden. Erfarenheten från det tidigare rekryteringsbidraget är också att ärendekostnaden var låg.

CSN behöver förbereda genomförandet av studiestartsstödet och myndigheten kommer att behöva utveckla ett informationssystem för stödet, i vilket ansökningar ska behandlas elektroniskt. CSN ska också följa upp och utvärdera kommunernas rekryteringsarbete. Avskaffandet av möjligheten till avskrivning av studielån tagna vid behörighetsgivande studier

förväntas kunna ske inom ramen för ordinarie medel och ger på sikt en minskad administrativ belastning. Prop. 2016/17:158

Medel för ökade förvaltningsutgifter för utveckling och administration hos CSN har anvisats myndigheten efter förslag i budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1, bet. 2016/17:UbU2, rskr. 2016/17:106) och uppgår till 22,7 miljoner för 2017 och därefter med 5,4 miljoner kronor årligen fr.o.m. 2018. I samma budgetproposition har regeringen även aviserat att vid behov återkomma till medelsbehovet.

15.7 Konsekvenser för ÖKS

Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) påverkas i mindre utsträckning och förväntas kunna hantera överklaganden av CSN:s beslut om studiestartsstödet inom ramen för myndighetens ordinarie anslag.

15.8 Konsekvenser för domstolar

Förslaget innebär att det införs en ny typ av kommunala beslut som kan bli föremål för laglighetsprövning. Sådana mål antas dock bli mycket ovanliga och de merkostnader som kan bli aktuella bedöms därför rymmas inom Sveriges Domstolars befintliga anslag.

15.9 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Det nya studiestartsstödet är, i likhet med studiestödet i övrigt, könsneutralt utformat. Förslaget bedöms därmed vara neutralt för jämställdheten. Uppgifter från Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik visar att könsfördelningen mellan män och kvinnor med högst förgymnasial utbildning och som varit arbetslösa i minst sex månader uppgick till 52 procent respektive 48 procent under 2015. Kvinnor är dock överrepresenterade inom vuxenutbildningen och utgör drygt 60 procent av studiemedelstagarna. Mot bakgrund av att kvinnor i högre utsträckning än män påbörjar studier kan det förväntas att så även kommer att bli fallet när det gäller könsfördelningen bland studerande som rekryteras till studier med hjälp av studiestartsstöd. Detta var t.ex. fallet när det gäller rekryteringsbidraget som fanns mellan 2003–2006 och som utgör förslagan till det nya stödet. Drygt 70 procent av de som hade rekryteringsbidrag var kvinnor. Utifrån en samlad bedömning av ovanstående finns det skäl att anta fler kvinnor än män kommer studera med studiestartsstöd.

Kvinnor och män har de senaste åren fått avskrivning av lån tagna vid behörighetsgivande studier i enlighet med den övergripande könsfördelningen bland studerande som tar studielån. Inte heller detta förslag bedöms därmed få några konsekvenser för jämställdheten.

15.10 Sveriges medlemskap i Europeiska unionen (EU)

Förslagen i propositionen berör inte frågor som är reglerade i EU-rätten.

15.11 Påverkan på företag och konkurrensförhållanden

Förslagen i propositionen bedöms inte få några konsekvenser för företag eller konkurrensförhållanden.

16 Författningskommentar

16.1 Förslaget till lag (2017:000) om studiestartsstöd

1 § I denna lag finns bestämmelser om studiestartsstöd, som är ett statligt studiestöd.

Syftet med lagen är att öka rekryteringen till studier bland personer med stort utbildningsbehov, för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Studiestartsstöd får lämnas i den mån det finns tillgång på medel.

Paragrafen innehåller en beskrivning av lagens tillämpningsområde.

Första stycket innehåller ett tydliggörande av att studiestartsstöd är ett statligt studiestöd. Eftersom stödet är en form av studiestöd är lagen uppbyggd så att den i så stor utsträckning som möjligt innehåller bestämmelser som hänvisar till eller motsvarar de som gäller för studiestöd enligt studiestödslagen.

Andra stycket innehåller en beskrivning av lagens syfte.

Av *tredje stycket* framgår att studiestartsstöd får lämnas i den mån det finns tillgång på medel. Till skillnad från studiestöd som lämnas enligt studiestödslagen är studiestartsstödet således inte ett generellt, rättighetsstyrt stöd, utan kan endast beviljas i mån av tillgängliga medel.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.1.

2 § Studiestartsstöd är ett verktyg som kommunerna kan välja att använda inom ramen för sitt ansvar enligt 20 kap. 10 och 17 §§ skollagen (2010:800) att rekrytera personer till studier.

En kommuns rekryteringsarbete enligt denna lag ska ske i samverkan med Arbetsförmedlingen. Kommunen ska i nära samarbete med Arbetsförmedlingen anta riktlinjer för rekryteringsarbetet, efter att ha inhämtat synpunkter från Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen.

I paragrafen regleras i vilket sammanhang studiestartsstödet kan användas.

Paragrafens *första stycke* innehåller en bestämmelse om att studiestartsstödet är ett verktyg som kommunerna kan välja att använda för att rekrytera personer till studier inom ramen för det ansvar som kommunen har enligt 20 kap. 10 och 17 §§ skollagen. I 20 kap. 10 § andra stycket skollagen anges att varje kommun aktivt ska verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning. Enligt 20 kap. 17 § skollagen ska varje kommun informera om möjligheterna till utbildning på gymnasial nivå och aktivt verka för att vuxna i kommunen deltar i sådan utbildning. Det är således kommunerna som har ansvaret för att rekrytera de personer som kan omfattas av stödet till studierna. I detta ansvar ingår vidare att lämna sådan vägledning som ska erbjudas i samband med att en studieplan utarbetas, i vilken bl.a. ingår vägledning om studieekonomiska förutsättningar (jfr 20 kap. 8 § skollagen och 2 kap. 16 § [2011:1108] förordningen om vuxenutbildning). Bestämmelsen tydliggör också att varje kommun själv får välja om den vill använda studiestartsstödet inom ramen för detta ansvar.

Enligt *andra stycket* ska en kommun i sitt rekryteringsarbete enligt denna lag samverka med Arbetsförmedlingen. Genom en sådan samverkan kan Arbetsförmedlingen bistå kommunen med information om olika grupper i kommunen som kan tänkas bli aktuella för stödet. Samverkan behöver inte ske i varje enskilt fall, utan kan ske på en mer övergripande nivå. Det framgår vidare att de kommuner som väljer att använda studiestartsstödet också ska anta riktlinjer för rekryteringsarbetet. Det finns inget krav på att lokala riktlinjer måste tas fram enskilt för varje kommun i det fall kommunen samverkar med andra kommuner. I sådana fall kan riktlinjer tas fram gemensamt inom samverkansområdet. Den särskilda resursram som CSN beräknar kommer dock att fördelas ut på varje enskild kommun som önskat använda sig av stödet, inte till samverkansområdet. I riktlinjerna ska kommunen lägga fast vilka principiella utgångspunkter som ska gälla för rekryteringsarbetet i kommunen. Det kan handla om hur studiestartsstödet ska användas för att de med störst behov av stödet ska rekryteras till studier. Riktlinjerna bör även innehålla principerna för den bedömning och prioritering som ska göras av kommunen, exempelvis vad gäller individers utbildningsbakgrund och utbildningsbehov. Riktlinjerna måste utformas i enlighet med den kommunala likställighetsprincipen, enligt vilken en kommun inte får behandla sina medlemmar olika om det inte finns sakliga skäl för detta.

För att få ett helhetsperspektiv utifrån lokala förhållanden ska kommunen anta riktlinjerna i nära samarbete med Arbetsförmedlingen. Riktlinjerna ska vidare antas först efter att kommunen har hämtat in synpunkter från Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.3 och 6.4.

3 § Med prisbasbelopp avses i denna lag och i föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Prop. 2016/17:158 Paragrafen innehåller en bestämmelse om vad som avses med prisbasbelopp.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.1.

4 § Studiestartsstöd får lämnas till den som har kort utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Ytterligare villkor för att en studerande ska anses tillhöra målgruppen för stödet finns i 5–10 §§.

I paragrafen anges två grundläggande villkor för att en person ska anses tillhöra målgruppen för studiestartsstödet.

Studiestartsstöd får enligt bestämmelsen lämnas till den som har kort utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Med kort utbildning avses en tidigare utbildning på högst gymnasial nivå. I första hand kommer detta att omfatta personer som inte har en avslutad utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå. Vad som avses med en avslutad utbildning på gymnasial nivå kan också preciseras ytterligare i de riktlinjer som kommunen ska ta fram enligt 2 §. I vissa fall kan dock även personer som visserligen har en avslutad utbildning på gymnasial nivå, men där den tidigare utbildningen med hänsyn till dess ålder eller omfattning behöver kompletteras med ytterligare studier på grundläggande eller gymnasial nivå, anses ha kort utbildning. En person som har en gymnasieexamen eller motsvarande äldre utbildning bör därför endast i undantagsfall kunna komma i fråga för studiestartsstöd. Uttrycket utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå är avsett att ha samma innebörd som i skollagen. Vad som krävs för att den sökande ska ha ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden regleras inte i lagen. Sådana krav kan i stället preciseras i de riktlinjer som kommunen ska ta fram enligt 2 §.

Bestämmelsen hänvisar vidare till de ytterligare bestämmelser om målgruppstillhörighet som finns i 5–10 §§. De villkor som anges där måste såldes också vara uppfyllda för att en person ska anses tillhöra målgruppen för stödet.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.2.

5 § Studiestartsstöd får lämnas från och med det kalenderår som den studerande fyller 25 år och längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 56 år.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om vilken ålder en person måste ha för att kunna omfattas av målgruppen för studiestartsstödet.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 7.2.

6 § Studiestartsstöd får bara lämnas till den som är anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om till vilka arbetssökande stöd får lämnas.

I paragrafen uppställs ett krav på att en person ska vara arbetssökande för kunna tillhöra målgruppen för studiestartsstödet.

Av *första stycket* framgår att den sökande måste vara anmäld som arbetssökande hos den offentliga arbetsförmedlingen för att stödet ska få lämnas. Detta villkor är således en grundläggande förutsättning för att stödet ska kunna beviljas.

I *andra stycket* finns en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela ytterligare föreskrifter om till vilka arbetssökande stöd får lämnas. Det kan således på förordningsnivå finnas ytterligare krav som en arbetssökande måste uppfylla för att kunna beviljas stödet.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 7.3.

7 § Studiestartsstöd får inte lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395).

Paragrafen innehåller ett krav på nyrekrytering till studier för att studiestartsstöd ska kunna beviljas.

Villkoret i bestämmelsen är utformat på så sätt att stödet inte får lämnas till den som inom de senaste tre åren före starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har fått studiestöd enligt studiestödslagen. Med start av tidsperiod avses i detta sammanhang den tidpunkt som studierna enligt en ansökan om studiestartsstöd (se 26 §) avser att starta.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 7.1.

8 § En studerande som senast tre år före studiestarten har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) kan beviljas studiestartsstöd bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 § studiestödslagen, som ska betalas före det kalenderår som studiestartsstödet avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. studiestödslagen att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiestartsstöd beviljas trots bestämmelserna i första stycket.

Paragrafen innehåller ett krav på återbetalning av tidigare lämnat studiestöd för att studiestartsstöd ska kunna beviljas.

I *första stycket* fastslås ett villkor som innebär att en studerande som tidigare har haft studiestöd enligt studiestödslagen måste ha betalat lånet och räntan med ett visst belopp (årsbelopp) före det kalenderår som studiestartsstödet avser för att studiestartsstöd ska kunna beviljas. Likaså måste den studerande ha betalat tillbaka eventuella återkrav för att stödet ska kunna beviljas, så att det högst återstår återkrav för ett kalenderhalvår.

På motsvarande sätt som gäller för beviljande av studiemedel enligt studiestödslagen anges i *andra stycket* att det får göras undantag från första stycket om det finns synnerliga skäl.

Paragrafen motsvarar bestämmelsen i 3 kap. 26 § studiestödslagen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.6.

Prop. 2016/17:158 **9 §** Studiestartsstöd får lämnas till studerande som är svenska medborgare. De utländska medborgare som har rätt till studiestöd enligt bestämmelserna i 1 kap. 4–6 §§ studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna ska jämföras med svenska medborgare också när det gäller studiestartsstöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att studiestartsstöd får lämnas till studerande som är svenska medborgare och till utländska medborgare som jämföras med svenska medborgare.

Bestämmelserna i paragrafen hänvisar till 1 kap. 4–6 §§ studiestödslagen. Vilka som kan komma ifråga för studiestartsstöd ska således bedömas på samma sätt enligt denna lag som enligt vad som gäller för studiestöd enligt studiestödslagen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 7.4.

10 § Studiestartsstöd får lämnas till studerande som inte är svenska medborgare, om de uppfyller de villkor för att beviljas studiemedel som anges i 3 kap. 4 § andra–fjärde styckena studiestödslagen (1999:1395) eller föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om att studiestartsstöd även får lämnas till vissa studerande som inte är svenska medborgare och till vissa studerande som inte har permanent upphållstillstånd.

Bestämmelsen hänvisar till 3 kap. 4 § andra–fjärde styckena studiestödslagen. Vilka utländska medborgare som kan komma ifråga för studiestartsstöd ska således bedömas på samma sätt enligt denna lag som enligt vad som gäller för studiestöd enligt studiestödslagen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 7.4

11 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vid vilka läroanstalter och för vilka utbildningar studiestartsstöd får lämnas.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om vilken utbildning studiestartsstöd får lämnas för.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 2 § studiestödslagen, med vissa redaktionella ändringar.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.2

12 § Studiestartsstöd får lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst halvtid. Studierna måste dock pågå under en sammanhängande tid om minst tre veckor.

Studiestartsstöd får lämnas bara för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilken omfattning studierna måste ha för att studiestartsstöd ska kunna beviljas.

Paragrafen motsvarar bestämmelserna i 3 kap. 5 § första och andra styckena studiestödslagen.

Av *andra stycket* framgår att studiestartsstöd, på samma sätt som gäller för studiemedel, endast får lämnas för sådan del av studietiden som

omfattas av en kursplan eller motsvarande. Stöd kan således inte lämnas för exempelvis självstudier som läggs utöver den studietid som omfattas av kursplanen eller motsvarande.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.2.

13 § Studiestartsstödet storlek bestäms i förhållande till studiernas omfattning. För studerande som inte bedriver heltidsstudier lämnas studiestartsstöd med

1. 75 procent av helt stöd vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, eller

2. 50 procent av helt stöd vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om förhållandet mellan studiernas omfattning och studiestartsstödet storlek.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.1.

14 § Till den som för första gången ansöker om studiestartsstöd får stödet lämnas utan föregående prövning av den studerandes tidigare studieresultat.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om när studiestartsstöd får lämnas utan prövning av studieresultat.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.4.

15 § I andra fall än som avses i 14 § ska en prövning av studieresultat göras för den som tidigare har beviljats studiestartsstöd. Studiestartsstöd får lämnas till en studerande som bedrivit sina studier i normal takt.

Studiestartsstöd får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat från perioder med studiestartsstöd som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en prövning av tidigare studieresultat ska göras för att studiestartsstöd ska få lämnas.

Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 3 kap. 7 § studiestödslagen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.4.

16 § Studiestartsstöd får lämnas under sammanlagt högst 50 veckor vid studier på heltid.

Vid studier på deltid får studiestartsstöd lämnas under högst

1. 67 veckor vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, eller

2. 100 veckor vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om den längsta tid under vilken studiestartsstöd får lämnas.

Tiden med studiestartsstöd är vid heltidsstudier begränsad till högst 50 veckor, vilket motsvarar lite mer tid än ett normallångt läsår. Vid studier på deltid kan antalet veckor förlängas till som mest 100 veckor, dvs. till högst till det antal veckor som svarar mot 50 veckors heltidsstudier.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.3.

- 17 §** Studiestartsstöd får lämnas med ett belopp som för varje vecka motsvarar
1. 4,75 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,
 2. 3,56 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
 3. 2,38 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.
- Detta gäller bara om något annat inte följer av 19–23 §§.

Paragrafen innehåller bestämmelser om studiestartsstödet storlek.

I *första stycket* finns bestämmelser som innebär att studiestartsstöd får lämnas med en viss procent av prisbasbeloppet beroende på vilken omfattning studierna har.

Av *andra stycket* framgår att detta bara gäller om något annat inte följer av 19–23 §§, där ytterligare bestämmelser om beräkningen av stödet finns.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.1.

18 § Utöver det ersättningsbelopp som följer av 17 § får studiestartsstöd lämnas i form av tilläggsbidrag till studerande som har vårdnad om barn. Sådant bidrag får lämnas till och med det kalenderhalvår barnet fyller 18 år. För varje barn kan högst ett tilläggsbidrag motsvarande studiebidraget vid heltidsstudier enligt 3 kap. 12 § studiestödslagen (1999:1395) lämnas.

Vid beräkning av tilläggsbidraget enligt första stycket och vid fördelning av tilläggsbidrag om båda vårdnadshavarna studerar ska föreskrifter som meddelats i anslutning till 3 kap. 13 b § studiestödslagen också tillämpas när det gäller studiestartsstöd i form av tilläggsbidrag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tilläggsbidrag.

Första och andra stycket hänvisar till att motsvarande bestämmelser i studiestödslagen eller föreskrifter som meddelas i anslutning till studiestödslagen ska tillämpas.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.1.

19 § Studiestartsstöd får lämnas med fullt belopp bara om den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår inte är högre än ett visst belopp (fribeloppet).

Paragrafen innehåller en bestämmelse om inkomstprövning.

Paragrafen motsvarar bestämmelsen i 3 kap. 16 § första stycket studiestödslagen och anger att studiestartsstöd får lämnas med fullt belopp bara om den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår inte är högre än det s.k. fribeloppet. Inkomster under detta belopp ska således inte påverka stödet, medan inkomster över fribeloppet medför att stödet minskar. Närmare bestämmelser om fribeloppet finns i 20–22 §§.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.5.

20 § Vid studier om 20 veckor under ett kalenderhalvår ska fribeloppet motsvara

1. 160 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,
2. 200 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
3. 240 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

I andra fall ska fribeloppets andel av prisbasbeloppet ökas eller minskas för varje vecka som studietiden är kortare eller längre än 20 veckor med

1. 8 procentenheter vid studier på heltid,
2. 6 procentenheter vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
3. 4 procentenheter vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Paragrafen innehåller bestämmelser om beräkningen av fribeloppet och anger hur stort fribeloppet är beroende på studietiden och studiernas omfattning.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.5.

21 § Om den studerandes inkomst är högre än det beräknade fribeloppet enligt 20 §, ska det belopp som får lämnas enligt 17 § första stycket minskas med 52 procent av den överskjutande inkomsten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur mycket studiestartsstödet ska reduceras om inkomsten överstiger fribeloppet.

Bestämmelsen motsvarar 3 kap. 18 § studiestödslagen, men är anpassad till studiestartsstödet bidragsnivå.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.5.

22 § Som den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår enligt 19 § räknas vad som hänför sig till det halvåret av den studerandes överskott i inkomstlagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt beslut om slutlig skatt för kalenderåret.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur inkomsten ska räknas för studerande som inte beskattas för sin huvudsakliga inkomst i Sverige.

Ett beslut om studiestartsstöd ska grunda sig på den uppgift om beräknad inkomst som den studerande lämnar i ansökan om studiestartsstöd.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur den studerandes inkomst ska beräknas.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar 3 kap. 19 § studiestödslagen, med vissa redaktionella ändringar.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.5.

23 § Studiestartsstöd får inte lämnas, om beloppet per vecka motsvarar eller är lägre än 0,25 procent av prisbasbeloppet.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att studiestartsstöd inte alls får lämnas om beloppet per vecka motsvarar 0,25 procent av prisbasbeloppet eller mindre.

Bestämmelsen motsvarar 3 kap. 22 § studiestödslagen.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.5.

24 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiestartsstöd får lämnas för tid då den studerande är sjuk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiestartsstöd också får lämnas vid ledighet

1. för tillfällig vård av barn,
2. för närståendevård, eller

3. i samband med att ett barn under 18 år har avlidit.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiestartsstöd som lämnas vid sjukdom eller sådan ledighet som anges i andra stycket får ingå i det antal veckor som studiestartsstöd högst får lämnas för enligt 16 §.

Paragrafen innehåller en s.k. upplysningsbestämmelse om att regeringen med stöd av restkompetensen kan meddela föreskrifter om studiestartsstöd under sjukdom och ledighet.

Första och andra stycket motsvarar 3 kap. 24 § studiestödslagen, med några redaktionella ändringar.

Av *tredje stycket* framgår att regeringen kan meddela föreskrifter om att studiestartsstöd som lämnas under sjukdom och sådan annan ledighet som anges i andra stycket, till skillnad mot vad som gäller för studiemedel enligt studiestödslagen, får räknas med i det antal veckor som studiestartsstöd högst får lämnas för.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.3 och 8.8.

25 § Om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas studiemedel. Vidare får studiestartsstöd heller inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken studiemedel enligt 3 kap. 25 § första stycket 1–7 och andra och fjärde styckena studiestödslagen inte får lämnas.

Om tilläggsbidrag lämnas enligt 18 § denna lag och tilläggsbidrag kan lämnas för samma barn och för samma tidsperiod enligt studiestödslagen ska bidragen samordnas så att sammanlagt högst ett tilläggsbidrag lämnas enligt båda lagarna för samma tidsperiod.

Paragrafen innehåller bestämmelser om samordning med studiemedel och andra förmåner m.m. Med samordning av förmåner menas att olika förmåner inte ska kunna lämnas samtidigt till en studerande för samma aktivitet.

I *första stycket första meningen* anges att om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid som den studerande samtidigt har studiemedel. Bestämmelsen tillåter exempelvis att en studerande som studerar på deltid med studiestartsstöd om 50 procent därefter kan beviljas studiemedel om 50 procent under förutsättning att studieomfattningen samtidigt utökas till heltidsstudier. Enligt *andra meningen* får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken studiemedel enligt 3 kap. 25 § första stycket 1–7 och andra och fjärde styckena studiestödslagen inte får lämnas. Studiestartsstödet ska därmed samordnas med andra ersättningar och förmåner m.m. på i stort sett samma sätt som gäller för studiemedel enligt studiestödslagen.

I *andra stycket* finns en samordningsbestämmelse för tilläggsbidrag som lämnas för samma barn och samma tid enligt denna lag och studiestödslagen. Bestämmelsen innebär att inte dubbla tilläggsbidrag kan lämnas. Samordningen innebär att om en förälder studerar med studiestartsstöd och en förälder med studiestöd enligt studiestödslagen så kan sammanlagt högst ett tilläggsbidrag enligt båda lagarna lämnas för samma barn och samma tidsperiod. Samma sak gäller också en förälder som studerar och har ersättning från båda stöden samtidigt.

26 § En kommun som väljer att använda studiestartsstödet ska, i enlighet med de riktlinjer för rekryteringsarbetet som kommunen har antagit enligt 2 § andra stycket, uppmana personer i hemkommunen, som kommunen anser kan antas höra till målgruppen för stödet och som kommunen bedömer är prioriterade, att ansöka om stöd. En sådan ansökan ska den sökande lämna in till kommunen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om kommunens rekryteringsarbete och om att studiestartsstöd kan sökas av den enskilde först efter en uppmaning om detta från kommunen.

Enligt bestämmelserna i 2 § är det kommunen som rekryterar personer till studier med studiestartsstöd. Den kommun som väljer att använda sig av studiestartsstödet i detta arbete ska därför uppmana personer som finns i hemkommunen och som kommunen bedömer hör till den kategori som skulle kunna komma ifråga för stödet att ansöka om studiestartsstöd. När kommunen väl har rekryterat någon till studier och uppmanat denna person att ansöka om stödet måste därefter den som vill beviljas studiestartsstöd formellt ansöka om stödet hos hemkommunen, vilket också regleras i bestämmelsen. Av 27 § framgår att om en enskild ansöker om stödet utan att kommunen har uppmanat den enskilde att göra detta ska kommunen avslå ansökan. Detta skiljer sig från vad som gäller vid ansökan enligt studiestödslagen, där den enskilde har rätt att ansöka på eget initiativ.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 9.1.

27 § Kommunen ska vid prövningen av en ansökan enligt 26 § bedöma om den sökande tillhör målgruppen för studiestartsstödet enligt 4 § första meningen och 5 §. Om kommunen vid sin prövning bedömer att den sökande inte uppfyller dessa villkor, eller om en ansökan kommit in till kommunen utan att den enskilde uppmanats att ansöka enligt 26 §, ska kommunen avslå ansökan.

Om kommunen vid sin prövning enligt första stycket bedömer att den sökande uppfyller villkoren, ska kommunen överlämna sitt beslut tillsammans med den sökandes ansökan till Centrala studiestödsnämnden.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om kommunens prövning och beslutsfattande.

Kommunen ska enligt *första stycket första meningen* pröva om den sökande uppfyller de villkor som anges i 4 § första meningen och 5 §, dvs. de villkor som rör utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder, för att den sökande ska kunna tillhöra målgruppen för studiestartsstödet. Kommunen fattar således beslut om målgruppsstillhörigheten i dessa delar. Att denna prövning läggs på kommunen hör samman med att stödet är ett verktyg för kommunerna som de kan använda för att rekrytera personer till studier, inom ramen för det ansvar de redan har enligt 20 kap. 10 och 17 §§ skollagen. Övriga förutsättningar för att stödet ska kunna beviljas prövas enligt 28 § av CSN.

Av *första stycket andra meningen* framgår att kommunen, om den vid sin prövning bedömer att den sökande inte tillhör målgruppen för stödet, utifrån de villkor som kommunen ska pröva, ska avslå ansökan. Det är vidare bara sådana ansökningar som ges in på kommunens uppmaning enligt 26 § som kommunen behöver pröva i sak. En ansökan som lämnas

Prop. 2016/17:158 till kommunen utan att kommunen har uppmanat den enskilde att ansöka om stödet ska avslås.

För att den sökande ska kunna få en god uppfattning om sin möjlighet att beviljas studiestartsstöd bör kommunen under handläggningen av ärendet beakta att resursramen inte överskrids.

Av *andra stycket* framgår att om kommunen vid sin prövning enligt första stycket bedömer att den sökande uppfyller de villkor som kommunen har att pröva ska kommunen lämna över sitt beslut och den sökandes ansökan till CSN, som då enligt 28 § har att pröva om övriga förutsättningar för att bevilja stödet är uppfyllda. Kommunen ska samtidigt även underrätta den sökande om resultatet av sin prövning, vilket följer av 21 § förvaltningslagen (1986:223).

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 9.1.

28 § Om en kommun har beslutat att en sökande uppfyller villkoren enligt 4 § första meningen och 5 §, ska Centrala studiestödsnämnden pröva övriga förutsättningar för att studiestartsstöd ska kunna beviljas enligt denna lag eller föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om CSN:s prövning och beslutsfattande. Av bestämmelsen framgår att CSN ska pröva om alla andra förutsättningar än de som anges i 4 § första meningen och 5 § är uppfyllda för att studiestartsstöd ska kunna beviljas. Av bestämmelsen framgår att CSN endast behöver pröva en ansökan om studiestartsstöd om kommunen vid sin prövning enligt 27 § har beslutat att den sökande tillhör målgruppen för stödet enligt 4 § första meningen och 5 §.

CSN får bara betala ut stödet om det finns tillgång på medel (se 1 §). Detta innebär att en ansökan kan komma att avslås på den grunden att medlen är förbrukade, även om kriterierna för att få stödet i övrigt är uppfyllda. CSN har det yttersta ansvaret för att resursramen inte överskrids.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 9.2.

29 § Centrala studiestödsnämnden får betala ut studiestartsstöd endast om det är styrkt att den studerande bedriver de studier som stödet har beviljats för.

Studiestartsstödet är förverkat, om den studerande inte inom en månad från starten av den tidsperiod som studiestartsstödet avser har styrkt att han eller hon bedriver studier. Styrks detta senare, får studiestartsstödet ändå betalas ut, om det finns särskilda skäl.

Studiestartsstödet är förverkat om den studerande avlider innan studiestartsstödet har betalats ut.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förutsättningar för utbetalning av studiestartsstöd och att stödet kan förverkas under vissa förutsättningar.

Bestämmelserna motsvarar i huvudsak 3 kap. 30 § första, tredje och fjärde styckena studiestödslagen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 9.3.

30 § I fråga om överklagande av en kommuns beslut enligt 27 § finns bestämmelser i 10 kap. kommunallagen (1991:900) om laglighetsprövning.

Centrala studiestödsnämndens beslut i ärenden om studiestartsstöd får överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd. Centrala studiestödsnämndens

beslut ska gälla omedelbart, om inte Centrala studiestödsnämnden bestämmer något annat. Om ett beslut överklagas, kan överklagandenämnden besluta att det tills vidare inte ska gälla.

Överklagandenämndens beslut med anledning av ett överklagande dit får inte överklagas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande. Av bestämmelsen framgår att kommunens och CSN:s beslut kan överklagas till olika instanser.

Andra och tredje styckena motsvarar i huvudsak 6 kap. 11 § första stycket studiestödslagen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 10.

31 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att andra myndigheter ska vara skyldiga att lämna Centrala studiestödsnämnden eller Överklagandenämnden för studiestöd de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen med stöd av den s.k. restkompetensen kan meddela föreskrifter om att vissa myndigheter ska vara skyldiga att lämna CSN och ÖKS vissa uppgifter som har betydelse för studiestartsstödet.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 9.4

32 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en läroanstalts skyldighet att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en läroanstalts skyldighet att till Överklagandenämnden för studiestöd lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om en läroanstalts uppgiftsskyldighet till CSN.

I *första stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om en läroanstalts skyldighet att till CSN lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av lagen och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. En läroanstalt kan vara både en myndighet och t.ex. en folkhögskola, som inte är någon myndighet.

Enligt *andra stycket* får regeringen meddela föreskrifter om att en läroanstalts uppgiftsskyldighet också gäller i förhållande till ÖKS.

Bestämmelsen motsvarar 6 kap. 6 § studiestödslagen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 9.4.

33 § En studerande som har beviljats studiestartsstöd ska till Centrala studiestödsnämnden anmäla en sådan ändring av sina förhållanden som har betydelse för rätten till studiestartsstöd eller stödets storlek.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om en studerandes skyldighet att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för

Prop. 2016/17:158 tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den studerandes uppgiftsskyldighet till CSN.

Första stycket innehåller en grundläggande bestämmelse om att en studerande har skyldighet att till CSN anmäla alla sådana ändringar av sina förhållanden som kan påverka rätten till studiestartsstödet eller stödets storlek. Stycket motsvarar 3 kap. 27 § studiestödslagen.

I *andra stycket* finns en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen kan meddela föreskrifter om en studerandes skyldighet att till CSN lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen. Detaljregleringen kring vilka uppgifter den studerande är skyldig att lämna finns således inte i lagen utan på förordningsnivå eller i myndighetsföreskrifter.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 9.4.

34 § Studiestartsstöd som betalats ut felaktigt eller med för högt belopp ska kunna återkrävas. Bestämmelserna om återkrav, ränta, avgifter och avskrivning i 5 kap. 1, 2, 4–6 §§ studiestödslagen (1999:1395), bestämmelsen om återbetalning av inte utnyttjat studiestöd i 6 kap. 2 § samma lag och föreskrifter som meddelats i anslutning till de bestämmelserna ska också tillämpas när det gäller studiestartsstöd.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att studiestartsstöd kan återkrävas. Enligt bestämmelsen ska vissa bestämmelser i studiestödslagen och föreskrifter som meddelats i anslutning till bestämmelserna tillämpas på motsvarande sätt också när det gäller studiestartsstöd.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.9.

35 § Centrala studiestödsnämnden ska följa upp och utvärdera kommunens rekryteringsarbete enligt denna lag.

En kommun som väljer att använda studiestartsstödet ska dokumentera sitt rekryteringsarbete enligt denna lag och lämna sådana uppgifter om rekryteringsarbetet till Centrala studiestödsnämnden som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om den dokumentation som ska göras och om vilka uppgifter som ska lämnas enligt andra stycket.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om uppföljning och utvärdering.

Av paragrafens *första stycke* framgår att CSN ska följa upp och utvärdera kommunens rekryteringsarbete.

För att en sådan uppföljning och utvärdering ska kunna ske finns det i *andra stycket* en bestämmelse om att kommunen är skyldig att dokumentera sitt rekryteringsarbete. Därutöver ska kommunen lämna sådana uppgifter om rekryteringsarbetet till CSN som behövs för uppföljningen och utvärderingen. Sådana uppgifter kan t.ex. handla om de rekryterade personernas utbildningsbakgrund och på vilket sätt kommunen har genomfört rekryteringen.

I tredje stycket finns en upplysning om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om vilken dokumentation som är nödvändig och om vilka uppgifter som ska lämnas för att kommunen ska kunna fullgöra sina uppgifter enligt andra stycket. Sådana föreskrifter kan meddelas med stöd av den s.k. restkompetensen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 12.

36 § Följande bestämmelser om studiestöd i studiestödslagen (1999:1395) ska också tillämpas när det gäller studiestartsstöd:

- 5 kap. 6 a § om skyldighet att lämna uppgift om adress,
- 6 kap. 1 § om tillämpningen av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt,
- 6 kap. 3 § om att fordran på studiestöd inte kan överlåtas och inte får tas i anspråk genom utmätning,
- 6 kap. 3 a § om att Centrala studiestödsnämnden under vissa förutsättningar får besluta att studiestödet ska hållas inne eller lämnas med lägre belopp till dess ett slutligt beslut om rätt till studiestöd har fattats,
- 6 kap. 5 § om avrundning av belopp, och
- 6 kap 12 § om preskription av fordran som avser återkrav av studiestöd.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om att vissa övriga bestämmelser i studiestödslagen ska tillämpas på motsvarande sätt också på studiestartsstöd.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.1, 8.7, 8.9, 9.2 och 9.4.

37 § Regeringen får meddela föreskrifter om att Centrala studiestödsnämnden får ta ut avgifter för sina administrativa kostnader i samband med återkrav av studiestartsstöd.

I paragrafen finns en bestämmelse om att regeringen får meddela föreskrifter om att CSN får ta ut avgifter för administrativa kostnader i samband med återkrav av studiestartsstöd.

Bestämmelsen motsvarar bestämmelsen i 6 kap. 4 § studiestödslagen, i den del den avser avgifter för administrativa kostnader i samband med återkrav av studiestöd.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.9.

38 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om tillämpningen av denna lag.

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela ytterligare föreskrifter om tillämpningen av denna lag med stöd av den s.k. restkompetensen.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 6.1.

16.2 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

19 kap.

15 § Till beloppen enligt 11–14 §§ ska läggas studiemedel i form av studiebidrag enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) och studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd, utom de delar som avser tilläggsbidrag.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om beräkning av inkomstunderlag för underhållsstöd.

Ändringen är en följdändring med anledning av förslaget om en ny lag om studiestartsstöd. Sådant stöd är en form av studiestöd, varför även sådant studiestöd ska beaktas vid beräkningen av inkomstunderlaget. Därutöver görs också en redaktionell ändring.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.7.

28 a kap.

6 § Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte när den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd, eller

2. deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd.

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte heller när den försäkrade deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program men är avstängd från rätt till aktivitetsstöd.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om rätten till sjukpenning i särskilda fall i samband med studier och deltagande i arbetsmarknadspolitiska program.

Ändringen i första stycket första punkten är en följdändring med anledning av det nya studiestartsstödet. Sådant stöd är en form av studiestöd, varför motsvarande bestämmelser som gäller för annat studiestöd också ska gälla för detta stöd.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.7.

31 kap.

12 § Rehabiliteringspenningen ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som

1. föräldrapenningsförmån,

2. sjukpenning,

3. sjukpenning eller livränta vid arbetsskada eller annan skada som avses i 40–44 kap. eller motsvarande ersättning enligt någon annan författning, dock endast till den del ersättningen avser samma inkomstbortfall som rehabiliteringspenningen är avsedd att täcka, eller

4. studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del studiestödet är återbetalningspliktigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även för motsvarande förmån som lämnas till den försäkrade på grundval av utländsk lagstiftning.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om samordning mellan rehabiliteringspenning och andra förmåner.

Ändringen i *första stycket fjärde punkten* är en följdändring med anledning av det nya studiestartsstödet. Sådant stöd är en form av studiestöd, varför motsvarande bestämmelser som gäller för annat studiestöd också ska gälla för detta stöd.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.7.

50 kap.

6 § Vid tillämpning av 4 och 5 §§ ska med en person som förvärvsarbetar likställas

1. en studerande som får studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd, eller som endast på grund av bestämmelser om behovsprövning inte får studiestöd eller studiestartsstöd, och

2. en studerande som deltar i kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå och får utbildningsbidrag för den utbildningen.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om rätten till handikappersättning för studerande.

Ändringen i *första punkten* är en följdändring med anledning av det nya studiestartsstödet. Ändringen innebär att vid tillämpningen av 4 och 5 §§ ska med en person som förvärvsarbetar likställas en studerande som får studiestöd enligt studiestödslagen eller studiestartsstöd enligt lagen om studiestartsstöd, eller som endast på grund av bestämmelser om behovsprövning inte får studiestöd eller studiestartsstöd. Med bestämmelser om behovsprövning avses i detta sammanhang bestämmelserna om inkomstprövning och fribelopp i de båda lagarna. Studiestartsstöd är en form av studiestöd, varför motsvarande bestämmelser som gäller för annat studiestöd också ska gälla för detta stöd.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.7.

97 kap.

13 § Med vissa andra inkomster enligt 2 § 6 avses följande:

1. inkomst som på grund av 3 kap. 9–13 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) eller skatteavtal inte ska tas upp som intäkt i inkomstslaget näringsverksamhet, tjänst eller kapital,

2. studiemedel i form av studiebidrag enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) och studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd, utom *de delar* som avser tilläggsbidrag,

3. skattefria stipendier över 3 000 kronor per månad,

4. skattepliktiga inkomster enligt 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, och

5. etableringsersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Inkomster som avses i första stycket 2 och 3 och som i slutet av ett år betalas ut i förskott som hänförliga till nästföljande år ska beaktas för det senare året.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om vad som avses med vissa andra inkomster när det gäller bidragsgrundande inkomst för bostadsbidrag.

Ändringen i *första stycket andra punkten* är en följdändring med anledning av det nya studiestartsstödet. Sådant stöd är en form av studiestöd, varför motsvarande bestämmelser som gäller för annat studiestöd också ska gälla för detta stöd. Därutöver görs också en redaktionell ändring.

98 kap.

9 § Om den försäkrades beslut om slutlig skatt, *beslut om studiemedel* i form av studiebidrag *eller beslut om studiestartsstöd* ändras efter det att slutligt bostadsbidrag bestämts och ändringen innebär att bostadsbidraget skulle ha varit högre eller lägre, ska ett nytt bostadsbidrag bestämmas, om den försäkrade begär det eller om Försäkringskassan självmant tar upp frågan.

En fråga om nytt slutligt bostadsbidrag enligt denna paragraf får inte tas upp efter utgången av sju år efter det år beslutet om slutlig skatt avser eller sju år efter det att studiebidraget lämnades.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om omprövning av slutligt bostadsbidrag vid ändrade förhållanden.

Ändringen i *första stycket* är en följdändring med anledning av det nya studiestartsstödet. Sådant stöd är en form av studiestöd, varför motsvarande bestämmelser som gäller för annat studiestöd också ska gälla för detta stöd.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.7.

16.3 Förslaget till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

11 kap.

34 § Följande ersättningar i samband med studier ska tas upp:

1. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), och

2. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.

Studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) ska inte tas upp. Detta gäller också

1. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för

– kortare studier om *funktionsnedsättning*,

– kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med *funktionsnedsättning*, och

– studier inom särskild utbildning för vuxna,

2. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,

3. kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden, *eller*

4. *studiestartsstöd som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden.*

I paragrafen anges vilka ersättningar i samband med studier som ska tas upp respektive inte ska tas upp i inkomstlaget tjänst.

Paragrafens *andra stycke* kompletteras med en *ny fjärde punkt* i vilken det anges att studiestartsstöd som betalas ut av CSN inte ska tas upp. Det innebär att också studiestartsstöd i form av tilläggsbidrag till studerande som har vårdnad om barn inte ska tas upp.

Ändringen är en följdändring med anledning av det nya studiestartsstödet, som är en form av studiestöd. Motsvarande bestämmelser som gäller för annat studiestöd ska därför också gälla för detta stöd. Därutöver görs även vissa språkliga justeringar i stycket.

16.4 Förslaget till lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)

3 kap.

25 § Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. studiehjälp enligt 2 kap.,
 2. aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
 3. sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning enligt socialförsäkringsbalken,
 4. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för
 - kortare studier om *funktionsnedsättning*,
 - kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med *funktionsnedsättning*, och
 - studier inom särskild utbildning för vuxna,
 5. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,
 6. ersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare,
 7. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå, *eller*
 8. *studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd.*
- Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer.

Studiemedel får inte lämnas för högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som ska omfattas av detta stycke.

Regeringen får meddela föreskrifter om avvikelser från första stycket.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om samordning med andra förordningar m.m.

Paragrafens *första stycke* kompletteras med en *ny åttonde punkt* i vilken det anges att studiemedel inte får lämnas eller tas emot för den tid det lämnas studiestartsstöd. Därutöver görs även vissa språkliga justeringar i stycket.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.7.

25 a § *Om tilläggsbidrag lämnas enligt 13 a och 13 b §§ denna lag och tilläggsbidrag kan lämnas för samma barn och för samma tidsperiod enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd ska bidragen samordnas så att sammanlagt högst ett tilläggsbidrag lämnas enligt båda lagarna för samma tidsperiod.*

Paragrafen, som är ny, innehåller en samordningsbestämmelse för tilläggsbidrag som lämnas för samma barn och samma tid enligt denna lag och lagen (2017:00) om studiestartsstöd. Bestämmelsen innebär att inte dubbla tilläggsbidrag kan utgå. Samordningen innebär att om en förälder studerar med studiestöd och en förälder med studiestartsstöd så

Prop. 2016/17:158 kan sammanlagt högst ett tilläggsbidrag enligt båda lagarna lämnas för samma barn och samma tidsperiod. Samma sak gäller också en förälder som studerar och har ersättning från båda stöden samtidigt.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.1 och 8.7.

26 § En studerande som tidigare har fått studiestöd enligt denna lag kan beviljas studiemedel bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 §, som *ska* betalas före det kalenderår som de nya studiemedlen avser, och

2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. *eller återkrävt studiestartsstöd enligt 34 § lagen (2017:000) om studiestartsstöd* att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd *eller studiestartsstöd* återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiemedel beviljas trots bestämmelsen i första stycket.

Paragrafen innehåller ett krav på återbetalning av tidigare lämnat studiestöd för att studiemedel ska kunna beviljas.

I *första stycket* görs en redaktionell ändring i första punkten. Andra punkten kompletteras på så sätt att det införs en bestämmelse om att också återkrävt studiestartsstöd måste ha återbetalats för att studiemedel ska kunna lämnas. Högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd eller studiestartsstöd får således återstå för att studiemedel ska kunna beviljas.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.6.

4 kap.

13 § Årsbeloppet får sättas ned

1. om låntagaren tar emot studiehjälp, studiemedel, *eller studiestartsstöd*,

2. om låntagaren fullgör en längre grundutbildning än 60 dagar enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer, eller

3. om det i något annat fall finns synnerliga skäl.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om nedsättning av årsbelopp.

Ändringen i *första punkten* är en följdändring med anledning av det nya studiestartsstödet. Ändringen innebär att årsbeloppet får sättas ned också för en låntagare som tar emot studiestartsstöd då även studiestartsstöd är en form av studiestöd.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.10.

16. *Utöver det som anges i 8 kap. 6 § första stycket 1 studiestödslagen (1973:349), i lydelsen efter den 31 december 1988, får årsbeloppet sättas ned också om den återbetalningsskyldige tar emot studiestartsstöd. Utöver det som anges i punkt 2 e i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:877) om ändring i studiestödslagen (1973:349) får regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att preliminär och slutlig avgift får sättas ned också om den återbetalningsskyldige tar emot studiestartsstöd.*

I stället för vad som anges i 8 kap. 6 § första stycket 2 studiestödslagen (1973:349), i lydelsen efter den 31 december 1988, får årsbeloppet sättas ned preliminärt om låntagarens inkomst under betalningsåret kan beräknas bli väsentligt lägre än den inkomst efter vilken årsbeloppet har beräknats. Om årsbeloppet har beräknats till en tjugondel av låneskulden eller lägst femton procent av prisbasbeloppet enligt punkt 14, får årsbeloppet sättas ned preliminärt till fyra procent av låntagarens beräknade inkomst under betalningsåret. Nedsättningen gäller i avvaktan på att underlaget för att ta ut skatt eller avgift för betalningsåret

fastställs. Det preliminära årsbeloppet ska grunda sig på den uppgift om beräknad inkomst som låntagaren lämnar i ansökan om nedsättning.

Efter det att underlaget för att ta ut skatt eller avgift för betalningsåret har fastställts ska ett slutligt årsbelopp fastställas. Beloppet ska motsvara fyra procent av låntagarens sammanlagda överskott av inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital. Det slutliga årsbeloppet kan dock högst bestämmas till det belopp som fastställts enligt *punkt 14*. Som fastställt underlag gäller beslut om slutlig skatt i första instans.

Om det preliminära årsbeloppet är lägre än det slutliga årsbeloppet, ska mellanskillnaden betalas in efterhand som ett resterande slutligt årsbelopp. Regeringen meddelar föreskrifter om att låntagaren dessutom ska betala en tilläggsavgift.

Om det preliminära årsbeloppet är högre än det slutliga årsbeloppet, ska det överskjutande beloppet inte betalas ut till låntagaren utan in stället räknas av från lånet.

Punkten 16 i ikraftträdande och övergångsbestämmelserna innehåller bestämmelser om årsbelopp.

Ett nytt *första stycke* förs in. Ändringen är en följdändring med anledning av det nya studiestartsstödet. Ändringen innebär att årsbelopp samt preliminär och slutlig avgift får sättas ned för en låntagare som tar emot studiestartsstöd på motsvarande sätt som om låntagaren tar emot annat studiestöd. Enligt första meningen regleras möjligheten till nedsättning för personer som har mottagit studiemedel före 1989 på lagnivå. I andra meningen finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om sådan nedsättning för personer som har studielån tagna mellan 1989–2001. Ändringen innebär således att en låntagare som är återbetalningsskyldig enligt de äldre bestämmelserna om studiemedel eller studielån enligt studiestödslagen (1973:349, ändrad 1988:877) också omfattas av bestämmelsen, om han eller hon tar emot studiestartsstöd.

I *tredje stycket* görs en redaktionell ändring.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.10.

16.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2003:1067) om särskild bestämmelse om bostadsbidrag

Bostadsbidrag enligt socialförsäkringsbalken lämnas med följande avvikelse.

Vid beräkning av den bidragsgrundande inkomsten enligt 97 kap. 2 och 13 §§ socialförsäkringsbalken ska studiebidrag enligt studiestödslagen (1999:1395) och *studiestartsstöd enligt lagen (2017:000) om studiestartsstöd* ingå med 80 procent.

Enligt denna lag ska endast 80 procent av studiebidraget enligt studiestödslagen ingå vid beräkningen av den bidragsgrundande inkomsten för bostadsbidrag.

I lagen görs en följdändring så att motsvarande även kommer att gälla för det nya studiestartsstödet.

Förslaget behandlas närmare i avsnitt 8.7.

Sammanfattning av promemorian Studiestarts- stöd – ett nytt rekryterande studiestöd (U2016/02685/SF)

Möjligheten till utbildning är avgörande för både enskildas utveckling, delaktighet, självbestämmande och arbetsmarknadsutsikter, samt för att arbetsmarknaden ska fungera väl.

Många vuxna har kunskap och kompetens som inte motsvarar arbetsmarknadens behov. Utbildning är av avgörande betydelse för att förbättra människors anställningsbarhet.

Under 2015 inledde regeringen en utbildningssatsning för vuxna i form av ett nytt kunskapslyft. Kunskapslyftet är centralt för regeringens mål att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet 2020. Kunskapslyftet ska bl.a. ge människor chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning, vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter och bilda sig för ökat deltagande i samhällslivet eller för personlig utveckling. Kunskapslyftet ska också bidra till att förkorta tiden för nyanländas etablering i samhället och på arbetsmarknaden.

Hittills har det inom kunskapslyftet bl.a. avsatts medel för fler utbildningsplatser. I samband med detta har det även avsatts medel för studiestöd till de studerande. Det har även genomförts satsningar som syftar till att unga ska fullfölja en gymnasieutbildning.

I nästa fas av kunskapslyftet bör det säkerställas att det finns tillräckligt goda ekonomiska förutsättningar för vuxna att studera, så att de med störst behov av utbildning faktiskt också påbörjar studier.

I denna promemoria föreslås att ett nytt rekryterande studiestöd – studiestartsstöd – ska införas i syfte att öka rekryteringen till studier bland personer med stort utbildningsbehov, för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden. För att stödet ska bli effektivt och nå dem med störst utbildningsbehov innebär förslaget att studiestartsstödet ska användas inom ramen för kommunernas uppdrag att verka för att vuxna deltar i utbildning. Kommunernas rekryteringsarbete ska enligt förslaget ske i samverkan med Arbetsförmedlingen.

Målgrupp för studiestartsstödet är enligt förslaget personer i åldern 25–56 år som har kort tidigare utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. För att tillhöra målgruppen föreslås även att personen ska ha varit arbetslös och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen under minst sex månader. Avsikten med det nya stödet är att det ska rekrytera personer som annars inte skulle ha studerat. Av den anledningen föreslås att den som har haft studiemedel under de senaste tre åren inte ska kunna få studiestartsstöd.

Kommunerna föreslås pröva och fatta beslut om vilka personer som uppfyller villkoren vad gäller utbildningsbakgrund, utbildningsbehov och ålder. Den sökande ska också lämna in en ansökan om studiestartsstöd till sin hemkommun. Om kommunen bedömer att den sökande uppfyller de nämnda villkoren ska kommunen överlämna sitt beslut tillsammans med ansökan om studiestartsstöd till Centrala studiestödsnämnden

(CSN). CSN föreslås fatta beslut om övriga förutsättningar samt betala ut studiestartsstöd.

Stödet föreslås vara ett bidrag som vid heltidsstudier uppgår till 2 104 kronor per vecka, vilket motsvarar 9 117 kronor per studiemånad (2016). Den som har barn kan även få tilläggsbidrag. Studiestartsstöd föreslås vidare kunna lämnas i högst 50 veckor. För att det ska vara möjligt att övergå från studiestartsstöd till studier med studiemedel bygger förslaget på att bestämmelserna i så stor utsträckning som möjligt ska överensstämma med reglerna för studiemedel.

Varje kommun får enligt förslaget en resursram för studiestartsstödet och stödet lämnas i mån av tillgängliga medel.

I sitt arbete med rekrytering och prövning förutsätts att kommunerna bl.a. ska ta fram riktlinjer för hur studiestartsstödet ska användas. I detta arbete ska kommunerna inhämta synpunkter från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen.

För att göra kommunernas arbete möjligt föreslås bl.a. att dessa ska ges rätt att ta del av viss elektroniskt lagrad studiestödsinformation.

I anslutning till förslaget om ett nytt studiestartsstöd lämnas i promemorian förslag om minskade avskrivningsmöjligheter inom studiemedelssystemet. Förslaget innebär att möjligheten att skriva av studielån som tas i samband med behörighetsgivande studier vid fortsatta studier inom högskolan, avskaffas.

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2017 avseende studiestartsstödet och den 1 januari 2018 avseende avskrivningen av studielån.

Promemorian har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om studiestartsstöd

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om studiestartsstöd, som är ett statligt studiestöd.

Syftet med lagen är att öka rekryteringen till studier bland personer med stort utbildningsbehov, för att stärka deras möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Studiestartsstöd får lämnas i den mån det finns tillgång på medel.

Rekrytering till studier

2 § Studiestartsstöd ska vara ett verktyg som kommunerna kan använda inom ramen för sitt ansvar enligt 20 kap. 10 och 17 §§ skollagen (2010:800), att rekrytera personer till studier.

Kommunernas rekryteringsarbete enligt denna lag ska ske i samverkan med Arbetsförmedlingen.

Kommunerna ska anta riktlinjer för rekryteringsarbetet enligt denna lag efter inhämtande av synpunkter från Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och lokala företrädare för arbetsmarknadens parter och folkbildningen.

Prisbasbelopp

3 § Med prisbasbelopp avses i denna lag och i föreskrifter som meddelats i anslutning till denna lag prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken.

Målgrupp

Utbildningsbehov

4 § Studiestartsstöd får lämnas till den som har kort utbildning och ett stort behov av utbildning på grundläggande eller gymnasial nivå för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Ytterligare villkor för att en studerande ska anses tillhöra målgruppen för stödet finns i 5–11 §§.

Ålder

5 § Studiestartsstöd får lämnas från och med det kalenderår som den studerande fyller 25 år och längst till och med det kalenderår som den studerande fyller 56 år.

Krav på arbetslöshet

6 § Studiestartsstöd får lämnas till den som har varit arbetslös och anmäld som arbetssökande hos Arbetsförmedlingen under minst sex månader före Centrala studiestödsnämndens prövning enligt 30 §.

Krav på nyrekrytering

7 § Studiestartsstöd får inte lämnas till den som inom de senaste tre åren före studiestarten har fått studiemedel enligt studiestödslagen (1999:1395).

Betalat årsbelopp och återkrävt studiestöd

8 § En studerande som senast tre år före studiestarten har fått studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) kan beviljas studiestartsstöd bara om den studerande har

1. betalat fastställt årsbelopp enligt 4 kap. 7 § studiestödslagen, och
2. betalat tillbaka så mycket av återkrävt studiestöd enligt 5 kap. studiestödslagen att högst ett kalenderhalvårs återkrävt studiestöd återstår att betala.

Om det finns synnerliga skäl, får studiestartsstöd beviljas trots bestämmelsen i första stycket.

Medborgarskap

9 § Studiestartsstöd får lämnas till studerande som är svenska medborgare.

Utländska medborgare ska jämföras med svenska medborgare om de är sådana familjemedlemmar som avses i 3 a kap. 2 § första stycket utlänningslagen (2005:716) till sådana utländska medborgare som på grund av anställning eller etablering som egenföretagare här i landet kan härleda rättigheter i fråga om sociala förmåner från

1. EU-rätten,
2. avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), eller
3. avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater å ena sidan, och Schweiz å andra sidan om fri rörlighet för personer.

Andra stycket gäller även sådana familjemedlemmar till svenska medborgare som avses i 3 a kap. 2 § andra stycket utlänningslagen, om den svenska medborgaren är anställd eller egenföretagare här i landet.

10 § Utländska medborgare med permanent uppehållsrätt i Sverige som kan härleda rättigheter i fråga om sociala förmåner från EU-rätten ska, när det gäller rätt till studiestartsstöd enligt denna lag, jämföras med svenska medborgare.

Utländska medborgare som kan härleda rättigheter i fråga om sociala förmåner från EU-rätten ska, när det gäller rätt till studiestartsstöd enligt denna lag, jämföras med svenska medborgare vid studier i Sverige, om de har

1. ställning som varaktigt bosatt i Sverige,
2. ställning som varaktigt bosatt i en annan EU-stat men har uppehållstillstånd i Sverige, eller
3. ett EU-blåkort enligt 6 a kap. 1 § utlänningslagen (2005:716).

11 § Studiestartsstöd får också lämnas till studerande som inte är svenska medborgare, om de studerande

1. är bosatta i Sverige och har permanent uppehållstillstånd här, och
2. har bosatt sig i Sverige huvudsakligen i annat syfte än att genomgå utbildning här.

Kravet på permanent uppehållstillstånd i första stycket 1 gäller inte för personer som har fått en varaktig anknytning till Sverige och som är

1. utländska medborgare med uppehållsrätt enligt 3 a kap. 3 eller 4 § utlänningslagen (2005:716),

2. schweiziska medborgare med uppehållstillstånd, eller

3. familjemedlemmar till schweiziska medborgare som avses i 2 och själva har uppehållstillstånd.

Studiestartsstöd får lämnas även om kravet på permanent uppehållstillstånd i första stycket 1 inte är uppfyllt, om det finns särskilda skäl för det.

12 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter i anslutning till 9–11 §§.

Övriga förutsättningar för studiestartsstöd

Utbildning som stödet får lämnas för

13 § Studiestartsstöd får lämnas till studerande vid de läroanstalter och utbildningar som bestäms av regeringen.

Studiernas omfattning

14 § Studiestartsstöd får lämnas för varje vecka som den studerande bedriver studier på minst halvtid. Studierna måste dock pågå under en sammanhängande tid om minst tre veckor.

Studiestartsstöd får lämnas bara för sådan del av studietiden som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen.

15 § Studiestartsstödet storlek bestäms i förhållande till studiernas omfattning. För studerande som inte bedriver heltidsstudier lämnas studiestartsstöd med 50 eller 75 procent av helt stöd.

Studiestartsstöd utan prövning av studieresultat

16 § Studiestartsstöd får lämnas utan föregående prövning av den studerandes tidigare studieresultat till den som för första gången ansöker om studiestartsstöd.

Studiestartsstöd med prövning av studieresultat

17 § I andra fall än som avses i 16 § ska en prövning av studieresultat göras för den som tidigare har beviljats studiestartsstöd. Studiestartsstöd får lämnas till en studerande som bedrivit sina studier i normal takt.

Studiestartsstöd får lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt om det är fråga om studieresultat från perioder med studiestartsstöd som är äldre än tio år eller om det finns särskilda skäl för det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vad som ska anses vara studier i normal takt.

Tid som studiestartsstöd får lämnas för

18 § Studiestartsstöd får lämnas under sammanlagt högst 50 veckor.

Studiestartsstödet storlek

19 § Studiestartsstöd får lämnas med ett belopp som för varje vecka utgör

1. 4,75 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,
2. 3,56 procent vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
3. 2,38 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

Första stycket gäller bara om något annat inte följer av 21–25 §§.

Tilläggsbidrag

20 § Utöver det ersättningsbelopp som följer av 19 § får studiestartsstöd lämnas i form av tilläggsbidrag till studerande som har vårdnad om barn. Sådant bidrag får lämnas till och med det kalenderhalvår barnet fyller 18 år. För varje barn kan högst ett tilläggsbidrag motsvarande studiebidraget vid heltidsstudier enligt 3 kap. 12 § studiestödslagen (1999:1395) lämnas.

Vid beräkning av tilläggsbidraget enligt första stycket ska föreskrifter som meddelats med stöd av 3 kap. 13 b § studiestödslagen tillämpas på motsvarande sätt när det gäller studiestartsstöd i form av tilläggsbidrag.

Inkomstprövning

21 § Studiestartsstöd får lämnas med fullt belopp bara om den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår inte är högre än ett visst belopp (fribeloppet).

22 § Vid studier om 20 veckor under ett kalenderhalvår ska fribeloppet svara mot

1. 160 procent av prisbasbeloppet vid studier på heltid,
2. 200 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
3. 240 procent av prisbasbeloppet vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

I andra fall än som avses i första stycket, ska fribeloppets andel av prisbasbeloppet ökas eller minskas för varje vecka som studietiden är kortare eller längre än 20 veckor med

1. 8 procentenheter vid studier på heltid,
2. 6 procentenheter vid studier på minst 75 procent men mindre än 100 procent av heltid, och
3. 4 procentenheter vid studier på minst 50 procent men mindre än 75 procent av heltid.

23 § Om den studerandes inkomst är högre än fribeloppet beräknat enligt 22 §, ska det belopp som får lämnas enligt 19 § första stycket minskas med 52 procent av den överskjutande inkomsten.

24 § Som den studerandes inkomst under ett kalenderhalvår enligt 21 § räknas vad som hänför sig till det halvåret av den studerandes överskott i

inkomstslagen tjänst, näringsverksamhet och kapital enligt beslut om slutlig skatt för kalenderåret.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om hur inkomsten ska räknas för studerande som inte beskattas för sin huvudsakliga inkomst i Sverige.

Ett beslut om studiestartsstöd ska grunda sig på den uppgift om beräknad inkomst som den studerande lämnar i ansökan om studiestartsstöd.

25 § Studiestartsstöd får inte lämnas, om beloppet per vecka motsvarar eller är lägre än 0,25 procent av prisbasbeloppet.

Studiestartsstöd under sjukdom och ledighet

26 § Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiestartsstöd får lämnas för tid då den studerande är sjuk.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiestartsstöd också får lämnas vid ledighet

1. för tillfällig vård av barn,
2. för närståendevård, eller
3. i samband med att ett barn under 18 år har avlidit.

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att studiestartsstöd som lämnas vid sjukdom eller sådan ledighet som anges i andra stycket får ingå i det antal veckor som studiestartsstöd högst får lämnas för enligt 18 §.

Samordning med andra förmåner

27 § Om en person som har studiestartsstöd därefter beviljas studiemedel enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) får studiestartsstöd inte lämnas eller tas emot för den tid för vilket det lämnas studiemedel. Vidare får studiestartsstöd heller inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas någon sådan förmån m.m. som anges i 3 kap. 25 § studiestödslagen.

Ansökan, beslut och utbetalning

Ansökan

28 § En ansökan om studiestartsstöd ska ges in av den sökande till den sökandes hemkommun inom den tid som kommunen bestämmer.

Kommunens prövning

29 § Kommunen ska pröva om den sökande tillhör målgruppen för studiestartsstödet enligt 4 och 5 §§ och fatta beslut om målgruppsstillhörigheten i dessa delar. Om kommunen vid sin prövning bedömer att den sökande inte uppfyller dessa krav ska kommunen avslå ansökan.

Om kommunen vid sin prövning enligt första stycket bedömer att den sökande uppfyller kraven enligt 4 och 5 §§ ska kommunen överlämna sitt

Centrala studiestödsnämndens prövning

30 § Om en kommun har beslutat att en sökande uppfyller kraven enligt 4 och 5 §§ ska Centrala studiestödsnämnden pröva de övriga förutsättningarna för att studiestartsstöd ska kunna beviljas enligt denna lag och föreskrifter som meddelats i anslutning till lagen.

Utbetalning av studiestartsstöd

31 § Centrala studiestödsnämnden får betala ut studiestartsstöd endast om det är styrkt att den studerande bedriver de studier för vilka stödet har beviljats.

Rätten till studiestartsstöd är förverkad, om den studerande inte inom en månad från utbildningens början har styrkt att han eller hon bedriver studier. Styrks detta senare, får studiestartsstödet ändå betalas ut, om det finns särskilda skäl.

Rätten till studiestartsstöd är förverkad om den studerande avlider innan studiestartsstödet har betalats ut.

Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet för myndigheter

32 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om att Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Migrationsverket ska vara skyldiga att lämna Centrala studiestödsnämnden eller Överklagandenämnden för studiestöd de uppgifter som har betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Uppgiftsskyldighet för läroanstalter

33 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om en läroanstalts skyldighet att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Regeringen får meddela föreskrifter om en läroanstalts skyldighet att till Överklagandenämnden för studiestöd lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Uppgiftsskyldighet för den studerande

34 § En studerande som har beviljats studiestartsstöd ska till Centrala studiestödsnämnden anmäla sådan ändring av sina förhållanden som har betydelse för rätten till studiestartsstöd eller stödets storlek.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om en studerandes skyldighet att till Centrala studiestödsnämnden lämna de uppgifter som är av betydelse för tillämpningen av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Återkrav, ränta och avgifter

35 § Studiestartsstöd som betalats ut felaktigt eller med för högt belopp ska kunna återkrävas. Bestämmelserna om återkrav, ränta och avgifter i 5 kap. 1, 2, 4 och 5 §§ studiestödslagen (1999:1395) och föreskrifter som meddelats i anslutning till dessa bestämmelser ska tillämpas på motsvarande sätt när det gäller studiestartsstöd.

Uppföljning och utvärdering

36 § Centrala studiestödsnämnden ska följa upp och utvärdera kommunens rekryteringsarbete.

Kommunen ska dokumentera sitt rekryteringsarbete enligt denna lag och lämna sådana uppgifter om rekryteringsarbetet som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den dokumentation som är nödvändig och om vilka uppgifter som ska lämnas för att kommunen ska kunna fullgöra sina uppgifter enligt andra stycket.

Övriga bestämmelser

Särskilda föreskrifter om studiestartsstöd

37 § Följande bestämmelser om studiestöd i studiestödslagen (1999:1395) ska på motsvarande sätt tillämpas när det gäller studiestartsstöd:

- 6 kap. 1 § om tillämpningen av lagen (1969:93) om begränsning av samhällsstöd vid arbetskonflikt,
- 6 kap. 2 § om återbetalning av inte utnyttjat studiestöd,
- 6 kap. 3 § om att fordran på studiestöd inte kan överlåtas och inte får tas i anspråk genom utmätning,
- 6 kap. 3 a § om att Centrala studiestödsnämnden under vissa förutsättningar får besluta att studiestödet ska hållas inne eller lämnas med lägre belopp till dess ett slutligt beslut om rätt till studiestöd har fattats,
- 6 kap. 5 § om avrundning av belopp, och
- 6 kap. 12 § om preskription av fordran som avser återkrav av studiestöd.

Avgifter för administrativa kostnader

38 § Regeringen får meddela föreskrifter om att Centrala studiestödsnämnden får ta ut avgifter för sina administrativa kostnader i samband med att studiestartsstöd beviljas och i samband med återkrav av studiestartsstöd.

Överklagande

39 § I fråga om överklagande av en kommuns beslut enligt 29 § finns i 10 kap. kommunallagen (1991:900) bestämmelser om laglighetsprövning.

Centrala studiestödsnämndens beslut i ärenden om studiestartsstöd får överklagas till Överklagandenämnden för studiestöd. Centrala studiestödsnämndens beslut ska gälla omedelbart, om inte Centrala studiestöds-

nämnden bestämmer något annat. Om ett beslut överklagas, kan överklagandenämnden förordna att beslutet tills vidare inte ska gälla.

Prop. 2016/17:158
Bilaga 2

Överklagandenämndens beslut med anledning av ett överklagande får inte överklagas.

Ytterligare föreskrifter

40 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

Prop. 2016/17:158
Bilaga 2

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Prop. 2016/17:158
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 19 kap. 15 §, 28 a kap 6 §, 31 kap 12 §, 50 kap. 6 §, 97 kap. 13 § och 98 kap. 9 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 kap.

15 §

Till beloppen enligt 11–14 §§ ska läggas studiemedel i form av studiebidrag, utom *den del* som avser tilläggsbidrag.

Till beloppen enligt 11–14 §§ ska läggas studiemedel i form av studiebidrag *enligt 3 kap. studiestödslagen(1999:1395) och studiestartsstöd enligt lagen (0000:00) om studiestartsstöd*, utom *de delar* som avser tilläggsbidrag.

28 a kap.

6 §¹

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte när den försäkrade

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), eller

1. bedriver studier, för vilka han eller hon uppbär studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) *eller studiestartsstöd enligt lagen (0000:00) om studiestartsstöd*, eller

2. deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får aktivitetsstöd.

Sjukpenning i särskilda fall lämnas inte heller när den försäkrade deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program men är avstängd från rätt till aktivitetsstöd.

31 kap.

12 §

Rehabiliteringspenningen ska minskas med det belopp den försäkrade för samma tid får som

1. föräldrapenningsförmån,

2. sjukpenning,

3. sjukpenning eller livränta vid arbetsskada eller annan skada som avses i 40–44 kap. eller motsvarande ersättning enligt någon annan författning, dock endast till den del ersättningen avser samma inkomstbortfall som rehabiliteringspenningen är avsedd att täcka, eller

4. studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del studiestödet

4. studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395), *studiestartsstöd enligt lagen (0000:00) om studiestartsstöd* eller ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning

¹ Senaste lydelse 2015:119.

är återbetalningspliktigt.

för vissa föräldrar (TUFF), dock inte till den del studiestödet är återbetalningspliktigt.

Det som föreskrivs i första stycket gäller även för motsvarande förmån som lämnas till den försäkrade på grundval av utländsk lagstiftning.

Lydelse enligt propositionen Föreslagen lydelse
Särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med forskarexamen (prop. 2015/16:142)

50 kap.

6 §

Vid tillämpning av 4 och 5 §§ ska med en person som förvärvsarbetar likställas

1. en studerande som får studiestöd enligt studiestödlagen (1999:1395) eller som endast på grund av bestämmelser om behovsprövning inte får studiestöd, och

1. en studerande som får studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) *eller studiestartsstöd enligt lagen (0000:00) om studiestartsstöd*, eller som endast på grund av bestämmelser om behovsprövning inte får studiestöd *eller studiestartsstöd*, och

2. en studerande som deltar i kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå och får utbildningsbidrag för den utbildningen.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

97 kap.

13 §²

Med vissa andra inkomster enligt 2 § 6 avses följande:

1. inkomst som på grund av 3 kap. 9–13 §§ inkomstskattelagen (1999:1229) eller skatteavtal inte ska tas upp som intäkt i inkomstlaget näringsverksamhet, tjänst eller kapital,

2. studiemedel i form av studiebidrag, utom *den del* som avser tilläggsbidrag,

2. studiemedel i form av studiebidrag *enligt 3 kap. studiestödslagen (1999:1395) samt studiestartsstöd enligt lagen (0000:00) om studiestartsstöd*, utom *de delar* som avser tilläggsbidrag,

3. skattefria stipendier över 3 000 kronor per månad,

4. skattepliktiga inkomster enligt 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, och

² Senaste lydelse 2015:758.

5. etableringsersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Prop. 2016/17:158
Bilaga 2

Inkomster som avses i första stycket 2 och 3 och som i slutet av ett år betalas ut i förskott som hänförliga till nästföljande år ska beaktas för det senare året.

98 kap.

9 §³

Om den försäkrades beslut om slutlig skatt *eller* studiemedel i form av studiebidrag ändras efter det att slutligt bostadsbidrag bestämts och ändringen innebär att bostadsbidraget skulle ha varit högre eller lägre, ska ett nytt bostadsbidrag bestämmas, om den försäkrade begär det eller om Försäkringskassan självmant tar upp frågan.

Om den försäkrades beslut om slutlig skatt, studiemedel i form av studiebidrag *eller studiestartsstöd* ändras efter det att slutligt bostadsbidrag bestämts och ändringen innebär att bostadsbidraget skulle ha varit högre eller lägre, ska ett nytt bostadsbidrag bestämmas, om den försäkrade begär det eller om Försäkringskassan självmant tar upp frågan.

En fråga om nytt slutligt bostadsbidrag enligt denna paragraf får inte tas upp efter utgången av sjätte året efter det år beslutet om slutlig skatt avser eller sjätte året efter det att studiebidraget lämnades.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

³ Senaste lydelse 2011:1435.

Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 34 § inkomstskattelagen (1999:1229) ska ha följande lydelse.

*Lydelse enligt propositionen Föreslagen lydelse
Särskild kompletterande pedagogisk utbildning för personer med forskarexamen (prop. 2015/16:142)*

11 kap. 34 §¹

Följande ersättningar i samband med studier ska tas upp:

1. utbildningsbidrag för doktorander,
2. ersättning till deltagare i teckenspråksutbildning för vissa föräldrar (TUFF), och
3. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå.

Studiestöd enligt studiestödslagen (1999:1395) ska inte tas upp. Detta gäller också

1. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för
 - kortare studier om funktionshinder,
 - kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionshinder, och
 - studier inom särskild utbildning för vuxna,
2. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska, *eller*
3. kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden, *eller*
2. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,
3. kostnadsersättning till elever i gymnasial lärlingsutbildning som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden, *eller*
4. *studiestartsstöd som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2017.

¹ Senaste lydelse 2014:949.

Härigenom föreskrivs i fråga om studiestödslagen (1999:1395)

dels att 4 kap. 22 § ska upphöra att gälla,

dels att 3 kap. 25 § och 4 kap. 13 § ska ha följande lydelse,

dels att punkt 16 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt propositionen Föreslagen lydelse

Särskild kompletterande pedagog-

isk utbildning för personer med

forskarexamen (prop.

2015/16:142)

3 kap.

25 §¹

Studiemedel får inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas

1. studiehjälp enligt 2 kap.,
2. aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning för att delta i ett arbetsmarknadspolitiskt program,
3. utbildningsbidrag för doktorander,
4. sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning enligt socialförsäkringsbalken,
5. statsbidrag som administreras av Specialpedagogiska skolmyndigheten för
 - kortare studier om funktionshinder,
 - kortare studier på grundskole- eller gymnasienivå som är särskilt anpassade för personer med funktionshinder, och
 - studier inom särskild utbildning för vuxna,
6. statsbidrag som administreras av Sametinget för kortare studier i alfabetisering i samiska,
7. ersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare, *eller*
8. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå,
7. ersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare,
8. utbildningsbidrag för kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen för personer som har en examen på forskarnivå, *eller*

9. *studiestartsstöd enligt lagen (0000:00) om studiestartsstöd.*

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande tjänstgör enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer.

¹ Senaste lydelse 2010:1280.

Studiemedel får inte lämnas för högskoleutbildning på forskarnivå om den studerande är eller har varit anställd som doktorand eller har eller har haft utbildningsbidrag för doktorander.

Studiemedel får inte lämnas för den tid då den studerande beviljats studiestöd eller motsvarande studiefinansiering från ett annat land. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken utländsk studiefinansiering som ska omfattas av detta stycke.

Regeringen får meddela föreskrifter om avvikelser från första stycket.

4 kap.

13 §

Årsbeloppet får sättas ned

1. om låntagaren tar emot 1. om låntagaren tar emot
studiehjälp, studiemedel *eller* studiehjälp, studiemedel, utbildningsbidrag för doktorander, ningsbidrag för doktorander *eller*
studiestartsstöd,

2. om låntagaren fullgör en längre grundutbildning än 60 dagar enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarspplikt eller fullgör utbildning till reserv- eller yrkesofficer, eller

3. om det i något annat fall finns särskilda skäl.

16.

16.² *Utöver för vad som anges i 8 kap. 6 § första stycket 1 studiestödslagen (1973:349) får årsbeloppet sättas ned också om den återbetalningsskyldige tar emot studiestartsstöd.*

I stället för vad som anges i 8 kap. 6 § första stycket 2 studiestödslagen (1973:349), i lydelsen efter den 31 december 1988, får årsbeloppet sättas ned preliminärt om låntagarens inkomst under betalningsåret kan beräknas bli väsentligt lägre än den inkomst efter vilken årsbeloppet har beräknats. Om årsbeloppet har beräknats till en tjugondel av låneskulden eller lägst femton procent av prisbasbeloppet enligt punkt 14, får årsbeloppet sättas ned preliminärt till fyra procent av låntagarens beräknade inkomst under betalningsåret. Nedsättningen gäller i avvaktan på att underlaget för att ta ut skatt eller avgift för betalningsåret fastställs. Det preliminära årsbeloppet ska grunda sig på den uppgift om beräknad inkomst som låntagaren lämnar i ansökan om nedsättning.

Efter det att underlaget för att ta ut skatt eller avgift för betalningsåret har fastställts ska ett slutligt årsbelopp fastställas. Beloppet ska motsvara fyra procent av låntagarens sammanlagda överskott av inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital. Det slutliga års-

Efter det att underlaget för att ta ut skatt eller avgift för betalningsåret har fastställts ska ett slutligt årsbelopp fastställas. Beloppet ska motsvara fyra procent av låntagarens sammanlagda överskott av inkomst av tjänst, näringsverksamhet och kapital. Det slutliga års-

² Senaste lydelse 2015:941.

beloppet kan dock högst bestämmas till det belopp som fastställts enligt *punkten* 14. Som fastställt underlag gäller beslut om slutlig skatt i första instans.

beloppet kan dock högst bestämmas till det belopp som fastställts enligt *punkt* 14. Som fastställt underlag gäller beslut om slutlig skatt i första instans.

Om det preliminära årsbeloppet är lägre än det slutliga årsbeloppet, ska mellanskillnaden betalas i efterhand som ett resterande slutligt årsbelopp. Regeringen meddelar föreskrifter om att låntagaren dessutom ska betala en tilläggsavgift.

Om det preliminära årsbeloppet är högre än det slutliga årsbeloppet, ska det överskjutande beloppet inte betalas ut till låntagaren utan i stället räknas av från lånet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2018 i fråga om den upphävda paragrafen och i övrigt den 1 juli 2017.

2. Den upphävda paragrafen gäller dock i fråga om studiemedel som lämnats före den 1 januari 2018.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av Riksdagens ombudsmän (JO), Riksrevisionen, Kamrarrätten i Göteborg, Datainspektionen, Domstolsverket, Migrationsverket, Försäkringskassan, Inspektionen för socialförsäkringen, Myndigheten för delaktighet, Pensionsmyndigheten, Socialstyrelsen, Arbetsgivarverket, Ekonomistyrningsverket, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Statistiska Centralbyrån, Statskontoret, Centrala studiestödsnämnden, Högskolan i Skövde, Karlstads universitet, Kungl. Tekniska Högskolan, Malmö högskola, Mittuniversitetet, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Umeå universitet, Universitets- och högskolerådet, Uppsala universitet, Överklagandenämnden för studiestöd, E-legitimationsnämnden, Tillväxtverket, Diskrimineringsombudsmannen, Arbetsförmedlingen, Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Arjeplogs kommun, Falkenbergs kommun, Falu kommun, Helsingborgs kommun, Härryda kommun, Hörby kommun, Jönköpings kommun, Kils kommun, Kungsbacka kommun, Luleå kommun, Malmö kommun, Nacka kommun, Stockholms kommun, Storumans kommun, Sundbybergs kommun, Svedala kommun, Södertälje kommun, Tingsryds kommun, Täby kommun, Umeå kommun, Västerås kommun, AcadeMedia AB, Folkbildningsrådet, Handikappförbunden, Kommunförbundet Stockholms län (KSL), Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Regionförbundet i Kalmar län, Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan (ViS), Svenskt Näringsliv, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Sveriges Kommuner och Landsting samt Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Spontant yttrande har inkommit från Umeå Studentkår.

Följande remissinstanser har beretts tillfälle att avge yttrande men har avstått från att yttra sig: Myndigheten för handikappolitisk samordning, Linköpings universitet, Linnéuniversitetet, Södertörns högskola, Universitetskanslersämbetet, Regelrådet, Grästorps kommun, Göteborgs kommun, Hagfors kommun, Härjedalens kommun, Karlshamns kommun, Lycksele kommun, Mjölby kommun, Norsjö kommun, Olofströms kommun, Oxelösunds kommun, Pajala kommun Partille kommun, Sjöbo kommun, Söderhamns kommun, Företagarna, Lernia AB, Lika Unika, Saco Studentråd, Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Sveriges Auktoriserade Utbildningsföretag (SAUF) och Sveriges skolledarförbund.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 mars 2017

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Lövin, Y Johansson, M Johansson, Baylan, Bucht, Hultqvist, Andersson, Hellmark Knutsson, Ygeman, A Johansson, Bolund, Bah Kuhnke, Strandhäll, Shekarabi, Fridolin, Wikström, Eriksson, Linde, Skog, Ekström

Föredragande: statsrådet Ekström

Regeringen beslutar proposition Studiestartsstöd - ett nytt rekryterande studiestöd

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EU-regler
Lag (2017:000) om studiestartsstöd	32 §	
Lag om ändring i studiestödslagen (1999:1395)	3 kap. 25 §	
